

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dictatvm Christianvm, Sive Commvnes Et Aptæ Discipvlorvm Christi Omnivm Partes

Arias Montano, Benito

Antverpiæ, 1575

Dictatvm Christianvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46650](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46650)

13

DICTATVM CHRI-
STIANVM.

HILOSOPHORVM CAP. 7.

omnium qui de homi-
nis natura, ingenio, &
moribus differuere, vi-
tæque humanæ præcepta tradi-
dere, propositum institutumque
fuisse videtur, summum & perfe-
ctissimum locum inuestigare ac
demonstrare; ad quem qui perue-
nisset homo, nihil vlteriùs quod
desideraret, habere posset: sed
optimo & præstantissimo expe-
ctandarum rerum genere vsus, per-
petua atque suauissima tranquil-
litate frueretur; cui conditioni
felicitatis siue beatitudinis nomē
impositum est. Assiduis enim ex-
perimentis perpetuoque vsu ex-
ploratum erat, eam viuendi con-
ditio-

Beatitu-
do hu-
mana.

Vulgaris
viuendi
cōditio.

ditionem, qua homines plerumque vterentur, variis curis, sollicitudinibus, laboribus atq. doloribus, animorumque perturbationibus obnoxiam, à naturæ humanæ perfectione, quiete atq. tranquillitate longè abesse; neque vlllo discrimine referre quinam, qualésve essent homines, qui in hoc vitæ genere versarētur, summo an infimo ordine conscripti; reges, principes, magistratus, an plebei; diuites an pauperes; valentes an infirmiores: omnes enim æstuarè & laborare, atque suæ singulos fortis poenitere manifestum erat. Quamobrem varij varia inquirere, disquirere, tētare & experiri cœperunt, vt hęc summam, puram, & communem humanis animis tranquillitatem inuenirent: verùm alij aliis studiis

CHRISTIANVM. 15
diis & cogitationibus affecti &
perturbati, quamplurimum à
scopo deducti, à via etiam veri in-
ueniendi boni aberrauerunt: vt
hi corporis voluptatum ac deli-
ciarum, hi ciuiliū honorum v-
sum, alij diuitiarum cumulum,
alij dolorum, nonnulli affectuum
omnium carentiam summum
bonum esse dicerent. atque ad
suum quisque assequendum pro-
positum & studiis & actionibus
instituitis sese comparauerunt; at-
que alios libris conscribēdis præ-
ceptisq̄ tradendis ad idem ar-
ripiendum iter magnis promissis
& suasionibus hortati induxerūt.

Verū enim uerò eorum, qui
in corporis deliciis, voluptatibus,
ac surpi luxu humanæ vitæ fi-
nem & summum bonum statue-
re; sapientiori hominum iudicio
explosa

explosa sententia fuit atq. damnata; quippe quæ non modò voluptatum atque deliciarum vsu, verumetiam ipso conquirendi studio hominũ naturam belluis inferiorem, atque adeò infeliciorem, constitueret.

Aliorum autem qui humanæ vitæ perfectionem ad animorum sanitatem & virtutem præcipuè reuocarunt; quamquam in vniuersum probata summa ratio fuit; ipsa tamen rerum constituendarum distinctio, atq. viarum ad optimum consequendum finem instructio, variis errorum atque difficultatum vitiis notatæ, ac tandem inuenti veri oppositione & collatione improbatæ sunt. Siquidem nonnulli cum humanorum animorum certam originem ignorarent, Deumque auctorem

ctorem non cognoscerent; exco-
gitatam quandam virtutis perfe-
ctionem sibi confinxerunt, cuius
non tantum sacraria ipsi non pe-
netrarunt, sed neque limina, vel
illi vel illorum discipuli salutarunt:
Quidam verò quamquã Deum
humanæ naturæ summum ve-
rumque auctorem cognouissent,
non tamẽ certum finem & sum-
mum hominis bonum ipsum ef-
se agnouerunt; & si maximè a-
gnoscerent, quemadmodum peti
oporteret, quemadmodum ha-
beri cõtingeret, intelligere exactè
citra ipsius Dei doctrinam non
poterant: neque etiam intelle-
ctam & cognitam sine numine
atque gratia eiusdem rectè obire
atque consequi valebant. oportuit igitur ipsum cognitum in
primis Deum fide adire atque
B petere,

petere, doctoremq. præcipuum

- & maximū sequi, qui sese suam-
que doctrinam, quibus ille po-
test & solet, arcanis diuini que
rationibus insinuaret & ostende-
ret: siue fide enim impossibile est
” placere Deo. contrā verò ab istis
actum institutumque fuit, aliis
tantam humani ingenij sagacita-
ti & industriæ arrogantibus, vt
nihil à Deo petendum putaretur,
• existimantibus minimè esse ele-
gantis & diligentis philosophi ad
diuinam voluntatem animos re-
uocare, desidiosæque id magis
quàm acute & indagatricis atque
• naturæ rerum contēplatricis mē-
tis opus esse. Posse verò atque de-
bere hominem sua sponte eximie
virtutis conditionem inquirere,
• inquisitam studiosè expetere, at-
que omni conatu, studio & exer-
citatione

citatione adire & obtinere; ob tē-
 tam verò sibi conseruare & con-
 firmare: id quod tamen quam-
 quam & sibi promisissent, & pro-
 missum inquisissent; quoniam
 neque in fide fundamentum ie-
 cerant, neque diuinæ gratiæ fa-
 cultatem optauerant & postula-
 uerant; cū numquā nusquam-
 ve inuenissent; & se ipsos & eos
 qui se sequerentur discipulos mi-
 serè illuserunt: demumque non
 modò non obtento, sed nec iam
 sperato illo felicitatis vsu ad de-
 terrimum & impurissimum vitæ
 genus traducti sunt. quod Spiri-
 tus sanctus ita factum testatur &
 damnat. Hoc igitur dico & testi-
 ficor in Domino, vt iam non am- Ephes. 4
 buletis sicut & gentes ambulat
 in vanitate sensus sui, tenebris ob-
 scuratum habentes intellectum,
 alienati

alienati à vita Dei per ignorantia
 quæ est in illis, propter cæcitatem
 cordis ipsorū; qui desperantes, se-
 metipsos tradiderūt impudicitie,
 in operationē immūditæ omnis,
 in auaritiā. Rursus verò ij qui no-
 titia & cognitione Dei non care-
 bāt, verā & certā rationē habere
 noluerunt; sed ingenio suo indul-
 gere magis quàm veri simplicitati
 obtéperare studentes, vanissimas
 de diuinæ naturæ præstantia opi-
 niones, atq. de eiusdē imitatione
 falsissimas & pestiferas persuasio-
 nes disseminauere; atque vnà secū
 maximā hominum partē in frau-
 dem atque errorem primū, de-
 inde verò in exitium detruserūt;
 Rom. 1. sicut scriptum est: Reuelatur ira
 „ Dei de cælo super omnem im-
 „ pietatem & iniustitiam hominū
 „ eorum, qui veritatem Dei in in-
 iustitia

iustitia detinent. Quia quod no-
 tum est Dei manifestum est in il-
 lis, Deus enim illis manifestauit.
 Inuisibilia enim ipsius à creatura
 mundi per ea quæ facta sunt, in-
 tellecta conspiciuntur: sempiter-
 na quoque eius virtus & diuini-
 tas, ita vt sint inexcusabiles. Quia
 cum cognouissent Deum, non
 sicut Deum glorificauerunt, aut
 gratias egerunt, sed euanuerunt
 in cogitationibus suis, & obscu-
 ratum est insipiens cor eorum. Dicentes
 enim se esse sapientes, stulti facti
 sunt. Et mutauerunt gloriam in-
 corruptibilis Dei in similitudinem
 imaginis corruptibilis hominis, &
 volucrum, & quadrupedum, & serpē-
 tum. (Propter quod tradidit illos
 Deus in desideria cordis eorum, in
 immunditiam, vt contumeliis afficiant
 corpora sua in semetipsis.) Qui

„ cōmutauerunt gloriã Dei in mē-
 „ daciũ, & coluerunt & seruiuerunt
 „ creaturæ potius quã creatori, qui
 est benedictus in sæcula. Igitur
 hominum doctrina quę cum Dei
 fide nihil commune habuit, vel
 quæ à Dei notitia in vanitates &
 infanias falsas degenerauit, hu-
 manam beatitudinem neque re-
 ctè definire, neque aptè indicare,
 neque demum exhibere & tra-
 dere potuit. Sola verò ea quæ ex
 Dei consilio atque verbo exposi-
 ta ac tradita doctrina est, id quod
 est pollicita, ipsius auctoris bene-
 ficio efficere valuit atque præsta-
 re iis, qui se veros & legitimos ei
 discipulos præberent. Quamob-
 rem scriptum est: Narrauerunt
psal. 118 mihi iniqui fabulationes, sed non
 vt lex tua; omnia mandata tua
 æquitas.

Mani-

Manifestum autem & quàm plurimis testimoniis comprobatum est, eam doctrinam, quæ verbo Dei conitatur, suis veris & studiosis discipulis atque cultoribus id præstitisse & exhibuisse quod promiserat, & præstituram sese prædixerat; idemque perpetuò præstare posse, atque ad eò re ipsa præstare iis, qui sese dignos probandosque discipulos ipsi præbuerint. Pollicita autem fuerat doctrina hæc animorum salutem atque felicitatem summam, regnique cælestis hereditatem per filium Dei in terras mittendum efficiendam, expediendam, atque impertiendam cum certo Spiritus sancti pignore, qui in animos discipulorum illapsus, & tãquam hereditatis arrhabonem sese insinuaret. & præberet, benedictio-

B. 4. numque

numque cælestium, atque diu-
 norum donorum vsum admira-
 bili beneficio exhiberet; id quod
 factum præstitumque à Deo, at
 que ab ipsis obtentum discipulis,
 idem Spiritus sanctus asseuerat.

2. Pet. 1. Simon Petrus seruus & Aposto-
 lus Iesu Christi iis qui coæquale
 nobiscum sortiti sunt fidem in
 iustitia Dei nostri & saluatoris
 Iesu Christi: Gratia vobis & pax
 adimpleatur in cognitione Dei &
 Christi Iesu Domini nostri: quo-
 modo omnia nobis diuinæ virtu-
 tis suæ, quæ ad vitam & pietatem
 donata sunt, per cognitionem e-
 ius, qui vocauit nos propria glo-
 ria & virtute: per quem maxima
 & pretiosa nobis promissa dona-
 uit, vt per hæc efficiamini diuinæ
 consortes naturæ, fugientes eius,
 quæ in mundo est, concupiscen-
 tiæ

tiæ corruptionem. Idem etiam
Apostolus Paulus exhibitum &
præstitum testatur, eodem loco,
in quo de doctrinæ gentium va-
nitate, atque de Christianæ disci-
plinæ veritate & fructu differit.

Vos autē non ita didicistis Chri-
stum, si tamen illum audistis, &
in ipso edocti estis, sicut est veri-
tas in Iesu, deponere vos secun-
dum pristinam conuersationem
veterem hominem, qui corrup-
pitur secundum desideria erroris.
Renouamini autem spiritu men-
tis vestræ, & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum
creatus est in iustitia & sanctitate
veritatis. Vos estis filij propheta-
rum & testamenti, quod dispo-
suit Deus ad patres nostros, dicēs
ad Abraham: Et in semine tuo
benedicentur omnes familię ter-

Ephes. 4.

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

,, ræ. vobis primum Deus suscitans
 ,, filium suum misit eum benedi-
 ,, centem vobis, vt conuertat se v-
 ,, nusquisque à nequitia sua.

Atque conditio illa, quam ve-
 ri & studiosi Christianæ doctrinæ
 discipuli Dei munere atque do-
 no assequuntur; longè dignior,
 illustrior, amplior, opulentior, lō-
 gè denique beatior est, quàm vel
 humano ingenio, atque philoso-
 phico iudicio, aut etiam morta-
 lis cuiuspiam studio definiri, atq.
 adeò quàm cognosci aut capi pos-
 sit, nisi ab iis quibus ex diuino be-
 neficio contigerit; s. s. E. Neque
 Isai. 64. oculus vidit, neque auris audiuit,
 1. Cor. 2. ,, neque in cor hominis ascendit,
 ,, quæ præparauit Deus iis qui dili-
 ,, gunt illum. Nobis autem reuela-
 uit Deus per spiritum suum. Spi-
 ritus enim omnia scrutatur, etiã
 pro-

profunda Dei. Quis enim homi-
nū scit, quæ sunt hominis, nisi spi-
ritus hominis, qui in ipso est; ita &
quæ Dei sunt, nemo cognouit ni-
si spiritus Dei. Potest quidē cōdi-
tio hæc aliquo modo vel verbis,
vel scripto depingi, siue describi:
id quod à nobis opportuno loco
ac tēpore Deo suggerēte præsta-
bitur. verū eiusmodi pictura atq.
descriptio vmbra cuiusdam ma-
gis, quàm viuæ & expressæ imagi-
nis vsum præbere poterit; neque
enim omnis omnino huius ma-
ximi solidissimi quæque boni mensu-
ra communibus & hominum
sermone vulgatis verbis æquari
potest, neque animis etiam tene-
ri, nisi iis qui spiritu ipso sancto
aucti, promoti, & amplificati, at-
que ad hanc cognoscendam con-
tinendam quæque rem habiles fue-
rint

rint effecti. Huius rei gratia, in-
 quit Apostolus, flecto genua
 Ephes³ mea ad patrem Domini nostri
 Iesu Christi, ex quo omnis pater-
 nitas in cælo & in terra nomina-
 tur, vt det vobis secundum diui-
 tias gloriæ suæ virtute corro-
 borari per spiritum eius in inte-
 riori homine, Christum habitare
 per fidem in cordibus vestris, in
 charitate radicati & fundati, vt
 possitis comprehendere cum o-
 mnibus sanctis, quæ sit latitudo
 & longitudo, & sublimitas &
 profundum. Scire etiam supere-
 minentem scientiæ charitatem
 Christi, vt impleamini in om-
 nem plenitudinem Dei.

Quamquam verò Christianæ
 huius doctrinæ discipulus cogno-
 scere initio atque percipere non
 possit quanta sit promissæ sibi
 fortis

fortis magnitudo atque præstantia, donec eam diuino dono ac beneficio obtinuerit; non ideò tamen ipsius doni atque beneficij dignitas & amplitudo minor est, aut erit, vel defraudatione aliqua deteretur; quippe huius doctrinæ auctor veracissimus, id quod pollicitus est, quamquam discipulis initio ignotum, plenissimè & cumulatissimè præstabit, omnibusque numeris & partibus absolutum præbebit, utpote qui vltro libens benigneque promiserit, & alienorum bonorum minimè egeat, neque suis impertiendis donis pauperior fiat; sed quo magis miseretur, pluraque impartitur, eò se ditiores & locupletiores ostendat, misericordieque suæ copiam numquam exhauriendam demonstrat. s. s. e.

Idem

Rom. 10

Idem Dominus omnium, diues
 in omnes qui inuocant illū. Siue
 igitur diuinæ disciplinæ præmiū
 discipulis ipsis plēnē notum sit,
 siue minus apertē cognoscatur;
 non idē tamen iis qui legitimē,
 purē, & sanctē quæsierint, vel
 opportuno tempore negabitur,
 vel minus amplum & plenum
 quàm ipsius rei diuina ratio, &
 promittentis maiestas, auctori-
 tas, & liberalitas postulat, contin-
 get. s. s. e. Quia sicut exaltantur
 cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ
 meæ à viis vestris, & cogitationes
 meæ à cogitationibus vestris: &
 quomodo descendit imber & ros
 de cælo, & illuc ultra non reuer-
 titur, sed inebriat terram, & in-
 fundit eam, & germinare eam fa-
 cit, & dat semen ferenti, & pa-
 nem comedenti: Sic erit verbum
 meum

meum quod egreditur de ore
meo, non reuertetur ad me va-
cuum, sed faciet quęcumque vo-
lui, & prosperabitur in iis ad quę
misi illud. Quia in lætitia egre-
diemini, & in pace deducemini:
montes & colles cantabunt co-
ram vobis laudem, & omnia lig-
na regionis plaudent manu. Pro
saliunca ascendet abies, & pro vr-
tica crescet myrtus; & erit Domi-
nus nominatus in signum æter-
num, quod non auferetur. Hu-
ius rei argumentum manifestissi-
mum cõstat in Abrahamo, quem
quondam Deus à gentium do-
ctrina & moribus separatum &
selectum, eorum, qui veram hanc
disciplinam accipere & colere
voluerint, exemplum probatissi-
mum statuit; is autẽ cum terre-
næ hereditatis promissum à Deo
factum

factum

factum firma fide accepisset, non protinus quantum terre spatium sibi promitteretur cognouit; atque id vt cognoceret, non tam ad se quàm ad promittentem Deum pertinere existimauit: satis autem sibi esse duxit promissis pendere eius qui ditissimus esset, & quæ vltro polliceretur, optimè posset, benignissimeque præstare vellet. ille ergo audito promisso fidem habens, præcepto sibi proposito paruit, & disciplinæ legibus obtemperauit. s. s. E.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abraham. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus: benedicam

dicam benedicentibus tibi, & ma-
 ledicam maledicentibus tibi; at-
 que in te benedicentur vniuersæ
 cognationes terræ. Egressus est
 itaque Abraham, sicut præcepe-
 rat ei Dominus, quamquam nec
 locum quò tēderet nouisset, nec
 quàm amplum possessurus esset,
 intelligeret. id quod obseruans
 Apostolus declarauit: Fide qui
 vocatur Abraham, obediuit in
 locum exire quem accepturus e-
 rat in hereditatem, & exiit ne-
 sciens quò iret: fides maximè
 promittētis verbo qui plura præ-
 stare posset & vellet, quàm vel
 ipse petere vel intelligere valeret:
 tantumque suarum partium esse
 existimauit parere & obedire ei,
 cui se discipulum tradiderat, pro-
 mittenti hereditatem opportuno
 tempore sibi indicandam, & am-
 plissimam

C

plissimam

plissimam ostendendam: id quod
 euentus ipse demonstraui. Nam
 postquam Abraham in suscepta
 disciplina profectum non medio-
 crem fecerat, à Deo, cui sese in-
 stituendum tradiderat, voca-
 tus, & terrenæ hereditatis am-
 plitudinem, & cælestium dono-
 rum, quæ illa imagine significa-
 bantur, admirabilem rationem
 edoctus est; sicut scriptum est:

Gen. 13. Dixitque Dominus ad Abra-
 ham, postquam diuisus est ab eo
 Lot: Leua oculos tuos in dire-
 ctum; & vide à loco in quo nunc
 es ad Aquilonem & Meridiem,
 ad Orientem & Occidentem.
 Omnem terram quam conspi-
 cis, tibi dabo, & semini tuo us-
 que in sempiternum; faciamque
 semen tuum sicut puluerem ter-
 ra.

ra. Si quis potest hominum nu-
merare puluerem terræ, semen
queque tuum numerare pote-
rit. Surge ergo, & perambula
terram in longitudine & in lati-
tudine sua, quia tibi daturus sum
eam.

Quamobrem cum nemini
dubium esse possit, quin ea
quæ promissa à Deo sunt, ple-
niùs & cumulatiùs quàm is qui
accepturus est cogitare aut o-
ptare possit, præstentur; disci-
puli boni atque probandi offi-
cium erit, impositas sibi partes
studiosè suscipere & diligenter
agere, & donorum atque be-
neficiorum ipsorum æstimatio-
nem ei cui instituendum & gu-
bernandum sese tradidit, relin-
quere, Deo optimo maximo, effi-
cacif-

cacissimo & misericordiarum di-
 tissimo cælesti patri, qui pluit su-
 per iustos & iniustos, qui spiritum
 bonum se petentibus daturum
 sese recepit verbis filij sui, in quo
 locutus est nobis, & maxima no-
 bis promissa obtulit. Nam si ea
 quæ multifariam multisque mo-
 dis olim ille patribus in prophetis
 locutus atque pollicitus est, beni-
 gnissimè præstitit; & qui per An-
 gelos dictus est sermo factus est
 firmus; quomodo nobis quid-
 quam subducentur aut negabitur
 ex iis quæ per hunc voluntatis suæ
 interpretem & expeditorem, atq.
 misericordiæ & gratiæ dispensa-
 torem benignissimum promissa
 sunt, sicut vnus ex illis probatissi-
 mis discipulis suo & aliorum ex-
 perimento & usu agnitum, Deoq.
 acceptum referens testatus est:
 Quid

Quid ergo dicemus ad hæc, Si
 Deus pro nobis, quis contra nos?
 qui etiam proprio filio suo nõ pe-
 perit, sed pro nobis omnibus tra-
 didit illũ: quomodo nõ etiã cum
 illo omnia donauit? itaq. quod ad
 promittentẽ attinet, nihil omni-
 no dubitationis est, nihil impedi-
 mēti, quo minus ea quæ promissa
 sunt cumulatius præstentur: Mē-
 surã bonã & confertã & coagita-
 tã & superfluentẽ dabunt in sinũ
 vestrũ. atque hæc Christianæ do-
 ctinæ veritatis assertio ex parte
 ipsius doctrinæ perpetuò consta-
 bit secundum fidem electorum
 Dei & agnitionem veritatis, quæ
 secundum pietatem est, in spem
 vitæ æternæ, quam promisit qui
 non mentitur Deus, ante tempo-
 ra sæcularia; manifestauit autem
 temporibus suis. Abrahæ namq.

» promittens Deus, quoniam ne-
» minem habuit per quem iuraret
» maiorem; iuravit per semetipsum
» dicens: Nisi benedicens benedi-
» cam te, & multiplicans multipli-
» cabo te. Et sic longanimiter ferēs
» adeptus est repromissionem. Ho-
» mines enim per maiorem sui iu-
» rant; & omnis controuersiaē co-
» rum finis ad confirmationem est
» iuramentum, in quo abundan-
» tius volens Deus ostendere polli-
» citationis heredibus immobilita-
» tem consilij sui, interposuit iusu-
» randum, vt per duas res immo-
» biles, quibus impossibile est men-
» tiri Deum, fortissimum solatium
» habeamus, qui confugimus ad
» tenendam propositam spē, quam
» sicut anchoram habemus animæ
» tutam ac firmam, & incedentem
» vsque ad interiora velaminis, vbi
» præcur-

precurſor pro nobis introiit Ieſus, ^{cc}
 ſecundum ordinẽ Melchifelec ^{cc}
 pontifex factus in æternum. ^{cc}

Supereſt igitur, id quod noſtri
 in hoc opuſculo inſtituti eſt, vt
 partes ipſas diſcipulis ſumendas
 & agendas doceamus, eaſque præ-
 cipuè, quas omniũ ordinũ & æta-
 tũ, omniũ cõditionũ cõmunes eſ-
 ſe intellexerimus, & ſine quibus
 probãda diſciplinæ & diſcipulorũ
 ratio cõſtare nõ poteſt. Siue igitur
 rex, ſiue ſacerdos, ſiue princeps, ſi-
 ue miniſter, ſiue priuatus, ſiue di-
 ues, ſiue pauper, ſiue ſeruus, ſiue
 liber, ſiue pater, ſiue filius, ſiue vir,
 ſiue femina, ſiue iuuenis, ſiue
 adulta ætate, ſiue ſenex, ſiue mer-
 cator, ſiue artifex, ſiue miles, ſiue
 agricola, ſiue doctus, ſiue indoctus
 ſit, modò diſcipulum ſeſe proſi-
 teatur & eſſe velit doctrinæ huius

Christianæ, modò in Ecclesiam catholicam, extra quam non est salus, nomen suum dederit, quam discipuli nomine personam sustineat, & quemadmodum tenere, gerere, & tueri debeat, ex ipsius magistri Spiritus sancti præceptis & institutis discat, nobis referentibus, qui, cum in eadem schola versemur, ea quæ à præceptore dictata sunt, non tamquam magistri, sed tamquam condiscipuli, reddimus, & assidentium adstantiumque præsentis coronæ recitamus; bonique consulat, si quid forsitan retulerimus quod pro sæculi nostri moribus & opinionibus durius videatur, neque in priuati cuiuspiam capitis reprehensionem quidquam à nobis dictum interpretetur; sed fidelis esse existimet famuli atque ministri

ministri officium, Domini voluntatem propria ipsius oratione conferre suis declarare & exponere: qua quicumque propter conscientiam aut timorem, aut veri inscientiam premi sibi ipsi videatur, is non doctrinae & praeceptis, quae aequissima sanctissimaque sunt, non referenti conseruo, sed sibi ipsi irascatur oportet; quippe qui hanc disciplinam cum professus fuerit, non iis legibus & conditionibus suscepit, quae constantes, aeternae, communesque sunt; neque ad hoc latae & editae, ut pro singulorum consilio, studio, libidine, aut voto mutantur, sed ad sui observationem & cultum, omnia quibus hoc impediri potest, consilia, studia, vota, acta atque facta mutari iubeant; s. s. e. Nolite putare, quoniam veni soluere Matth. 5

C 5 legem

„ legem aut prophetas : non veni
„ soluere, sed adimplere. Hoc est
efficere, vt qui mihi credunt,
purè, sanctè atque legitimè ob-
„ seruantes adimpleant. Amen quip-
„ pe dico vobis, donec transeat cæ-
„ lum & terra, iota vnum aut vnus
„ apex non præteribit de lege, do-
„ nec omnia fiant. Qui ergo solue-
„ rit vnum de mandatis his mini-
„ mis, & docuerit sic homines, mi-
„ nimus vocabitur in regno cælo-
„ rum: qui autem fecerit & docue-
„ rit, hic magnus vocabitur in re-
„ gno cælorum. Dico enim vobis,
„ Nisi abundauerit iustitia vestra
„ plusquàm Scribarũ & Pharisæo-
„ rum, non intrabitis in regnum
„ cælorum. Quòd si cælorum ad-
„ itus negatus est iis, quorum iusti-
„ tia atque legis præceptorum Dei
obseruatio præstantior non fuerit
quàm

quàm Scribarum & Pharifæorū,
non malorum & hypocritarum,
fed bonorum Scribarum & Pha-
rifæorum, qui legis custodiendæ
studio magis excellere videban-
tur: quid fiet ei qui iustitiæ ratio-
nes conseruis & condiscipulis suis
expositurus hominum vel odio
vel gratia interuerterit, mutaue-
rit, celauerit, vel dissimulauerit,
vel alio modo soluerit, & docue-
rit sic? nimirum minimus voca-
bitur in regno cælorum, & indi-
gnus qui in illam societatem &
cōmunionem admittatur regni,
in quo omnes qui sunt, reges &
magni appellantur. esse autem
regem, & esse minimum, alterum
cum altero pugnat; vnde conse-
quitur idem esse in regno cælorū
minimum atque nullum; nullus
enim mandatorum Dei solutor,
&

& qui solui mandata docuerit,
in regnum cælorum intrabit;
sed ij tantum intrabunt, quo-
rum iustitia plusquam Scriba-
rum & Phariseorum abundaue-
rit. & alio in loco: Non audito-
res tantum, sed factores legis
iustificabuntur apud Deum.

Igitur quidquid in disciplinæ no-
bis traditæ præceptis & institutis
atque sententiis referendis angu-
stius cuiquam visum fuerit, quam
ut salua propria ipsius sententiæ
vel cupiditatis vel opinionis ma-
gnitudine subiri possit, idem si ve-
lit ad vitam ingredi, sibi persua-
deat, neque viam à Deo semel iam
munitam mutandam, dilatan-
damve esse, neque portam illam
angustam priuata cuiusquã causa
fore amplificandam; oportereq.
se tenuem, humilem, pauperem-
que

que spiritu præbere, & contendere intrare per angustam portam, atque ingredi per arctam viam; cuius difficultas omnis duabus rebus superabitur, vero doctrinæ amore, & diuini auxilij gratia exoptata & postulata, quæ nemini deerit volenti hanc disciplinam legitimè atque studiosè subire.

Propè enim est Dominus omni-
 bus inuocantibus eum, omnibus
 inuocantibus eum in veritate.

Voluntatem timentium se faciet,
 & deprecationem eorum exau-
 diet; vt saluos faciat eos, intelli-
 gatque dulcissimas & latissimas
 videri vias Domini iis, qui tam-
 quam aduenæ & peregrini à car-
 nalibus desideriis, quæ militant
 aduersus animam, abstinentes, &
 abalienati, & spiritu pauperes ef-
 fecti, sanctum hoc iter suscipiunt

&

zidon

Psal. 118 & ingrediuntur; s. s. e. Et ambu-
 labam in latitudinem, quia man-
 data exquisiui, & loquebar de te-
 stimoniis tuis in cōspectu regum,
 & non confundebar: & medita-
 bar in mandatis tuis, quæ dilexi.
 Et leuauī manus meas ad man-
 data tua, quæ dilexi; & exercebor
 in iustificationibus tuis.

Scimus pios & sanæ mentis ho-
 mines condiscipulum suum libē-
 ter audituros, rationemque ha-
 bituros non orationis vel scientiæ
 dicentis, sed sententiarum ex ore
 Dei uiuentis profectarum, qua-
 rum certam, constantem, ratam,
 sanctam, atque maximam aucto-
 ritatem esse Ecclesia omnis asse-
 uerat, communem etiam & pu-
 blicam, ad omnesque pertinen-
 tem agnoscit; atque æquo animo
 laturos confidimus, quidquid à
 nobis

nobis dicatur quod nostrorum
temporum mores notare fortasse
possit ; illud sibi persuadentes,
pietatem, simplicitatemq̄. Chri-
stianam, virtutem & probitatem
semper valere, ab omniq̄ repre-
hensione exceptam esse. tum suo
ipsarum virtutū iure, tum etiam
consilio institutoq̄. nostro; quip-
pe qui pios omnes & probos etiā
ignotos vehementer amemus;
neque vllum etiam eorum oderi-
mus, qui à veritate atque virtute
Christiana desciverint, aut dege-
nerauerint, sed omnes resipiscere,
& in Christo Iesu seruari cupia-
mus: atque ideò certi ac recti ad-
moneamus officij; eos verò qui
sapientiores sunt atq. nobis mo-
nitoribus non egent, benignè in-
dultos nostro erga publicam &
communem hominum salutem
studio

studio atque officio; qui, cum insipientes simus, & sapientibus nihil conferre ad ipsorum informationem valeamus, tamen insipientioribus atque nostrę sortis hominibus, quidquid utilis ministerij præstare possumus, debeamus. Constat autem omnis admonitionis nostrę ratio sacrorum vtriusque testamenti oraculorum apertis sententiis, quorum tantum pondus est, vt neque humana scientia depelli, neque aduersarij ingenij arte & calliditate eleuari possit; atque hoc pacto & iis prodesse poterimus, qui nihil nisi ex sacris libris productum in disputationem adferri patiuntur; & iis adiumento erimus, qui veritatem vndique collatam, amplectendam rectę censent: vtriusque enim studio officioque nostro inservire

cin. 11

feruire volumus, non ea afferentes omnia quæ possemus, sed ea tantum quæ omnibus prodesse, & nemini obesse posse existimabimus.

Duo igitur in vniuersum, præcipua Christianæ disciplinæ capita sunt, quæ vnumquemque discipulum tenere, atq. certo officio præstare exercereq. oporteat. Alterum est diuinis effatis atque promissis credere, quorum auctoritas certis signis & apertis testimoniis constat. Signa autem neque hoc tempore necessaria sunt, neque etiam exiguntur, neque exigi decet; utpote quæ iam olim visa, probata, identidemq. repetita & confirmata, atque ab vniuersali Dei ecclesia excepta fuerunt: de his enim scriptum est:

Memento dierum antiquorum, Deut. 32.
cc

D cogita

» cogita generationes singulas; in-
» terroga patrem tuum, & annun-
» tiabit tibi; maiores tuos, & dicet
» tibi. Quamobrem neque dubi-
tandum iam neque ambigendū,
quid nam aut quatenus credere
diuinis effatis oporteat; id enim
totum in certa capita, quæ arti-
culi vocantur, redactum ab Ec-
clesia, discendum ediscendumq.
proponitur, & ad Apostolorum
symbolum refertur; in quo diui-
na effata atq. promissa mira bre-
uitate continentur; & à sanctis,
piis, ac sapientibus viris exposita
variis libris & voluminibus quā-
plurimis constant; eorumque ex-
positio Tridentini concilij aucto-
ritate, atque ecclesiasticorum mi-
nistrorum præstanti opera in bre-
ue atque perspicuum compen-
dium doctissimè redacta est. Ne-
que

que verò hoc loco nobis ad eos qui non credunt, sermo est; sed ad eos qui credant, vel qui credere sese profitentur verbis & effectis atque promissis Dei in suam ipsorum salutem, neque miraculis indigere se fatentur, neque dubitatione aliqua detineri salutis à Deo in terras missæ, atque per Iesum Christum expeditæ ac præstitæ; quæ cum initium accepisset, enarrari per Dominum ab eis qui audierunt in nos confirmata est, ait Apostolus, contestante Deo signis & portentis & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

Alterum verò doctrinæ caput pietatis notitia exercitatioq. est, de qua noster hoc loco institutus est sermo. Pietatem autem pro

inita expositionis ratione vocamus id omne quod in vniuersum fideles Christi discipulos, atque doctrinae Christianae promissis credentes, cognoscere, tenere, praestareque oportet, nemine excepto ex iis, qui per mentis ac rationis facultatem atq. vsum cognoscere & praestare possunt; quippe quibus necessarium ad haec cognoscenda & praestanda diuinæ gratiæ auxiliū, vt paullo antea affirmabamus, studiosè & opportunè petētibus nō defuturū aut negādū, aut inuidēdū, immo potius liberalissimè à patre luminū suppeditādū esse cōstet; vtpote qui omnes
 1. Tim. 2 homines saluos fieri, & ad agnitionē veritatis peruenire vult, etiā
 2. eos qui alieni à veritatis cognitione sunt, nedū eos qui veritatē cognitā amplectuntur, ac tenere colereque

CHRISTIANVM. 53

lereq. studuerint. Dicimus autē
cognoscere oportere discipulum
doctrinæ pietatis, quā profitetur,
præcepta & instituta summa: quā-
quam enim minutissima, cogno-
scere neque omnium sit, neq. ab
omnibus exigatur; ea tamen, quæ
ad omnes in vniuersum discipu-
los pertinent, ignorāda non sunt.

Quonam enim iure discipulum
sele profiteri & appellare audeat
is, qui summa disciplinæ, quam
colit colereque debet, capita non
teneat? quo iure se discipulum à
præceptore agnosci postulet, qui
præceptoris instituta & mandata
non agnoscat? atque de hac re ab
vno ex discipulis ad condiscipu-
los scriptum est: Si quis videtur
propheta esse aut spiritualis, co-
gnoscat quæ scribo vobis; quia
Domini sunt mandata. Si quis

i. Ti. 4.

D 3 autem

autem ignorat, ignorabitur. Si
 quis, inquit, ignorat quæ nã Dei
 mandata sunt, ignorabitur à pre-
 ceptore, qui dicet: Nescio vos.
 idemque dixit: Habenti dabitur,
 & ei qui non habet, & quod ha-
 bet, auferetur ab eo. idemque
 alio loco discrimen constituens
 inter eos qui fide præditi sunt, no-
 titiamque Dei voluntatis habet,
 & eos qui non habent, aiebat: Ille
 autem seruus qui cognouit vo-
 luntatem domini sui, & non se præ-
 parauit, & non fecit secundum
 voluntatem eius; vapulabit mul-
 tis: quos autem non cognouit, &
 fecit digna plagis, vapulabit pau-
 cis. iis itaque relictis qui non co-
 gnoscunt voluntatem Domini;
 quales sunt ij ad quos Euangelij
 noticia nondum peruenit; cum
 iis agimus, qui cognouerunt, aut
 saltem

Si
 Dei
 te-
 os.
 ur,
 ha-
 que
 ens
 no-
 et,
 lle
 vo-
 re-
 m
 ul-
 &
 u-
 co-
 ni;
 elij
 m
 ut
 m

saltem se cognoscere dixerunt
 voluntatem Domini, quos oportet
 se se preparare & facere secundum
 voluntatem eius; quibus A-
 postolus ait: Scitis enim quæ præ-
 cepta dederimus per Christum^{4.}
 Iesum. Hæc est enim voluntas
 Dei, sanctificatio vestra, ad quam
 se se preparare oportet. prepara-
 ri autem nemo potest, si ignoret
 quibus modis atque actionibus
 præparatio hæc ineatur & expe-
 diatur; quamquam enim aliquis
 sibi ipse summo studio magnoq.
 molimine præparationem extre-
 mam indicat & ineat, nisi diuinæ
 voluntatis regulis & institutis ad-
 aptatam comprobe, inutilem
 tandē experietur. id quod Deus
 ipse apertè declarat iis, qui pio
 quidem studio ac zelo moti, tamē
 alias vias sibi munierunt ab ipsius

consilio & præceptis diuersas.
 Isai. 48. Hæc dicit Dominus redemptor
 » tuus sanctus Israël : Ego Domi-
 » nus Deus tuus , docens te uti-
 » lia , gubernans te in via qua am-
 » bulas ; utinam attendisses man-
 » data mea ; facta fuisset sicut flu-
 » men pax tua , & iustitia tua sicut
 » gurgites maris. Quibus ex sententiis
 » & oraculis illud deducitur ,
 » cognoscere oportere vnūquemq.
 » discipulum disciplinæ sibi sub-
 » eundæ factæ summam rationem ,
 » eam videlicet , quæ & sciri , teneri ,
 » exerceri que à singulis possit , nec
 » magnū laborem , exquisitissi-
 » mum que studium , aut profundū
 » ingenium , vel diuturnum tem-
 » pus , aut longum iter ad sui co-
 » gnitionem postulet ; s. s. e. Man-
 » datum hoc quod ego præcipio ti-
 » bi hodie , non supra te est , neque
 » procul

procul positum; neque in cælo situm, vt possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? neque trans mare positum, vt causseris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est? Sed iuxtà est sermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.

Huius igitur nobis indicatæ & cognoscendæ atque exercendæ pietatis summa in tres partes diuiditur: Timorem, Pœnitentiã, & charitatem cum præceptorum Dei exercitatione. quas quicumque purè atque rectè edoctus tenuerit & obseruauerit, conciliatam sibi Dei gratiam & misericordiam

D 5 cordiam

cordiam ex eiusdem Dei benignissimo promisso atq. pacto confirmatiorem auctioremque in salutem suam obtinebit, ac tandem regni cælestis hereditate potitus firmabit. est enim ea his tribus partibus siue eas virtutes appellare libeat, vis & efficientia ex Dei consilio, liberalitate atque voluntate concessa, vt diuinam iram atque sententiam horredam declinare, & misericordiam in oculis Dei inuenire is possit, cuius animus his virtutibus præditus instructusque fuerit.

Principio itaque pietatem exercere volentibus, animus diuino timore imbuendus est: id est reuerentia & obseruatione studiosa earum rerum, quas Deo vel ingratas vel gratas esse constiterit, illas vt penitus detestatus fugiat, oderit

oderit & horreat, has vt diligenti cura expetat & sequatur. Namque ille affectus, quo animus ita Deum reueretur, vt nihil velit quod immensam illã bonitatem offendat, nihilq. nolit quod Deũ velle intelligat; ille, inquam, Timor Domini appellatur, atque totius veræ sapientiæ initium esse fertur, idemq. alio nomine à Latinis religio dicitur. Philosophi hunc in seruilem & filialem timorem partiti sunt; eamq. partitionem Christianorum schola admisit, & seruilem ea parte cõmendauit, qua aditum quendam ad filialem esse intellexit: verum nos, quia non tam hæc subtiliter disputare, quàm ad communem captum accõmodare studemus, atque ad sacrorum oraculorum normam sermonem temperare

con-

contēdimus, definitionem à Spiritu sancto pronuntiatam obseruantes; Timorem hunc Domini, religionem siue reuerentiam appellamus, qua pij hominis affectus animus ea quæ Deo probata esse nouit, obseruat & curat: contra uerò ea reiicit & auersatur, quæ Deo improbari cognouit. Quamobrem hic animorū pius affectus sic à Sapiaentia definitur: „ Timor Domini est religiositas scientiæ, id est religio & obseruatio erga ea quæ uel expetenda uel fugienda esse ex sciētia compertum fuerit. Scientiam autem hoc loco interpretamur diuinæ uoluntatis notitiam, siue ea pronuntiatu uerbis, siue scriptis, siue traditionibus, siue reuelatis rationibus & normis contingat.

Diuinus hic timor eum quem
informat

informat hominē ad veram pœnitentiam ineundam & exercendam impellit, & ad præceptorum diuinorum studium, curam, & obseruantiam inducit; atque ad vtriusque partis diligentem cognitionem incitat. Nam cum primum sibi in animum induxerit homo ea venerari atque obseruare quæ Deo placere intellexerit, eaque auersari & fugere quæ eidem displicere cognouerit; statim omni cura quid Deus probet, quidque improbet, edoceri studet; edoctus verò diuina postulata gratia diligenter obseruat, ante actæque non rectè vitæ pœnitentia ductus, præceptorū Dei viam sibi proponit, quam ingressus accuratè tenet & profequitur; profecutus verò celestium promissorum ex diuino consilio & pacto

pacto

o pacto compos efficitur, atque benedictionis illius communione potitur, quam Dei paternus amor omnibus credentibus & obedientibus sibi pollicitus præstare exhibereque potest & vult, atque reapse præstitit iis qui iustissimæ atque sanctissimæ ipsius voluntati obtemperauerunt.

• Quamobrem diuina sapientia, quæ maximos fructus ex diuini timoris radicibus procreari ac tandem edi cognouerat; ut homines à præceptorum Dei violatione, & horrendæ iræ atque indignationis periculo auersos ad gratiæ incundæ conciliandæque usum induceret, Salomonis præconio in hanc sententiam pronuntiavit: Plenitudo, corona & disciplina sapientiæ est, timere Dominum.

Eccli. i.

”
”
”

num.

num . id quod, vt apertius expli-
caret & efficacius commendaret,
breuissima, sed significantissima
expositione promouit; Timor,
inquiens; Domini est fons vitæ:
Fons atque initium vitæ Dei ti-
mor ideo appellatur, quòd is ho-
minem à diuinæ legis violatione
auocatum, ad veramque pœni-
tentiam inductum, atque ad præ-
ceptorum obseruantiam anima-
tum & exercitum, ad obtinen-
dam gratiam & misericordiam
Dei deducit, qua obtenta ex be-
nignissimo pacto filius Dei, atque
vitæ æternæ compos & particeps
efficitur, benignissimo, inquam,
pacto Dei, qui sponte atque vltro
in se recepit curam, promotionē,
amplificationem, atque sanctifi-
cationem eorum qui sibi fide &
vera obedientia adherere studie-
rint;

Psal. 144 rinit; quamobrem diuinus Psaltes
 » canebat: Voluntatem timentium
 » se faciet, & deprecationem eo-
 » rû exaudiet, vt saluos faciat eos.

Psal. 102 idem etiam dicebat: Quantum
 » distat cælum à terra, tantum mi-
 » rificauit misericordiam suam su-
 » per timentes eum: & quomodo
 » miseretur pater filiorum, ita mi-
 » seretur Dominus super timentes
 » eum. Et iterum canebat: Mise-
 » ricordia Domini ab æterno vsque
 » in æternum super timentes eum.
 » quibus sententiis omnibus illud
 » docemur, infinitam atque æter-
 » nam esse numquam desinentem
 » Dei misericordiam erga eos, qui
 » diuino timore affecti atque ani-
 » mati pietatis viam sequuntur:
 » quem timorem religiositatē sci-
 » entia esse diximus, hoc est reue-
 » rentiam & curam diuinæ offen-
 » sionis

fionis vitandæ, atque voluntatis
 obseruandę, maiestatisque colen-
 dæ. quamobrem illa sanctissima
 veritatis mater aiebat : Et miseri- Lucæ 1
 cordia eius à progenie in proge- “
 nies, timentibus eum. nullis in- “
 quit sæculis desideratam fuisse, “
 nullis generationibus defuturam
 diuinam illam & inexhaustam
 misericordiam erga eos qui se ti-
 muerint, timentesque religiosè ac-
 piè coluerint. Amplissimam pro-
 fectò diuini timoris dignitatem
 esse plurimis ac frequentibus te-
 stimoniis, atq. omnium prophe-
 tarum & sanctorum ore redditis
 responsis diuina sapientia confir-
 mat; ex quibus illud apud Salo- Eccli. 23.
 monem : Quàm magnus est qui “
 inuenit sapientiam & scientiam, “
 sed non est super timentem Do- “
 minum. Quippe sapientia & sci- “

E entia

entia animum illustrent quidem
 atque instruunt, verum Dei ti-
 mor ille sanctus cor in Deum effi-
 caci motu conuertit, atque ad
 præceptorum legis diuinæ obser-
 uantiam inducit. id quod ita fieri
 eadem sapientia apertè indicat:

Eccli. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei,
 » sta in iustitia & in timore, & præ-
 » para animam tuam ad tentatio-
 » nem. Deprime cor tuum & su-
 » stine: inclina aurem tuam, & sus-
 » cipe verba intellectus; & ne fe-
 » stines in tempore obductionis.
 » Sustine sustentationes Dei; con-
 » iungere Deo, & sustine, vt crescat
 » in nouissimo vita tua. Omne
 » quod tibi applicitum fuerit acci-
 » pe, & in dolore sustine, & in hu-
 » militate tua patientiã habe, quo-
 » niam in igne probatur aurum &
 » argentum; homines verò recepti-
 biles

biles in camino humiliationis. "

 Crede Deo, & recuperabit te, & "

 dirige viam tuam, & spera in illū. "

 S E R V A timorem illius, & in illo "

 veterasce. Metuētes Dominum, "

 sustinete misericordiam eius; & "

 non deflectatis ab illo, ne cada- "

 tis. Qui timetis Dominum, cre- "

 dite illi; & non euacuabitur mer- "

 ces vestra. Qui timetis Dominū, "

 sperate in illum, & in oblectatio- "

 nem veniet vobis misericordia. "

 Qui timetis Dominum, diligite "

 illum, & illuminabuntur corda "

 vestra. Respicite filij nationes ho- "

 minum; & scitote quia nullus "

 speravit in Domino, & confusus "

 est. Quis enim permansit in mā- "

 datis eius, & derelictus est? aut "

 quis inuocauit eum, & despexit "

 illum? Quoniam pius & miseri- "

 cors est Deus, & remittet in die "

E 2. tribu-

» tribulationis peccata : & prote-
 » ctor est omnibus exquirentibus
 » se in veritate. Væ duplici corde &
 » labiis scelestis, & manibus male-
 » facientibus, & peccatori terram
 » ingredienti duabus viis. Væ dis-
 » solutis corde, qui non credunt
 » Deo, & ideò non protegentur
 » ab eo. Væ iis qui perdidērunt su-
 » stinētiā, & qui dereliquerunt
 » vias rectas, & diuerterunt in vias
 » prauas. Et quid facient, cū in-
 » spicere cœperit Dominus? Qui
 » timent Dominum, non erunt in-
 » credibiles verbo illius, & qui dili-
 » gunt illum, conseruabunt viam
 » illius. Qui timent Dominum, in-
 » quirent quæ beneplacita sunt ei;
 » & qui diligunt eum, replebuntur
 » lege ipsius. Qui timent Dominū,
 » præparabunt corda sua, & in con-
 » spectu illius sanctificabūt animas
 » suas.

suas. Qui timent Dominum, cu-
 stodiunt mandata illius, & patie-
 tiam habebunt vsque ad inspe-
 ctionem illius; dicentes: Si poeni-
 tentia non egerimus, incidemus
 in manus Domini, & non in ma-
 nus hominum. Secundum enim
 magnitudinem ipsius, sic & mi-
 sericordia illius cum ipso est. Ne-
 que verò solum præstantem, uti-
 lem, & ad salutis instituendū ne-
 gotium efficacem Dei timorem,
 sed prorsus necessarium esse diui-
 næ litteræ affirmant, atque hoc
 secluso seruari quemquam posse Ecclesi. 1.
 negant. Nam qui sine timore est,
 non poterit iustificari, inquit Sa-
 pientia; quippe his qui hac reli-
 gione, huiusmodique diuino ti-
 more imbutus nõ fuerit, nec poe-
 nitentiæ rationes rectè inibit, ani-
 moque fideli atque constanti sus-
 cipiet;

cipiet; neque præcepta Dei sanctè obseruabit, ita vt oportet eos, qui sese Deo probare atque ad iustificationis sanctificationisque Christianæ accipiendum beneficium cõparare student. Quamobrem diuino consilio decretum atq. curatum fuit, vt aduētantis orbi terrarum salutis nuntius & index prælegaretur, qui pœnitentiam ac diuinæ legis obseruatiã hominibus commendaret, atque hoc pacto aduenienti Christianæ iustitiæ viam muniret & necessariã & opportunã. Fuit enim

Matth. ;
 „ Ioãnes in deserto baptizãs & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; sicut scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto, parate vias Domini,

Domini, rectas facite semitas eius. ^{cc}
 eodem etiam cōsilio, ab huius sa- [•]
 lutis procuratore, auctore & Pon-
 tifice Christo Iesu missi Apostoli
 sunt, qui necessariam hanc pœni-
 tentiam indicarent & publicè in-
 dicerent: quamobrem Euangeli- ^{Matth. 6}
 sta scripsit: Exeūtes Apōstoli præ- ^{cc}
 dicabant vt pœnitentiam agerēt. ^{cc}
 Neminem enim eorū qui se au- ^{cc}
 dirent, salutemq̃. sibi nuntiatam
 optarent & cuperēt, à pœnitentię
 cura & studio excipiebant Apo-
 stoli, sed vt pœnitētiam agerent.
 Idem etiam munus iniunctū sibi
 erga Iudæos & gētes nullo discrimi-
 mine, idem officium factum, A-
 postolus Paulus apud Agrippam ^{Acto. 26}
 regē profitebatur. Iudeis & genti- ^{cc}
 bus prædicabam, vt pœnitentiam ^{cc}
 agerent, & conuerterētur ad Do- ^{cc}
 minum, digna pœnitentię opera ^{cc}

E 4 facien-

facientes. Consulentibus autem
 Ierosolymitanis & Ierosolymen-
 sibus hominibus, quid agendum
 curandumq. esset iis qui salutem
 Actor. 2. obtinere cuperent, D. Petrus re-
 spondit: Pœnitentiã agite, & ba-
 ptizetur vnusquisq. vestrũ in no-
 min. Iesu Christi in remissionem
 peccatorũ, & accipietis donũ Spi-
 ritus sancti: vobis enim est repro-
 missio, & filiis vestris, & omnibus
 qui longè sunt, quoscumq. aduo-
 cauerit Dominus Deus noster.
 Sexcenta & amplius diuinarum
 vtriusq. testamēti scripturarũ te-
 stimonia adduci possent, quibus
 apertè confirmaretur, sine Dei ti-
 more & pœnitentia, quę secundũ
 huius preparationis caput, de quo
 iã agimus, est, atque sine diuinorũ
 p̄ceptorũ custodia & obseruãtia,
 nec redēptionē illã Christianam,
 nec

nec cælestis patriæ cõmunionẽ & possessionẽ obtineri posse adultis hominibus, & qui Dei notitia, ac boni & mali cognitione non sunt destituti. id quod Seruator ipse paternæ volũtatis cognitor maximus protestatus prædicebat: Nisi Lucæ 3. Matth. 5 pœnitentiã egeritis, omnes simul cc peribitis: & nisi abundauerit iustitia vestra plusquã Scribarum et cc Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ cc cælorũ. Cũ autẽ hoc in libello pœnitentiæ nomen sæpissimè repetendũ nobis sit, vt apertè quid dicamus cõstet, animaduertendũ est, Pœnitentiã duo in se cõtinere; malæ vitæ, atq. vitiorũ detestationem & fugã, & probandorũ morum, virtutũ atq. operũ, actorum ac factorũ, quæ Deo placere declaratũ fuerit, magnũ & contentũ studiũ cum opportuna & assidua

E s exerci-

exercitatione coniunctum. Atq.
 ad priorē partem, hoc est, ad de-
 testationē & fugam vitiorū præ-
 cipuè ea pœnitentię ratio spectat,
 quæ in Christianis & Ecclesiasti-
 cis sacramentis numeratur; cuius
 membra recensentur, cordis con-
 tritio, oris confessio, atq. operis sa-
 tisfactio; vt consuetis doctorum
 verbis, neq. à sermone & vsu cõ-
 muni alienis vtamur: atq. hæc ra-
 tio omnis, quòd multorū auctorū
 editis voluminibus explicata &
 tradita est, ex illorum libris petē-
 da & cognoscenda à nobis reser-
 uatur; tantū hoc in opere de pœ-
 nitentia virtute acturis quæ illius
 alterius partis finis est & comple-
 mentum: neq. enim satis est præ-
 terita malè plāgere, vti dici solet,
 & confiteri peccata, atq. plangen-
 da iterum non committere; nisi
 &

Pœnitē-
 tię sacra-
 mentū.

Pœnitē-
 tia vir-
 tus.

& ceteri pœnitentiæ digni fructus fiant ab iis à quibus fieri possunt. Atque hæc pars, quæ connectæ ac iustæ vitæ virtutumque cultura & exercitatione præstatur, aliàs pœnitentiæ virtus nominata, hæc, inquam, ea est de qua nobis hoc loco dissertitur.

Hanc igitur pœnitentiam virtutē diuinæ sapientiæ ratio sacris libris exposita in eo cōsistere maximè docet, vt homo cupiditatibus suis bellum indicat & inferat, fortissimeque se ipsum vincat, atque à mundanis & carnalibus actionibus operibusque contineat, & iis quæ à Deo præcipiuntur, cōmendantur & probantur studiis & actionibus, curâ operamque adhibeat. Hæc enim lex primo hominum parenti imposita

Pœnitentia.

posita est illo arcano ac diuino re-
 sponso, quod sub terræ imagine
 ac nomine redditum fuit. Male-
 dicta terra in opere tuo; in labore
 comedes ex ea omnibus diebus
 vitæ tuæ. Spinæ & tribulos ger-
 minabit tibi, & comedes her-
 bam terræ; in sudore vultus tui
 vesceris pane tuo. Illam terram
 humanam Adama dictam, vn-
 de ipsi factum fuerat nomen
 Adam, in opere ipsius, id est
 in illa diuini præcepti transgres-
 sione maledictam & contuma-
 cem redditam esse, Deus ho-
 mini declarauit, eidemque præ-
 dixit, fructus in labore esse perci-
 piendos ex terra illa quæ ex ma-
 ledicto non quidem sterilis omni-
 no esset effecta, vt nullum probā-
 dum fructū ederet, sed edere pos-
 set fructus bonos & vsui aptos,
 verum

verum multo labore excolendos. quippe cum terra illa sua sponte propter maledictionem germinatura esset spinas & tribulos, id est varias difficultates ex cupiditate & superbia producendas, quas remouere oporteret volentem pane vesci atque fructu vti probando & generoso; ideoque opus esse magno & contento labore qui sudorem vultus exprimeret, hoc est qui voluntatem & cupiditatem fortiter exerceret, atque hoc modo consequi posset panem illum celestem, qui a Deo ipso promissus plenissime impertiendus erat iis qui ita laborarent in ipsorum salutem. id autem est, quod sæpe aliàs diuinis oraculis & promissis explicatur & confirmatur. Qui vicerit, & custodierit opera mea usque in finem, dabo illi ^{Apoct. 2.} stellam

„ stellam matutinam, & vestimētis
„ albis induetur; & non delebo no-
„ mē eius de libro vitæ, sed faciam
„ eum columnam in templo Dei
„ mei, & foras non egredietur am-
„ plius; & scribam super illum no-
„ men Dei mei, & nomen ciuitatis
„ Dei mei nouæ Ierusalem, & no-
„ men meum nouum; & faciam il-
„ lum sedere mecum in throno
„ meo; & dabo illi manna abscon-
„ ditum, & calculum candidum, &
„ in calculo nomē nouum scriptū,
„ quod nemo scit, nisi qui accipit.
„ Qui vicerit, possidebit hæc: & ego
„ ero illi Deus, & ipse erit mihi fi-
„ lius. Timidis autem, incredulis, &
„ execratis, & homicidis, & fornicato-
„ ribus, & veneficis, & idololatriis,
„ & omnibus mendacibus, pars eo-
„ rum erit in stagno ardenti igne &
„ sulphure, quod est mors secunda.

Huius

Huius rei admonendæ atque indicandæ, ad nostramque salutem exponendæ causa peccatores singulos diuina bonitas benignissimè monens ait: Apo. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat vltra confusio nuditatis tuæ. æmulare igitur, & age penitentiam. Ecce enim ego sto ad ostium & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ostium, intrabo ad eum, & cœnabo cum illo, & ille cœnabit mecum. Vtrò atque benignissimè Dominus ad cœnæ suę gaudia inuitat omnes eos, qui decenter culti, instructi atq. vestiti, illius præstantissimi conuiuij lætitiã expectantes optauerint. & expectauerint, quam ex ipsius inuitantis libera-

libera-

liberalitate & beneficio oblatam
 demum percipient, atque vnà
 cum illo gaudebunt compotes &
 participes facti maximorum pro-
 missorum: Verùm enim uerò a-
 perto exemplo videmus illum
 qui ad diuinum conuiuium in-
 trare ausus est, non instructus ve-
 ste nuptiali, quam veram pœni-
 tentiam & Christi præceptorum
 obseruationem interpretamur, à
 supremo rege irato atque indi-
 gnante audiisse: Amice, quomo-
 do huc intraisti non habes vestem
 nuptialem? deinde ministris à
 rege esse dictum: Ligatis mani-
 bus & pedibus eiicite eum in te-
 nebras exteriores; ibi erit fletus &
 stridor dentium. Postulat igitur
 Euangelij doctrina non solum fi-
 dem, sed obedientiã etiam, quam
 necessariam esse confirmat ei, qui
 salutis.

Matth.
 22.

salutis promissæ heres esse studet:
 atque obedientia hæc à pœniten-
 tia incipit, & in pœnitentiæ veræ
 ferâ exercitatione spectatur; ea-
 demq̃. doctrina grauissimas pœ-
 nas ex Dei iudicio minatur iis, qui
 Euangelij legi nõ parent. Legem
 autem Euangelij hoc loco dici-
 mus conditiones illas postulatas
 ab iis qui læti huius nuntij re ipsa
 & veritate atque vsu participes
 esse cupierint, aliàs enim sine pœ-
 nitentia & præceptorum Dei ob-
 seruantia non modò diuina pro-
 missa obtineri non possunt, sed
 indignatio, ira, & ultio Dei certis-
 simè expectanda est. In flamma 2. Thet 1
 ignis dantis vindictam iis qui non
 nouerunt Deum, & qui nõ obe-
 diunt Euangelio Domini nostri
 Iesu Christi, qui pœnas dabunt in
 interitu æternas à facie Domini

F & à

2, & à gloria virtutis eius, cum ve-
 2, nerit, glorificari in sanctis suis, &
 2, admirabilis fieri in omnibus qui
 2, crediderunt.

Constat itaq. eam nuptialem
 vestem quam vnumquemque ad
 nuptias vocatum, & in sacrum il-
 lud conuiuium admitti ac recipi
 cupientem, indutum esse deceat
 & oporteat, pœnitentia & diui-
 norum præceptorum obseruantia
 definiri; eamque iam indicatam
 declaratamque esse à rege ipso,
 conuiuique domino ac magi-
 stro, qui, ministris suis ad inuitan-
 dos conuiuas missis, id explican-
 dum & prædicendum mandabat,
 dicens: *Eu*ntes ergo docete om-
 nes gentes, baptizantes eos in no-
 mine patris & filij & Spiritus san-
 cti: docentes eos seruare omnia
 quæcumque mandauì vobis: id
 est

Nuptia-
 lis vestis.

Matth.
 23.

est pœnitentiam, & diuinorum
 præceptorum studium & obser-
 uantiam; quod ipsius magistri ex-
 positione apertissimè declaratum
 est, qui cum Euangelistæ munus
 obiret & exerceret, publicè præ-
 dicabat: Quoniam impletum est
 tempus, & appropinquauit regnū^{Marc. 1.}
 Dei; Pœnitementi & credite Eu-
 angelio.

Huius rei exemplum in Abra-
 ham apertissimū spectatur, quem
 Deus tamquam exemplar quod-
 dam statuit electionis à se beni-
 gnissimè ac liberalissimè factæ, at-
 que sensibilibus ac terrenarum
 rerum imagine totius huius ma-
 ximi mysterij rationem summam
 exposuit. ita autem egit, vt quæ
 illi verè atque certo vsu contige-
 re, eadē illorum, quæ ad nos per-
 tinerent, spiritualium bonorum
 F 2   vmbra

vmbram quandam atque imita-
tionem exhiberent; s. s. e. Omnia
in figura contingebant illis scri-
pta autem sunt propter nos, ad
quos fines sæculorum deuenere.
Abraham primùm vocatus vo-
canti sese, atque promitten-
ti; Et faciam te in gentem ma-
gnam; credidit Deo, inquam, qui
vocat ea quæ non sunt, tamquam
ea quæ sunt: atque electioni huic
diuinæ de se factæ fidem habuit,
intelligens gratissimum fore Deo
obsequium, si quis electionem il-
lius libenter studioseque sequa-
tur, disciplinamque sine dubita-
tione salutarem subeat, utpote
profectam ab eo; qui cùm sum-
mum bonum maximumque sit,
sua sponte sese suaque dona iis
donare velit, qui ipsi crediderint
& obedierint: cùm autem ab eo-
dem,

dem, à quo promissum acceperat,
 iussus etiam esset egredi de terra
 sua & de cognatione sua, & de
 domo patris sui; obediuit; egres-
 susque est; atque eas commodita-
 tes reliquit, quæ ab iis qui mundi
 huius mores sequuntur, in patria
 cognatione atque paterna domo
 parantur; siquidem patria con-
 suetudinem & audaciam, pater-
 na domus, diuitias familiaremque
 rem, cognatio verò opes suppeditat
 iis, qui ad cupiditatis & ambi-
 tionis leges & normas viuere in-
 stituunt. Egressus itaque Abrahã,
 sicut præceperat ei Dominus, pa-
 triam, cognationem, & patris sui
 domum reliquit, atque peregrinus
 & hospes in terra aliena esse
 optauit vocantis Dei iussu se-
 cutus. Scimus autem aduenis &
 peregrinis neque eam mentem

esse, neq. eam facultatem & copiam, neque audaciam, vt in deliciis atque ambitione versentur interim, dum aduenarum & peregrinorum rationes cogitant & seruant; hoc est, dum intelligunt, sibi que illud statuunt, non esse eam sibi patriam vel quietis sedē, sed breuis temporis hospitium sibi relinquendum, in aliū locum tendentibus commodiorem futurum, vbi obtineri contigerit. Atqui Abraham vocatus & iussus ē patria exire, & in terram sibi monstrandam concedere, non tantum fide vsus est, sed etiam vera obedientia, atque actione & opere: verē enim reliquit patriā, cognationem & paternam domum, non solum bona voluntate, aut sermone & oratione; nec enim dixit, faciā, aut facere cupio, &

& non fecit; sed reapse fecit quod iussus erat: & hoc modo credidit Abraham Deo, & reputatum est Heb. xi. illi ad iustitiam; non solum quòd credidit, sed quòd credens obediuit in locum exire quem accipiturus erat in hereditatem: & exiit nesciens quòd iret. Et quòd fide demoratus est in terra repromissionis, tamquam in aliena in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus repromissionis eiusdem. Hoc autem exemplo quicumq. ad cælestium promissorum dona & beneficia vocatus est, atque promittenti credens placere vult, rataque sibi promissa cupit, non solum fide, voluntate & voto, sed facto etiam & studio omni mundanæ corruptioni, deliciis, ambitioni, cupiditatibus, & vitiis ceteris nuntium

remittere, atq. id quod cūm baptizaretur in se recepit, coramq. sanctissima Trinitate, in quam sese credere confessus est, promissit, & sacerdote, testibus, ac fidei iussoribus presentibus affirmavit, præstare debet gratia præeunte vocantis cui sese tradidit, in cuiusque nomine baptizatus est, hoc est in nomine patris & filij & Spiritus sancti; quam gratiam pure & sanctè postulatam & petita, nemini ex parte donantis defuturam esse, iam ostendimus: Ignem
” veni mittere in terram; & quid
” volo nisi vt ardeat? Affirmauerat autem se abrenuntiare Satanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Opera autem & pompas Satanæ esse ambitionem, auaritiam, siue cupiditatē, & carnis delicias atque voluptates,

tes, hoc est, mundi mores & corruptiones, ex quibus vitia omnia & peccata nascuntur, fouentur, & crescunt, Apostolica doctrina exponit. qua de re scriptum est:

Nolite diligere mundum, neque ^{1. Ioan. 2.}

ea quæ in mundo sunt. Si quis di-

ligit mundum, non est eharitas

patris in eo. Quoniã omne quod

est in mundo, concupiscẽtia car-

nis est, & concupiscẽtia oculo-

rum, & superbia vitæ, quæ non

est ex patre, sed ex mundo est. Et

Iacobus Apostolus: Adulteri, in- ^{Iacobi 4.}

quit, nescitis quia amicitia huius

mundi inimica est Dei? Qui-

cumq. ergo voluerit amicus esse

sæculi huius, inimicus Dei consti-

tuitur. An putatis quia inaniter

dicat scriptura: Ad inuidiam con-

cupiscit spiritus qui habitat in

vobis? Hoc igitur pacto, hoc est

F 5 non

non solum fide & sermonibus,
 sed etiam actionibus atque studiis
 & factis renuntiare oportet am-
 bitioni, cupiditati atque deliciis:
 neque enim virtus verba sunt, sed
 facta. ^oquamobrem ait Paulus:
 Si quis emundauerit se ab istis,
 erit vas in honorem utile Domi-
 no, & ad omne opus bonum pa-
 ratum. Atq. D. Petrus ad Abra-
 hami imaginem sermonem refe-
 rens monebat: Charissimi, obse-
 cro vos tamquam aduenas & pe-
 regrinos abstinere vos à carnali-
 bus desideriis quæ militant ad-
 uersus animam, conuersationem
 vestram inter gentes habentes bo-
 nam; vt in eo quod detrectant de
 vobis tamquam de malefactori-
 bus, ex bonis operibus vos confi-
 derantes, glorificent Deum in
 die visitationis. Itaq. fides illa quæ
 in

CHRISTIANVM. 91
in Abrahamo laudatur & com-
mendatur, non fuit otiosa aut
mortua, sed viua fides, charitati
coniuncta, & obedientia exercita
atque probatissima; ideoque re-
putatum est illi ad iustitiam, quia
verè exiit de terra cognationeque
sua, & de domo paterna, vereq.
obediuit in locum exire: atque
pœnitentiæ viuum exemplum in
figura illa statuit. quod etiã Mo-
ses imitatus grandior factus, recu-
savit dici filius filia Pharaonis, ^{Heb. 11.}
magis eligens affligi cum populo
Dei, quàm tēporalis peccati ha-
bere iucunditatem, maiores deli-
cias æstimans thesauro Ægyptio-
rum improperium Christi. Fide
reliquit Ægyptum, non veritus
animositate regis; inuisibile enim
tamquam videns sustinuit. Factis
itaque & non dictis tantum, aut
otiosa

otiosa fidei iactatione exhibere
 sese Deo obtemperantem vnum-
 quemque oportet, & pœnitentiæ
 fructus seriò facere atque præsta-
 re: id quod in baptismo sacro pro-
 missum est. id autem quomodo
 præstatur ab iis qui numquam à
 peccato discedunt? aut si disce-
 dunt, ad tempus per sacramentū
 pœnitentiæ ad id discedunt, vt
 rursus iisdem aut peioribus flagi-
 tiis & vitiis implicentur, cūm ta-
 men in pœnitentiæ sacramento
 & satisfactionem & vitæ corre-
 ctionem toties promittant; quam
 si aliquando incipiunt, breui de-
 serunt, & ad mores natura recur-
 rit dānatos fixa & mutari nescia,
 vt ille aiebat. Non qui inceperit,
 sed qui perseuerauerit vsque in
 finem, hic saluus erit. Væ duplici
 corde, & ingredienti terram dua-
 bus

Isai. 1.

bus viis. Lauamini, mundi estote, aufer-
te malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite
peruersè agere, discite benefacere. Subuenite oppresso, iudicate
pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Domi-
nus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabun-
tur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, quasi lana alba erunt.
Quiescite peruersè agere, discite benefacere, inquit Deus, qui
Christianę simplicitatis & sanctitatis, atque pietatis initia illa illu-
strissima cum progressu & corruptione morum, ac totius virtutis
ac pœnitentię, virtutis inquam pœnitentię defectu conferens,
sub imagine antiqui illius populi deplorans, aiebat: Quomodo facta
est meretrix ciuitas fidelis,
plena

„ plena iudicij, iustitia habitavit in
 „ ea, nunc autem homicidæ. Ar-
 „ gentum tuum versum est in sco-
 „ riam, vinum tuum mixtum est
 „ aqua. Principes tui infideles, socij
 „ furum, omnes diligunt munera,
 „ sequuntur retributiones, pupillo
 non iudicant, caussa viduæ non
 descendit ad eos. atque huiusmo-
 di fides cum obedientia & pœni-
 tentia coniuncta, illa fides est per
 quam homines Dei promissa be-
 neficia benignè præstita obtinēt:
 fides inquam non otiosa & mor-
 tua, sed quæ per dilectionem ope-
 ratur, & iis quæ à Deo dicta sunt
 verbis credit & obtemperat, fa-
 cessitq̃. quidquid est imperatum,
 nullaq̃. rerum aut actionum dif-
 ficultate absterretur, immo he-
 roicas actiones obit cùm iussa est,
 & conficit atque expedit; s. s. E.

Fide

Fide transierunt mare rubrum ^{cc}
 tamquam per aridā terram; quod ^{cc}
 experti Ægyptij deuorati sunt. ^{cc}
 Fide muri Iericho corruerunt ^{cc}
 circuitu dierum septem. Fide ^{cc}
 Rahab meretrix non periit cum ^{cc}
 incredulis excipiens exploratores ^{cc}
 cum pace. Et quid adhuc dicam? ^{cc}
 deficient me tempus enarrantem ^{cc}
 de Gedeon, Barac, Samson, Ieph- ^{cc}
 the, Dauid, Samuel, & prophetis, ^{cc}
 qui per fidem deuicerunt regna, ^{cc}
 operati sunt iustitiam, adepti sunt ^{cc}
 repromissiones, obturauerunt ora ^{cc}
 leonum, extinxerunt impetum ^{cc}
 ignis, effugauerunt aciem gladij, ^{cc}
 conualuerunt de infirmitate, for- ^{cc}
 tes facti sunt in bello, castra ver- ^{cc}
 terunt exterorum. Acceperunt ^{cc}
 mulieres de resurrectione mor- ^{cc}
 tuos suos. Atque ita omnium ho- ^{cc}
 rum viua fides testimoniis ma- ^{cc}
 gnorum

gnorum

gnorum operum ostensa est, utpote quorum cura studiumque erat non fidei otiosæ professione tantum, sed viuētis & operantis fidei obedientia atque exercitatione sese à Deo probare, nihilque prætermittere quod pietatis causa facere suberentur, nihilque rursus admittere quod pietatis obedientiaque nomine vitare & cauere docerentur, potiusque omnia incommoda atque damna ad necem & ignominiam usque pati, quam ea violare, quæ sibi obseruanda diuino consilio atque verbo decreta vel tradita essent. Itaque hi etiam poenitentia virtutis exercitandæ imaginem suis exemplis ad posteritatem transmisere, sicut scriptum est: Alij autem dissentientis sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent

nirent resurrectionem. Alij verò
 ludibria & verbera experti, infu-
 per & vincula & carceres, lapida-
 ti sunt, secti sunt, tentati sunt, in
 occisione gladij mortui sunt, cir-
 cuierunt in melotis & in pellibus
 caprinis, egentes, angustiati, affli-
 cti, quibus dignus non erat mun-
 dus: in solitudinibus errantes, in
 speluncis & in cauernis terræ. Et
 hi omnes testimonio fidei proba-
 ti, non acceperunt repromissio-
 nem Deo pro nobis melius ali-
 quid prouidente, vt non sine no-
 bis consummarentur. Testimo-
 nium fidei vocat Apostolus opera
 à sanctis facta atque obedientiæ
 exercitationem, tum iis subeun-
 dis, quæ adiri, subiri atque agi
 iuberentur, tum iis declinandis
 & fugiendis, quæ fieri prohibe-
 rentur; & tamē nō adeptos fuisse

G

repro-

Matth.
20.

repromissionem, hoc est non ingressos fuisse regnum cælorum quod ante mortem & resurrectionem Iesu Christi nondum erat apertum; ut non consummarentur sine nobis qui venimus ad undecimam horam, cum illi aliis atque aliis horis ante nos venissent, & diei atque æstus pondus portassent, operasque suas in vinea diligenter posuissent. & tamen nobis, quibus undecima hora in vineam Domini vocatis, merces primum exoluenda destinata est, otiosis & negligentibus numerabitur? minimè profectò: namq. nō ut otiosi essent operarij illi vocati sunt, immo potius reprehensi, quòd totā ferè diē otiosam & inertē trāsegissent. Quid, inquit paterfamiliās, statis hic tota die otiosi? otiosi autē dicuntur qui

qui nihil operis, nihil negotij habent : atque verbum Græcum ab Euangelista, vsurpatum ἀργυροί, rem hanc apertè declarat.

Igitur non ad otiosam tantùm fidem vocati sunt ij qui ad vndecimam delecti in vineam, mittebantur, sed ad exercendam viam fidem in obedientia vocantis, ponendamq. in vinea operam non secus atque ij qui ante ipsos vocati fuerant, quorum fides variis operis & laboribus exercita & cōprobata fuit. id quod ipsorum, qui primi venerant, testimonio in illustrissima illa parabola edito constat ; qui nouissimos illos vna hora fecisse affirmabant. non dicebant illa hora vocatos in vinea otiosos transegisse, sed fecisse: satis autem magnæ gratiæ & benignitatis fuit à patrefamiliâs illis

G 2 exhibitæ,

exhibitæ, vt minori & leuiori labore diei & æstus pondere portando excepti, primi omniũ mercedem tulerint eximio Domini beneficio nouissimis sicut & primis dare volentis.

Igitur ex his quæ iam exposuimus, manifestum fit, fidem imputatiuam tantũ & promissa Dei apprehendentem atque aliàs otiosam non esse eam, quã Deus exigat ab iis, quos ad cælorum regni communionem atque promissæ hereditatis possessionem vocat, sed fidem viuam & fideles ipsos exercentem in obedientia atque obseruatione eorum quæ à vocante præcipiuntur. vt enim non satis est apprehendere promissa ipsa per solam fidem, nisi re & vsu possideantur; sic non satis est vocationi per solam fidem respondere,

spondere, nisi etiam vocanti pareatur. Quis enim dicat satis sibi esse fide, hoc est credendo, ingredi in regnum Dei, quamquam nunquam re ipsa possessione & vti regno Dei frui contingat? An ne ita cum Israëlitis & cum posteritate Abrahæ actum est, vt promissa per fidem ipsis apprehensa nunquam tamẽ fuerint præstita? minime. immo verè promissa terrena præstita sunt, ab illisq̃ue possessa Dei beneficio, cui credentes obedierant. verè enim Abraham factus est in gentem magnam, atque ex vno Isaac, in quo semen illi vocari Deus voluit, tãtus propagatus est populus, vt Moses confessus fuerit: Non possum so-
Deut. 10.
 lus sustinere vos, quia Dominus
 Deus vester multiplicauit vos, &
 estis hodie sicut stellæ cæli, plu-
 rimi.

» rimi. Dominus Deus patrum ve-
 » strorum addat ad hūc numerum
 » multa millia, & benedicat vobis
 » sicut locutus est. Verè populus ex
 » Ægypto eductus, qui fidem atq.
 » obediētiam sanctam obseruauit,
 » promissam Chananæorum terrā
 » obtinuit & possedit; sicut scriptū
 Iosue 1. est: Surge & transi Iordanē istum
 » tu & omnis populus tecum in
 » terram quā ego dabo filiis Israël.
 » Omnem locum quem calcauerit
 » vestigium pedis vestri, vobis tra-
 » dam, sicut locutus sum Moyfi, à
 » deserto & Libano vsque ad flu-
 » uium magnum Euphratem; om-
 » nis terra Hethæorum vsque ad
 » mare magnum contra Solis occa-
 » sum erit terminus vester. Hæc
 » omnia non multo pòst tempore
 » concessa & tradita illis confirma-
 » bat Deus. Dedi vobis terram in
 qua

qua non laborastis, & vrbes quas
 non ædificastis, vt habitaretis in
 eis; vineas & oliueta quæ non
 plantastis. Verè etiam David re-
 gni obtinendi promisso fidem
 habens difficillima tempora peri-
 culaque & subiuit & superauit,
 tandemque regnum adeptus ce-
 cinit: Credidi propter quod locu-
 tus sum; ego autem humiliatus
 sum nimis. Ego dixi in excessu
 meo, omnis homo mēdax. Quid
 retribuam Domino pro omnibus
 quæ retribuit mihi, &c. Itaque
 illi antiqui omnes terrena pro-
 missa non tantum apprehende-
 runt credentes, sed reuera conse-
 cuti sunt ex Dei promittentis be-
 neficio, qui credentibus & obe-
 dientibus præstiturum sese fuerat
 pollicitus: atque ideò etiam non
 tantum fide, atque sermone, ver-
 bisque

bisque obedierunt præcipienti, sed præcepta & mandata sibi omni cura, studio & officio, & summa pietatis exercitatione fecerunt; neque ullus ex illis qui promissa obtinere optabat atque studebat, satis sibi esse vel dixit vel duxit, quod patres ipsius vel maiores vel amici obediissent mandatis ac iustis Dei, nisi & ipse etiam suum officium faceret, atque pensum suum in legis ac mandatorum obseruantia expediret. Abraham ipse vocatus exiuit. Dauid in regem unctus, promissoque regni obtinendi instructus fidem habens omnia illa egit, fecit & pertulit, quæ admirantes legimus. Sic etiam ut ad nostras redeamus partes, & nos, si promissorum spiritualium verè atque re ipsa & possessione compotes esse optamus, ut optare debemus,

debemus, si nos verè amamus, beatitudinemque summam experimus; debemus non fidem tantummodo promissis, sed obsequium atque pietatem officiis quæ nobis imposita sunt, faciendis præstare: neque satis esse putare, ut credamus Christum pro nobis legem expleuisse omnem; nisi credentes in Christum nos etiam eam legis partem, quæ ad nos pertinet, subeamus, præceptorum videlicet & mandatorum in decalogo, in quo diuinæ voluntatis ac naturæ legis summa est, & quidquid ex hac summa deducitur & rectè exponitur; atque ita legem obseruare, ut non auditores tantum, aut lectores, non interpretes & explicatores, sed potius factores dicamur, atque illis persimiles efficiamur, de quibus

G 5 scriptum

Lucæ 1. scriptum est: Erant autem iusti
 „ ambo ante Deum, incedentes
 „ in omnibus mandatis, & iusti-
 Rom. 2. „ ficationibus legis sine querela.
 „ Non enim auditores legis iusti
 „ sunt apud Deum, sed factores
 „ legis iustificabuntur. Igitur qui-
 „ cumque ad filij Dei nuptias vo-
 „ catus, vocanti fidem habens,
 probare sese cupierit, & conui-
 uij particeps esse voluerit; intel-
 ligat primum oportet, nihil il-
 lum latere qui occulta cordis &
 renum nouit, cogitationesque
 hominum à longè cognouit. quã-
 obrem veræ atque legitimæ pœ-
 nitentiæ studium induat, & an-
 tē actæ vitæ malæ, atque om-
 nium vitiorum pertæsus, con-
 trito & humiliato corde pœni-
 tentiæ primum sacramētum pu-
 rē sancteque ineat, atque Deo
 sese

fese reum statuens , coram Ecclesia , ministris inquam Ecclesie ex more atque præcepto sua vitia fassus , consiliis , monitis & præceptis , quibus piè instruetur , pareat , vitiorum atque scele- rum fugam , quam Deo Dei que ministro testi , atque in terris Ecclesiastico iudici pollicetur , præstet ; absolute item ecclesiastica potitus , seridò omni consilio , conatu , studio ab illa turpi & iniqua vitæ conuersatione , ab impuris cogitationibus , ab omni malitiæ consuetudine , à prauis & improbandis moribus (si bene pœnitet) auertatur ; atque deinceps posthabita , neglecta , victa que omni ambitionis , auaritiæ , cupiditatis , voluptatum , atque deliciarum terrenarum , quæcumque à Deo auertere possunt & solent , cogitatione

tione

tione rectum iter ingressus con-
 stanter teneat, Deumque frequē-
 tibus precibus oret, appellet, atq.
 sibi propitium, benignum, fau-
 stumque postulet; habiturus &
 experturus misericordem & pro-
 uidentissimum erga se, si purē,
 sanctē, & studiosē postularit: hæc
 enim ab eodem dictata, exposita
 & promissa sunt peccatoribus
 cunctis, quorum non mortem,
 sed pœnitentiam & vitam ille
 vult & optat. *Hier. 3.* Conuertimini filij
 reuertentes, & sanabo auersiones
 vestras. &: Si reuerteris Israël, ait
 Dominus, ad me revertere: si ab-
 tuleris offendicula tua à facie
 mea, non commoueberis. *Hier. 29.* Laua à
 malitia cor tuum Ierusalem, vt
 salua fias: vsquequò morabuntur
 in te cogitationes noxiæ? Ego scio
 cogitationes quas ego cogito su-
 per

per vos, ait Dominus; cogitatio-
 nes pacis, & non afflictionis, vt
 dem vobis finem & patientiam.
 Et inuocabitis me, & ibitis, & o-
 rabis me; & ego exaudiam vos.
 Quæretis me, & inuenietis; cùm
 quæseritis me in toto corde ve-
 stro, & inueniar à vobis, ait Do-
 minus. Idem etiam apud alium
 prophetam ait: Ioelis 2. Conuertimini ad
 me in toto corde vestro, in ieiu-
 nio, & in fletu, & in planctu. Et
 scindite corda vestra, & non ve-
 stimenta vestra; & conuertimini
 ad Dominum Deum vestrum,
 quia benignus & misericors est,
 patiens & multæ misericordiæ, &
 præstabilis super malitia. Verùm
 enimuerò illud semper memi-
 nisse oportet, atque valde obser-
 uare, attenteque agere, ne ante-
 cedentis veniæ fide securi, &
 semper

semper expositæ misericordiæ di-
 uinæ expectatione importuna fi-
 dentes, numquam quiescamus
 peruersè agere, nec benefacere
 discamus. Non enim huiusmo-
 di diuinæ clementiæ ac miseri-
 cordiæ vsus, sed abusus homini-
 bus vocabitur. Est quidem æter-
 na ac perpetua Dei misericordia
 à generatione in generationes;
 verùm super timentes eum. Et
 Psal. 87. audiam, inquit vates, quid lo-
 quatur in me Dominus Deus,
 quoniam loquetur pacem in ple-
 bem suam, & super sanctos suos,
 & in eos qui conuertuntur ad
 cor. Et Isaias, Propterea, inquit,
 Isai. 30. expectat Dominus, vt misereatur
 vestri. vt misereatur ait ex-
 spectare Dominum, non autem
 vt ij qui expectantur, peccata
 peccatis cumulent, & ad vomitum
 tum

tum subinde redeant ; sed quia pollicitus est misericordiam iis qui ex corde ad se ita conuersi fuerint , vt illum amplius offendere vehementer horreant , & studiosissimè caueant: aliàs verò, vt idem Isaias ait , Ideo exaltabitur parcens vobis ; quia Deus iudicij Dominus Deus iudicij est, qui promissam misericordiã nulli opportunè quærenti negat, sed & iis , qui nec recto nec firmo erga ipsum corde sunt , constitutas pœnas nō in æternum prorogat, sed certo tempore irrogat. Nullū apud Deum vacuū misericordia tēpus est erga eos qui misericordiam non impediunt ; impediūt autem , qui secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizant sibi iram in die iræ. Ad quem respiciam , dicit Dominus, nisi

Rom. 2.

Isai. 66.

nisi

„nisi ad pauperculum & contri-
 „tum spiritu, & tumentem ser-
 „mones meos? ex cæteris enim
 qui verè pauperculi, spiritu con-
 triti, & sermonum Dei tremen-
 tes obseruatores non sunt, sic pro-
 nuntiauit:

„ Qui immolat bouem, quasi
 „ qui interficiat virum: qui ma-
 „ ctat pecus, quasi qui excerebrat
 „ canem: qui offert oblationem,
 „ quasi qui sanguinem suillum of-
 „ ferat: qui recordatur thuris, qua-
 „ si qui benedicat idolo. Hæc om-
 „ nia elegerunt in viis suis, & in
 „ abominationibus suis anima eo-
 „ rum delectata est. oportet itaque
 „ eos, qui sese peccatis alligau-
 „ runt (Non est enim homo qui
 3. Reg. 8 non peccet, ait Salomon) in tam
 pœnitentiæ viam constanter te-
 nere, atque semetipsos abnegan-
 res,

tes, eum audire & sequi, qui dixit: Non qui inceperit, sed qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Oportet verè & ex animo in toto corde abrenuntiationem Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius factam obseruare: aliàs enim, Hæc dicit Dominus; Numquid, Iere. 8. qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Auersionem contentiosam eam dicit Deus, qua homines improbam vitæ consuetudinem quamquam verbo aut cogitatione dānauerint, tamen moribus retinent & vrgent, atque pœnitentiam falso professi, oreque iactantes, virtute & officio non præstant, sibi ipsi mentiti, seque

H . ipsos

ipſos fallentes, non Deum, non
• Dei miniſtrum ſacerdotem, cui
vitæ correctionem ſeriò ineun-
dam promiſerunt: hoc eſt quod
per eundem prophetam Deus in-
„ ſimulat. Apprehenderunt men-
„ daciũ, & noluerunt reuerti.
„ Attendi & auſcultauĩ; nemo
„ quod bonum eſt loquitur, nul-
„ lus eſt qui agat pœnitentiam ſu-
„ per peccato ſuo, dicens: quid
„ feci? Omnes conuerſi ſunt ad
„ curſum, quaſi equus impetu
vadens ad prælium. Expectat
quidem Dominus vt miſereatur
noſtri, & patienter agit, nolens
aliquem perire, ſed omnes ad
pœnitentiam reuerti. ad pœni-
tentiam reuerti ait Apoſtolus, vt
qui ſciret pœnitentiam peccato-
ribus neceſſariam eſſe, ad Dei
iram placandam, & miſericor-
diam

diam conciliandam. Non esse autem infinitam Dei expectationem, quamquam illius misericordiam infinitam credamus & confiteamur, manifestè nobis Spiritus sanctus ostendit. Deus ^{psal. 7.} iudex iustus, fortis, & patiens; numquid irascitur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Originali mundo propter peccatum vastando ac perdendo certum ad poenitentiam tempus Deus præscripsit; s. s. e. Non permanebit ^{Gen. 6.} spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. quibus peractis vniuersum hominum genus diluuiò obru-

tum periit, vna excepta Noë familia, qui Dei iudicio illa ætate iustus inuentus est. Niniuitis dierum quadraginta tempus sibi indicatum perituris & subuertendis poenitentia non ad vltimum diem dilata, sed ipso auditæ cōminationis initio instituta, totum, inquam, illud tempus in diuina ira ieiuniis, precationibus, & supplicibus votis placanda, misericordia imploranda, vita deinceps corrigenda, positum impensumque fuit; s. s. e. Et cœpit Ion. 3.
 „ nas introire ciuitatem itinere diei
 „ vnus, & clamauit, & dixit: Ad
 „ huc quadraginta dies, & Niniue
 „ subuertetur. Et crediderunt
 „ viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt
 „ ieiunium, & vestiti sunt faccis à maiori vsque ad
 „ norem: & peruenit verbum ad regem

regem Niniue, & surrexit de fo-
 lio suo, & abiecit vestimentum
 suum à se, & indutus est sacco,
 & sedit in cinere. Et clamauit
 & dixit in Niniue ex ore Regis
 & principum eius, dicens: Ho-
 mines & iumenta & boues &
 pecora non gustent quidquam,
 nec pascantur, & aquam non
 bibant: & operiantur faccis ho-
 mines & iumenta, & clament
 ad Dominum in fortitudine, &
 conuertatur vir à via sua mala,
 & ab iniquitate quæ est in ma-
 nibus eorum. Quis scit si con-
 uertatur & ignoscat Deus, &
 reuertatur à furore iræ suæ, &
 non peribimus? Et vidit Deus
 opera eorum, quia conuersi sunt
 de via sua mala, & misertus est
 Deus super malitia, quã locutus
 fuerat vt faceret eis, & non fecit.

H 3 . Viri

Viri Niniuitæ exurgent in iudicio contra eos qui non semel, sed sæpius admoniti à via sua mala conuersi non fuerint; vel qui pœnitentiæ seriæ negotium ad finem vsque vitæ suæ distulerint, interimque prauè & peruersè vixerint, mundi cupiditatibus, pompis, ambitionibus & vitiis operam dantes: cum nemo tamen sit qui sibi ad extremum vsque vitæ diem pœnitentiæ exercitationem prorogam esse dicere verè possit; sed eodem die quo vocantur & admonentur, verè & seriò ad Deum conuerti singuli iubeantur. Hodie, inquit Spiritus sanctus, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Timeamus ergo, inquit Apostolus, ne fortè relicta pollicitatione intro-

Heb. 4.

eundi

eundi in requiem eius, existi-
 metur aliquis ex nobis deesse.
 Etenim & nobis nuntiatum est,
 quemadmodum & illis. Festine-
 mus ergo ingredi in illam requiē:
 non ingredietur autem qui non
 obedierit vocanti; neq; coronabi-
 tur nisi qui legitimè certauerit.
 Scitis, inquit Paulus, quòd ij qui
 in agone contendunt, omnes qui-
 dem currunt, sed vnus accipit
 brauium: sic currite, vt compre-
 hendatis. currendum esse, non re-
 trocedendum; currendum esse
 non manendum, ait Apostolus;
 currendum autem non lentè, sed
 legitimè; tantoque maiori studio,
 diligentia & cura, tanto maiore
 obseruantia, quanto præmiū no-
 bis propositum præmio illi piscæ,
 oliuæ, siue apij, siue quercinæ co-
 ronæ præferendum anteponen-

H. 4. dumque

dumque est. quanto autem studio, quantoque labore exercentur illi qui in stadio currunt, ut neque luxu diffluant, neque fegnitie torpescant, ipsi qui de hac re scripserunt, edocent.

Qui cupit optatam cursu contingere metam,

*Multa tulit, fecitque puer, sudauit
& alsit,*

Abstinet Venere & vino, &c.

Et hi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ait Paulus) ab omnibus abstinent: nos autem incorruptam. Manifestum est autem diuinam expectationem singulorum ad poenitentiam certis terminis esse circumscriptam. Nemo enim est cui post mortem reditus ad poenitentiam pateat, quamobrem
ante

ante mortem vt pœnitentia fiat oportet. Atqui vitam breuem esse ipsa experientia docet, præterquam quod diuina sapientia admonet sæpissimè: Breues dies ^{Iob 14.} hominis sunt, & numerus mensium eius apud te est. Unde fit, vt diuina expectatio non ultra vitæ huius limites extendatur. Periculosa verò admodum spes est, & quæ quamplurimos fecellerit eorum qui ad postremum vitæ tempus pœnitentiæ seriò exercendæ cogitationem differunt. Quippe cum vitæ vsus hominis arbitrio & consilio permissus sit atque concessus, mortis verò deligendæ optio non sit hominibus tradita; duplex enim vitæ ratio est, duplexque viuendi via; altera lata, angusta altera: vtram magis quis velit deligere

H 5 per-

permittitur, & vt meliorem tu-
 tioremque eligat non modò ad-
 monetur, sed etiam iubetur;
 Deut. 30. sicut scriptum est: Considera
 „ quòd hodie proposuerim in con-
 „ spectu tuo vitam & bonum, &
 „ econtrario mortem & malum:
 „ vt diligas Dominum Deum tuum,
 „ & ambules in viis eius, & cu-
 „ stodias mandata illius & cerimo-
 „ nias atque iudicia, & vias, &c.
 „ Elige ergo vitam, vt tu viuas &
 „ semen tuum, & diligas Domi-
 „ num Deum tuum, atque obe-
 „ dias voci eius, & illi adhæreas.
 „ ipse enim vita tua & longitudo
 „ dierum tuorum.

Hic nu-
 merus ob-
 seruatur
 ex inter-
 pretatio-
 ne ver-
 sus in
 Psalmo,

At verò ex nongentis ac se-
 ptem mortis generibus quæ se-
 clusa violentia accidere homi-
 nibus obseruata sunt; quod po-
 tissimùm quis experiri velit optare
 non

non hominis cuiusque consilio datum, sed Dei prouidentiaē de-
 stinare vel permittere est refer-
 uatum. Magna verò amentia,
 stultitia ingens, periculosaque
 infania est, relictis iis quæ nobis
 integra, certa & exposita, bre-
 uissimoque numero contenta,
 eademque præsentia atque in
 conspectu proposita sunt; ad ea
 animum appellere, quæ longè se-
 mota, aliena, incerta, numero
 plurima & varia, eademque dif-
 ficillima sunt. Deinde etiam
 quis non intelligit, quàm impro-
 bum sit postulare, vt totius vi-
 tæ optatum & affectatum di-
 spendium vnius horulæ aut e-
 tiam breuiori compendio postu-
 lato farciatur? velle etiam cur-
 sus certaminis & stadij præmio
 atque honore donari eum, qui
 . neque

Et Do-
 mini Do-
 mini exi-
 tus mor-
 tis.

neque certarit neque cucurrerit,
cùm tamen id facere & potue-
rit & debuerit? Denique cuius-
modi consilij, qualisq̃ue iudicij
fit cupere improbè ac negligen-
ter viuere, & sanctè mori? Nos
quidem quemadmodum alij de
hac re sentiant, non laboramus:
periculosissimam tamen huius-
modi aleam esse sentimus &
censemus, eamq̃ue quampluri-
mos fefellisse arbitramur. Si
quis nobis vel peccatricis illius
feminæ, vel latronis alterius ex-
emplum opponat; idem ipsum
nos ad verum confirmandum
& libenter excipiemus, & re-
ctissimè retorquebimus. Siqui-
dem mulier illa, quæ in ciui-
tate peccatrix fuit, postquam
Christum Iesum semel adiit at-
que misericordem experta est,
per-

perpetua deinceps pœnitentiæ
exercitatione ac vitæ sanctitate
propitium sibi fauentemque re-
tinuit : tantum abest , vt nouis
subinde peccatis atque impro-
bitatibus abalienarit. Latro au-
tem ille eodem tempore quo
Christi veritatem edoctus est ,
pœnitentiam inchoauit seriam,
quam ad vltimum vsque spiri-
tum perseueranti animo atque
studio produxit; producturus diu-
tissime (vti arbitramur) si vel
mortem illo die euasisset , vel
diutiùs in cruce viuens pepen-
disset: quem neque supplicij cru-
ciatus ille communis , neque
cruribus suffractis etiam auctior,
à salutis suæ cogitatione , atque
à Christi contemplatione abstra-
xit. Ille autem (vti existima-
mus) si antea Christi virtutem
&

& veritatem cognouisset, relicta
improbæ vitæ consuetudine to-
tum se pœnitentiæ seriò agen-
dæ tradidisset. Denique quid-
quid dicatur, illud certum com-
pertumque est, latronem cum
Christi cognitione fidem conce-
pisse maximam, culpam suam
grauissimam agnouisse, antè a-
ctam vitam omnino fuisse dete-
statum, totum se ad salutis au-
ctorem conuertisse, atque gra-
uissimum cruciatum & mortem
non solum patienti, sed æquif-
simo animo tolerasse, iustitiam-
que laudasse diuinam, atque mi-
sericordiam constanter imploras-
se, promissam sibi firma spe at-
que perseueranti studio profecu-
tum, ac demum Christi pro-
mittentis beneficio fuisse assecu-
tum. Huius latronis exemplum
quisquis

quisquis ad suam vtilitatem rectè citare cogitarit, exactè imitari atque sequi debebit, vt certum sibi tandem atque efficax experiatur; simul atque cognoverit Iesum Christum agnum innocentissimum, peccata mundi tollentem, Dei filium morte grauissima & ignominiosissima pro mundi sceleribus ac debitis damnatum & affectum, seque dignum qui ob sua scelera in eadem damnatione mortis esset, atque gehennæ ignis adiudicaretur. ita antè actam vitam mille vitiis & flagitiis corruptam detestari debet, pœnitentiâque rectissima ductus confiteri peccata sua, misericordiamque implorare diuinam, atque ita cogitatione atque studio sese comparare, ac si eodem ipse die, quo hæc

hæc

hæc cogitat, moriturus esset, vt
ab eo qui verè inuocatus num-
quam defuit, audiat: Amendi-
co tibi, hodie in tecum eris in pa-
radiso: huiusmodique concep-
tam cum fide spem atque voca-
tionem per bona opera certam
sibi ex diuino beneficio faciat.
Numquid latro postquam pro-
missum illud accepit, si viuus
relictus fuisset & curatus, tan-
ti beneficij atque suæ ipsius sa-
lutis prorsus immemor, ad con-
suetâ latrocinia rediret? vel opi-
nionem forsan concepta effusissi-
mæ facilitatis Iesu Christi sibi
quotidie ad vomitum reuertere-
tur, ac deinde ad extremû diem,
quo iterum captus, damnatus,
& cruci suffixus moriturus neces-
sariò esset, suam illam pœniten-
tiam demum repetendam refer-
uaret?

uaret? Esto, facillimus constitua-
 tur Christus, vt re vera est (non
 tamen iis qui illudunt magis
 quàm serio conuertantur) adeò
 autem facillimus, vt septuagies
 septies ipse homini peccatori ig-
 noscat sese in veritate aduenti,
 qui discipulo suo idem vt face-
 ret præcipiebat: quis tamen af-
 firmet, sibi quoties peccauerit,
 toties nouæ atque veræ pœniten-
 tiæ expectationem pro animi sen-
 tentia longam constare? Quis
 hoc à Deo postulare audeat, vt li-
 ceat sibi quoad vixerit, corruptè
 & improbè agere; nec tamè iam-
 iam morituro, cùm necessitas
 moriendi accesserit, horulæ v-
 nius spatium ad pœnitentiam
 desit? Sed quid aliud optare vi-
 detur, qui serios pœnitentiæ fru-
 ctus, hoc est verum vitiorum

I cum

cum fuga odium, legitimum & efficaciam virtutum studium ad extremum vitæ relegat diem? Estne hoc latronem imitari, aut peccatricem illam Mariam, aut Petrum? qui postquam in sese rediens peccatum suum agnouit, turbam illam fugiens, cuius consortio & sermonibus in crimen inductus ac pæne impulsus fuerat, egressus foras fleuit amarè, neque amplius ad eos rediit qui peccandi ansam sibi præbuerant, neque à condiscipulorum consortio separatus est, quos & exemplo suo & sermone in resurrectionis magistri sui spe confirmavit: id videlicet agens quod à præceptore iussus fuerat: Et tu
” aliquando conuersus, confirma
” fratres tuos.

Huiusmodi sunt pœnitentiæ
Deo

Deo gratissimæ, & hominibus vtilissimæ exempla, quæ qui verè & seriò ad suam salutem imitari voluerit, mundo atque mundi corruptelis & pompis, sibiq. ipsi, hoc est concupiscentiis suis, renuntiare debet, aliamque vitam, alios mores Deo probandos inire, exercere, vrgere; crucemq. sua sublata, Christum summa fide ac diligenti obedientia sequi, impedimenta omnia remouere, quæ iter facientem auertere aut retardare possint: perpetuoque illud cogitare, quod seriò agendum Dominus commendauit: Qui vult venire post me, ^{cc} abneget semetipsum, & tollat ^{cc} crucem suam, & sequatur me. ^{cc} Et non qui inceperit tantum, sed ^{cc} qui perseuerauerit vsque in finem, ^{cc} hic saluus erit. Et nemo ^{cc}

mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrorsum, aptus est regno Dei. Qui habet aures audiendi, audiat; Deus neminem fallit, caueat igitur vnusquisque ne seipsum fallat, néve ab alio falli se sinat. Hæc via certa, regia atque tuta est; quæque boni euentus promissum habet; Pœnitentiam videlicet, quã primùm inire, initam sedulò agere, agendo ad finem vsque tenere ac persequi. Hæc numquam fefellit via; quam quicumque legitime tenuerit, salute obtenta certissimam esse comprobabit; s. s. E.

Psal. 68. Quærite Dominum, & viuet anima vestra. Quærite Dominum, & confirmamini; quærite faciem eius semper. Qui semper faciem eius quæserit, quocumque modo, quocumque exitu vitam hanc

hanc mortalem clausit, tamen
 anima eius viuet: Quia non de-
 reliquisti quærentes te Domine.
 Ignobilis & obscura oculis homi-
 num fuit Lazari mors, diuitis
 verò & mors non fuit obscura;
 & funus vita functo paratum ce-
 lebre fuisse Christus testatur:
 Mortuus est & diues, & sepultus
 est: at verò illius anima in Abra-
 hæ sinum recepta, huius verò in
 infernum detrusa est. Quam-
 obrem ij qui poenitentia rectè
 ineundæ curam vel numquam
 suscipiunt, vel ad extremam
 mortis horam relegant, vel saepe
 in vita in vitam per sepe deserunt;
 videant quo consilio, quo iudi-
 cio id faciant, quo diuino pro-
 misso nitantur; namque huius-
 modi votum nos ipsi non man-
 damus, & an à Deo sibi ex animi

Psal. 118 sententia concedendum sit du-
 bitamus; s. s. e. Spreuisti omnes
 discedentes à iudiciis tuis, quia
 „ iniusta cogitatio eorum. Præua-
 „ ricanos reputaui omnes pecca-
 „ tores terræ. Nulla in sacra, quam
 „ profitemur, disciplina certa ha-
 „ ctenus nobis constitit sententia,
 quæ vel vitæ studiorum correctio-
 nem ad extremum vsque diem
 differendâ docuerit, vel differen-
 tibus bonum & certum succes-
 sum promiserit; immo de huius-
 modi pœnitentiæ seriæ ad mor-
 tis diem dilatoribus Augustinus
 dubitare sese ait, & nos maximè
 cum Augustino dubitamus. Væ
 „ peccatoribus & ingredientibus
 „ terram duplici via. væ multis qui-
 bus concessa & oblata est oppor-
 tunitas & commoditas corrigendæ
 vitæ, & integra facultas vi-
 uentibus

uentibus constitit, quibusque à Deo expectatis, & tamen propositum malum urgentibus cum postea poenitentiae fera voluntas accesserit, irrita ob ipsorum culpam erit. Per multa quotidie huius generis eduntur exempla improborum hominum, qui sine poenitentia moriuntur; alij repentina morte sublatis, alij occisi, alij in mari submersi, alij in bellis trucidati, alij caelo tacti, alij aliis modis extincti: quibus forsasse si diuturnior vita esset concessa, poenitentiae studium fedulo susciperetur; sed aliud Dei iudicio visum & decretum est, qui cum ad reuocandos peccatores quod fatis est fecerit semper, id quod est super, non solet semper addere. Tyrum & Sidonem si Deus tot signis & virtutibus pro-

I 4   uocasset,

Matth.
11.

uocasset, quot Corozaim & Beth-
 saida prouocauit; in cilicio & ci-
 nere pœnitentiam acturas scie-
 bat. Sodomorum terram etiam
 propter pœnitentię studium per-
 mansuram nouerat, si pares iis
 quas Capharnaum spectauit, spe-
 ctare etiã virtutes contingeret.
 verũ id quod satis esset cum
 prætstitisset locis illis Deus, id
 quod vltcrius ac plusquam satis
 foret, iustissimo iudicio cumulare
 noluit. Quotus autem quisque
 fuit ex iis quos improbam vitam
 viuere & vrgere iuuerit, cui quã-
 uis bonam voluntatem bonum-
 que rectè moriendi propositum
 professo mortis optatus modus
 contigerit, & vitæ finis beatissi-
 mus ac felicissimus fuerit? non
 humani optati, sed diuini con-
 silij est, quali quisque exitu vi-
 tam

tam claudat; s. s. e. Deus no-
 ster Deus saluos faciendi, & Do-
 mino Domini exitus mortis. Ve-
 rumtamen Deus confringet ca-
 pita inimicorum suorum, & verti-
 cem capilli perambulantium in
 delictis suis. Illud verò certissi-
 mum valdeque horrendum est,
 quod diuino oraculo pronuntia-
 tum legimus: Mors peccatorum
 pessima, & qui oderunt iustum,
 delinquent. Illud etiam ma-
 gnæ promissionis atque spei ple-
 nissimum, memoria perpetuo te-
 nendum, atque summo studio
 curandum, quod rursus de iis
 scriptum legimus quibus pietas
 cordi est, & poenitentis vitæ exer-
 citatio placet. Redimet Domi-
 nus animas seruorum suorum, &
 non delinquent omnes qui spe-
 rant in eum. Verùm age videam-
 us

I s mus

mus, quoniam consilio homines à
pœnitentiæ fructibus edendis, ad
rusticum illū & incultum vitio-
rum vsum desciscunt; & tamen
sibi bonum tandem finem con-
tingere optant & postulant? ni-
mirum aurum, gemmas, & pre-
tiosissimā omnia turpissimis &
fœdissimis rebus commutant,
regnum & libertatem seruituti
postponunt: Veram voluptatem
dolori ac fastidio posthabent,
honorem verum, certum & per-
petuum ignominia, probri ac
turpitudinis; diuitias veras tur-
pissimæ egestatis; veritatem de-
nique ipsam vanitatis causa reii-
ciunt. qui huiusmodi iudiciis at-
que consiliis imbuti & præditi,
atque adeò constanter instructi
sunt, cuiusnam notæ apud Deum
erunt? certè apud sapientes ho-
mines

mines stultissimi & corruptissimi iure habentur. Quanto illud & sapientiùs cogitatur, & rectiùs in-
itur, & meliùs agitur, & faciliùs accertiùs ex Dei beneficio obtinetur, & vtiliùs absoluitur; vt videlicet eo modo quis viuat, quo mori optaret & vellet? Nos sæpissimè à cõdiscipulis rogati, quãnam rationem ineundam existimaremus ad bene moriendum; illud semper responsi in promptu habuimus, vt bene moriamur, rectè esse viuendum. Oportet autem tot iam lectis & conspectis hominum, qui sine pœnitentia decesserunt, exemplis vti atque frui eos, qui sibi ad salutem optimè consultum volunt. namque ipsa rerum sapiens existimatio & cogitatio vitæ probitatem, sanctitatem & innocentiam homine,

mine,

mine, qua homo, quaque rationis capax, diuiniq̄ue luminis particeps est, dignissimam esse demonstrat; contra verò turpitudinem, ambitionem, luxuriam, ceterasq̄ue actionum improbitates indignissimas ostendit: nedum Christianos hæc ratio omnis maximè spectet, quos præter ceteros mortales humanarum diuinarumq̄ue rerum, atque verè hominum beatitatis cognitione auctos Deus esse voluit, & verbi sui manifestis præceptis & institutis instruxit, ita vt non fecerit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis. qui si minus hanc maximam & præcipuam rationem sequantur, at illam saltem sequi debebunt, vt alienis periculis sapiant, intelligantq̄ue multorum sine poenitentia peruentium

euntium exempla ad se pertinere, quos Deus noster totius misericordiae pater, huiusmodi exemplis admoneri, sibi que cauere uoluerit; s. s. e. Aderant autem Luc. 13.
 quidam ipso tempore nuntiantes
 illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilaei praeter omnibus Galileis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis; sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut & illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint praeter omnes homines habitantes in Ierusalem? Non, dico uobis: sed si poenitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.

Quod

Abrahā
exem-
plum.

Quòd si ad exemplum illud, quod fidelibus omnibus propositum esse Deus voluit, oculos mentemque conuertamus, manifestè etiam cognoscemus, Abrahamum post patriam, cognationem domumque paternam relictam, numquam iterum in Chaldaeam aut Mesopotamiam fuisse reuersum, sed perpetuò per varia loca Dei voluntatem, iussa & oracula sequutum fuisse, peregrinatum, totamque vitam in Dei obsequiis impendisse ad mortem usque, noluisseque alibi aut mori aut sepeliri, quàm ubi promissa acceperat: neque pedem vquam retulisse ab iis locis, in quibus agere aut commorari diuinitus monebatur. Quamobrem scriptura sacra eos qui verè filij Abrahæ esse cupiunt, hoc est spirituales

rituales filij illius qui multarum gentium pater vocatus est, officij sui, hoc est paterni exempli admonens, ait: Audite me qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad petram vnde excisi estis; & ad cavernam laci de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos. Quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum, utpote virum qui Deo vocanti & firmiter crediderit & diligenter obedierit. atque ita ij qui ex fide viua sunt, & Abrahami exemplum imitantur, benedicentur cum fidei Abraham.

Itaque condiscipuli charissimi his omnibus Dei patris atq. Iesu Christi doctoris nostri præceptis & institutis, probatissimorumq. disci-

Isaia 52.

Gal. 3.

disci-

discipulorum exemplis instructi
 hoc primum diligentissime cu-
 remus, vt non peccemus. Hoc
 enim & optimum & præstantis-
 simum est: sed quia rarissimi ex
 Adæ filiis inueniuntur qui non
 peccauerint, idque singulari Dei
 benefici tribuitur, si quis num-
 quam peccauerit, proximè sa-
 piētissimum & Deo gratissimum
 consilium erit, vt qui peccauerit,
 toto sese corde totoque animo ad
 1. Ioan. 2 Deum conuertat. Aduocatum e-
 nim habemus apud patrē Iesum
 Christum iustum, & ipse est pro-
 pitatio pro peccatis nostris: non
 pro nostris autem tantum, sed
 pro totius mundi. Si modò con-
 trito & humiliato corde à nobis
 fuerit quæsitus: id quod ab ipso
 eodem Domino declaratum est:
 Ad quem respiciam, nisi super
 humilem

humilem & contritum corde, & tementem sermones meos? Quamobrem ab eodem Apostolo, qui nobis certum in Iesu Christi tutela praesidium pollicebatur, mone-
 mur: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus; & ea quae sunt placita coram eo facimus. Manifestè affirmat Ioanes nos ea quae in nostram salutem petierimus, accepturos à Deo; qui spiritum bonum petentibus se dabit, si cor nostrum non reprehendat nos: id autem ex eo probari posse ait, si mandata eius custodimus, &

1. IOAN. 3

K ea

„ ea quæ sunt placita coram eo
 „ facimus. hoc etiam noster præ-
 Joan. 14. cipit magister; Si diligitis me,
 „ præcepta mea seruate, & ego
 „ rogabo patrem meum, & a-
 „ lium paracletum dabit vobis,
 „ vt maneat vobiscum in æter-
 „ num, Spiritum veritatis, quem
 „ mundus non potest accipere;
 vtpote à mundi concupiscen-
 tia, superbia, atque omni pom-
 pa & inani gloria, omni de-
 nique vitio abhorrentem: qui-
 2. Tim. 2. cumque autem emundauerit
 „ se ab istis, erit vas in hono-
 „ rem sanctificatum & vtile Do-
 „ mino, ad omne opus bonum
 „ paratum.

Summa igitur omnium à
 nobis antea relatorum capitū
 illa breuissima est, vt quicum-
 que

que diuinis promissis in suam salutem rectè, purè ac sanctè crediderit, mundi huius pompis, ambitioni, cupiditatibus, & omnicarnis atque vitæ corruptioni quàm studiosissimè renuntiet, poenitentiaëque professionem diligenti vitiorum & peccatorum fuga, honestorumque morum ac diuinorum preceptorum feruenti atque perpetua cura prosequatur; de qua cura paulo post agemus, illud prius admonentes & repetentes, diuinum spiritum in homine vitiis & voluptatibus aliisque concupiscentiis contaminato non permansurum, spiritum inquam sanctificationis, quo qui aguntur, filij Dei sunt. Sic enim, vti iam citauimus,

K 2 &

& sapius citare expediet, præ-
 cisa Dei sententia pronuntiata
 est: Non permanebit spiritus
 Gen. 6. meus in homine, quia caro
 est. Hoc est quamdiu homo
 caro fuerit, & carnis atque co-
 gitationum voluntatem fece-
 rit, spiritus mei particeps non
 erit. Atque hanc sententiam
 Deus eo tempore pronuntia-
 uit, quo Dei filij cum filiabus
 hominum commixti virtutis
 atque pietatis rationes omnes
 peruerterunt, probitatemque
 improbitate commutarunt. Hi
 enim qui diuinis promissis cõ-
 muni omnium parenti Adamo
 factis credebant, atque hac fi-
 de instructi sese in studiis pie-
 tatis exercebant; filij Dei in
 sacra historia appellantur: apud
 illos

illos enim redemptionis & salutis hominum per sanctum mulieris semen expediendæ notitia perseveravit: cuius salutis promissæ fide atq. spe imbuti, mundanam ambitionem & corruptelam omnem auersabantur, vitamque traducebant, neque magnificam, neque splendidam, neque iis gloriæ atque deliciarum partibus, quas homines admirantur, instructam, sed tenuem, modestam & pudentem, exiguis casulis, tentoriis & tuguriis, antris, & huiusmodi locis humilibus habitantes, sobria paupertate contenti ad communium illorum parentum Adami & Heuæ instar, quos Deus pelliceis tantum vestibibus à se

munitos, contentos viuere iussit; & id agere atque curare voluit, vt qui mundi principatu sua ipsorum culpa abdicati fuerant, tamquam aduenæ & peregrini in mundo degerent. Hoc exemplum filij Dei secuti obseruabant. Contrà verò hominum filij, qui vel diuinis promissis non credebant, vel impurè, superbè, ambitiosè, lautè & splendidè viuebant, delicias & voluptates cōsequabantur; gloriam & mundanum splendorem aucupabātur, magnificentissimas ædes sibi & vrbes & arces construebant: atque ad hanc viuendi formam feminarum etiam ingenio & consilio promouebantur; quarum blādiciis & consuetudine
paula-

CHRISTIANVM. 151
paulatim allecti, deinde verò
prorsus inducti filij Dei acce-
perunt vxores ex omnibus quas
elegerant : Hoc est, cum vide-
rent filij Dei tantum delicia-
rum atque voluptatum splen-
dorifque vsum apud homines
esse, quem humana ipsa con-
cupiscentia asperitati atque
austeritati frugalitati que ante-
ferret, maximè verò femina-
rum aspectu allecti, apud quas
ille tum in victu, tum in cul-
tu luxus maximè splendebat,
à labore & austeriori vita atque
à continentia & paupertate, ad
diuitias, opes, delicias & lu-
xus sese traduxerunt; coniu-
gia que cum filiabus hominum
ineuntes, pietatem atque vir-
tutem illam priscam peruer-

K 4 tère

tère & prodidere. Quamobrem illa diuina sententia pronuntiata fuit: Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est: eo quòd ex filiis Dei non solùm filiis hominum similes euaserint, sed proles genuerint longè corruptiores, maioriq̃ue licentia vitiis voluptatibusq̃ue indulgentes, atque in omne iniuriarum, feritatis, & crudelitatis genus proruentes. Hi sunt Gigantes qui erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq̃ue genuerunt: isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio

ratio

CHRISTIANVM. 153
ratio cordis intēta esset ad ma-
lum omni tempore; pœnituit
eum quòd hominem fecisset
in terra. Adeò enim solutæ vi-
tæ hominum licentia & mali-
tia Deum offendi sacra oracu-
la nobis indicant, vt pœnite-
re etiam hominum à se facto-
rum affirment; atq. consilium
inire & exequi perdendi vni-
uersos, iis tantum exceptis,
qui in filiorum Dei disciplina
& officio permanserint, quam-
uis numero paucissimis; sicut
scriptum est: Noë verò inue-
nit gratiam coram Domino, eo-
quòd iustus esset; non solùm
illa fide filiorum Dei imbu-
tus, sed pœnitentiæ exercita-
tus virtute, atque obedientia
mandatorum Dei probatus:

K 5 vtpote

utpote qui iussus arcam tot annis construxerit, atque assiduis habitis sermonibus, ætatis illius homines instantis iræ Dei admonens, ad pœnitentiam & ad bonâ frugem reuocare studuerit, quamobrem iustitiæ præconis titulum nomenque obtinuit.

2. Pet. 2.

Atque hanc, quam discipulis Christi necessariam diximus pœnitentiæ exercitationem, studium illud vitæ in melius promouendæ, atque honestatis colendæ comitatur: cui declarationis causa nomen obedientiæ adscribemus; obedientiamque definiemus esse actionum omnium vitæ temperamentum & institutionem iuxta Dei consilium & voluntatem. Hæc autem

Obedi-
entia

tem

tem præceptorum Dei cognitione, diligentique exercitatione præstatur. neque enim factis fuerit Christianæ disciplinæ præcepta & instituta cognosci, aut eleganti oratione referri, & commendari, nisi eadem omni studio atque officio exercentur & obseruentur: id quod magister noster expressè docens aiebat: Non omnis ^{Matth. 7} qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine

TUO

„ tuo virtutes multas fecimus ?
„ Et tunc confitebor illis : Quia
„ numquam noui vos ; discedi-
„ te à me qui operamini iniqui-
„ tatem . Omnis ergo qui au-
„ dit verba mea hæc , & facit ea ,
„ assimilabitur viro sapienti , qui
„ ædificauit domum suam su-
„ per petram , & descendit plu-
„ uia , & venerunt flumina , &
„ flauerunt venti , & irruerunt
„ in domum illam , & non ce-
„ cidit : Fundata enim erat su-
„ per petram . Oportet igitur hoc
salutis nostræ ædificium super
hanc veræ obedientiæ petram
fundandum curare , ne post-
quam aliàs multum diuque
ædificauerimus , aliquo aduer-
sario impetu tētatum corruat .
Atqui obedientia hæc patris
cælestis

cælestis obseruanda voluntate præstatur, sicut idem modò magister docebat: Qui facit, in-
 quiens, voluntatem patris mei qui est in cælis. At verò suam voluntatem pater ipse in filij sui gratissimi & sapientissimi doctrina cognoscenda, tenenda, atque omni studio exercitanda constare declarauit. Hic ^{Matth.}
 est filius meus dilectus, in quo ^{17.}
 mihi bene complacui, ipsum ^{cc}
 audite. Hunc igitur voluntatis ^{cc}
 suæ interpretem certissimum, sapientissimum & gratissimum nobis à patre propositum, atque præsentibus grauissimis testibus duobus ex antiquo, tribus verò ex nouo testamento confirmatum, si studiosè petentes quidnam ad nostram salutem

lutem

lutem , quam ille affert , nobis agendum fit , consulamus ; ita respondentem atque do-

Joan. 15. centem audiemus : Si præcepta mea seruaeritis , manebitis in dilectione mea , sicut & ego patris præcepta seruaui , & maneo in eius dilectione.

Joan. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea , iste est qui diligit me : qui autem diligit me , diligetur à patre meo , & ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum. Idem verò eandem rem confirmans , alio in loco
Joan. 15. aiebat : Vos amici mei estis ,

si feceritis quæ ego præcipio vobis. Tollite iugum meum super vos , & discite à me , quia mitis sum , & humilis corde ; & inuenietis requiem animabus

Matth.
23.

bus vestris: iugum enim meum
suaue est, & onus meum leue.

Quibus verbis manifestè do-
cemur, requiem illam anima-
bus nostris quæsitam inueniri
non posse, nisi ab iis qui pa-
tris voluntatem fecerint. Hanc
verò voluntatem ad filij sui
auscultationem pater ipse re-
tulit: filius autem patris sui
consilium esse, vt iugum ipsius
ij subeant, qui animabus suis
requiem inuenire student. iu-
gum autem neque graue, ne-
que durum, sed suaue esse; &
onus, hoc est doctrinæ legis at-
que præceptionum suarû sum-
mam leue onus esse affirmat.
Et quidem ita esse res ipsa de-
clarat, & multorum, qui iu-
gum hoc subiere, illustrissima

exem-

exempla confirmant. Quippe
 iugum hoc fraternus ille atque
 sincerus amor est, quem alio no-
 mine charitatem dicere sole-
 mus: idque ita à magistro ipso
 expositum atque repetitum se-
 pius accepimus. Hoc est præce-
 ptum meum, vt diligatis inuicem,
 sicut dilexi vos: Hæc mando
 vobis, vt diligatis inuicem. Adeo
 verò hoc certum, constans atq.
 proprium præceptum suum es-
 se confirmat, vt hoc suorum di-
 scipulorum atq. comitum ma-
 nifestum signum esse velit. Man-
 datum nouum do vobis, vt di-
 ligatis inuicem, sicut dilexi vos;
 & vt vos diligatis inuicem: in
 hoc cognoscet omnes quia mei
 discipuli estis, si dilectionem
 habueritis ad inuicem. quam
 rem

rem Ioannes magnus huius
 præceptionis testis atque disci-
 pulus, iterum atque iterum re-
 ferens, scriptum reliquit: Cha-
 rissimi, si cor nostrum non re-
 prehenderit nos, fiduciam ha-
 bemus ad Deum; & quidquid
 petierimus, accipiemus ab eo;
 quoniam mandata eius custo-
 dimus, & ea quæ sunt placita
 coram eo, facimus. Et hoc est
 mandatum eius, ut credamus
 in nomine filij eius Iesu Christi,
 & diligamus alterutrum, sicut
 dedit mandatum nobis. quàm
 verò necessaria huius mandati
 obseruatio sit, apertè nobis Apo-
 stolus idem demonstrat: Qui
 non diligit fratrem suum, in te-
 nebris est, & in tenebrisambu-
 lat, & nescit quò eat; quia te-

1. Ioan. 3.

Ioan. 2.

L nebræ

nebræ obcæcauerunt oculos eius. adeoque hoc verum atque in Christiana disciplina exploratum est, vt illustris ille dignorum eloquiorum commentator hanc dilectionem ceteris humani animi virtutibus, studiis, actionibus & ornamentis anteponere non dubitauerit. Si linguis hominum
 1, Cor. 13
 „ loquar, & angelorum, chari-
 „ tatem autem non habeam, fa-
 „ ctus sum velut æs sonans, aut
 „ cymbalum tinniens. Et si ha-
 „ buero prophetiam, & noue-
 „ rim mysteria omnia, & om-
 „ nem scientiam; & si habue-
 „ ro omnem fidem, ita vt mon-
 „ tes transferam, charitatem au-
 „ tem non habuero, nihil sum.
 „ Et si distribuero in cibos pau-
 perum.

perum omnes facultates meas, " & si tradidero corpus meum " ita vt ardeam, charitatem au- " tem non habuero, nihil mihi prodest. adeoque ab hoc Apo- ^{Colof. 33.} stolo charitas commendatur, vt perfectionis vinculum ap- pelleretur.

Quòd si adeò necessaria charitas est, vt hac vna dem- pta, cetera omnia ad salutem inutilia reddi affirmet Aposto- lus; quàm longè à salute is aberit, qui fratrem suum non modò non amat, sed etiam odio habet & prosequitur? Si qui non amat, charitatem e- tiam Dei à se abigit: qui ode- rit fratrem, quonam loco apud Deum habebitur, quòve no- mine censebitur? nimirum ho-

L 2. micidæ:

micidæ nomen. & crimen hu-
 iusmodi hominibus diuini ver-
 bi sententia adscribit: Om-
 nis qui odit fratrem suum,
 homicida est. spiritu & affe-
 ctu qui primum Deo iudica-
 tur, homicida habetur qui
 fratrem suum non diligit. &
 scitis, ait, quoniam omnis ho-
 micida non habet vitam æter-
 nam in semetipso manentem?
 & alibi: Qui odit fratrem
 suum, in tenebris ambulat.
 Quamobrem diuus Iacobus
 Christianos admonet, ne hu-
 iusmodi vitio, quod aliqua
 specie irrepere in animos at-
 que penetrare solet, corrupti,
 pietatis nomen atque profes-
 sionem eludant, sequemetiplos
 aut alios hoc modo fallant.

Quod

1. Ioan. 3

29

29

1. Ioan. 2

29

29

Quòd si zelum amarum ^{Jacobi 3.}
 habetis, & contentiones sunt in
 cordibus vestris nolite gloriari
 aduersus veritatem [Christia-
 nos vos appellantes & esse ia-
 ctantes.] Non est enim ista
 sapientia desursum descendēs,
 sed terrena, animalis, diaboli-
 ca. Vbi enim zelus & con-
 tentio, ibi inconstantia & om-
 ne opus prauum. Quæ au-
 tem desursum est sapientia,
 primum quidem pudica est,
 deinde pacifica, modesta, sua-
 dibilis, bonis consentiens, ple-
 na misericordia & fructibus
 bonis, non iudicans, sine si-
 mulatione. Apertè verò at-
 que diffusè à præceptore ipso
 docemur, quàm graue odij vi-
 tium sit, quantumque ad fa-

Math.
18.

lutis viam persequendam impedimentorum afferat, non solum maleficiis proditum, sed etiam malis cogitationibus in animo conceptum. Ego dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue [ira videlicet ac lædendi studio commotus,] reus erit gehennæ ignis. Quamobrem ipsa divina magistri nostri sapientia, ut ostenderet quantum expediat huiusmodi vitio animique perturbatione penitus carere, discipulis suis aperte vetat, eum, qui huic charitatis præcepto primum non satisfecerit, quocumque obsequij aut sacrificij munere

munere existimare sibi Deum
propitium fore. Si ergo of-
fers munus tuum ante altare,
& ibi recordatus fueris quòd
frater tuus habet aliquid ad-
uersum te, relinque ibi munus
tuum ante altare, & vade
prius reconciliari fratri tuo, &
tunc veniens offeres munus
tuum. Idem etiam multis a-
liis in locis & sermonibus ha-
bitis confirmavit, dicens: Esto-
te misericordes, sicut pater ve-
ster cælestis misericors est. Di-
mittite, & dimittimini: da-
te, & dabitur vobis. Beati
misericordes, quoniam ipsi
misericordiam consequentur.
Maximè enim commendatur
charitas à magistro nostro, ea-
demque non vulgaris aut fri-

gida, sed ardens, feruens, at-
que ad beneficentiam prom-
pta, qua similes Deo nos red-
di ipse iubet, Qui solem suum
oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & in-
iustos. & cum idem præcep-
tor discipulos suos orare doce-
ret, in hoc charitatis, miseri-
cordiæ ac beneficentiæ argu-
mento explicando sermonem
amplius etiam quàm in aliis
dilatauit: utpote in genere in-
ter cetera pietatis argumenta
præcipuo & expedientissimo;
quod etiam ab Apostolo per-
fectionis vinculum appellatur:
quippe facilè mandata & offi-
cia omnia quæcumque in le-
ge sunt præstantur & obser-
uantur ab iis, quos charitas ita
anima-

animarum, vt non tam sua quàm
 quæ aliorum sunt quærant; si-
 cut scriptum est: Charitas pa-
 tiens est, benigna est, chari-
 tas non æmulatur, non agit
 perperam, non inflatur, non
 est ambitiosa, non quærit quæ
 sua sunt, non irritatur, non
 cogitat malum, non gaudet
 super iniquitate; congaudet
 autem veritati: omnia suffert,
 omnia credit, omnia sperat,
 omnia sustinet. Qui odit fra-
 trem suum, in tenebris est,
 & in tenebris ambulat, & ne-
 scit quò eat, quia tenebræ ob-
 cæcauerunt oculos eius.

Hæc igitur omnium quæ
 Christi discipulum cognosce-
 re, tenere, meditari atque ex-
 ercere oportet, summa ratio
 L s est

Distati
 omnib⁹
 cõmunis
 summa.

est tribus his capitibus breuif-
simè contenta, quæ timore
Domini, pœnitentia & cha-
ritatis obseruantia definiuntur.
Charitas autem non solùm er-
ga Deum, quem maximè &
super omnia amare oportet,
sed erga homines exercenda
1. Ioan. ; spectatur. In hoc cognouimus
» charitatem Dei, quoniam il-
» le animam suam pro nobis po-
» suit, & nos debemus pro fra-
» tribus animas ponere. Qui
» habuerit substantiam mundi,
» & viderit fratrem suum ne-
» cesse habere, & clauerit vi-
» scera sua ab eo; quomodo
» charitas Dei manet in eo? Fi-
» lioli mei, non diligamus ver-
» bo neque lingua, sed opere
» & veritate: in hoc cognosci-
mus.

mus quoniam ex veritate su-
 mus, & in conspectu eius sua-
 debimus corda nostra. Nos er-
 go diligamus Deum, quoniam
 Deus prior dilexit nos. Si quis
 dixerit quoniam diligo Deum
 & fratrem suum oderit, men-
 dax est. Qui enim non dili-
 git fratrem suum quem videt,
 Deum quem non videt, quo-
 modo potest diligere? Et hoc
 mandatum habemus à Deo,
 vt qui diligit Deum, diligat
 & fratrem suum. Hæc igitur
 tria capita quicumque rectè
 obseruauerit, Dei in se clemen-
 tiam, misericordiam, & beni-
 gnitatem experietur; cuius ex-
 cellentiam humana cogitatio
 assequi non potest, nedum lin-
 gua exponere vel describere
 poterit.

poterit. Promptissima quippe est diuina gratia, vt promissa illa præstet, quæ in salutem omnium credentium & obtemperantium pronuntiata sæpissimeque confirmata sunt;

Iere. 18. sicut scriptum est: Repente lo-

» quar aduersus gentem & ad-

» uersus regnum, vt eradicem &

» perdam & destruiam illud. Si

» pœnitentiam egerit gens illa

» à malo suo quod locutus sum

» aduersus eam, agam & ego

» pœnitentiam super malo quod

» cogitavi vt facerem ei. Et si

Ezech.

18.

» impius egerit pœnitentiam ab

» omnibus peccatis suis quæ o-

» peratus est, & custodierit om-

» nia præcepta mea, & fecerit

» iudicium & iustitiam, vita vi-

» uet, & non morietur: omnium

iniqui-

iniquitatum eius quas opera-
tus est, non recordabor; in iu-
stitia sua, quam operatus est,
viuet. Numquid voluntatis
meæ est mors impij, dicit Do-
minus; & non vt conuertatur
à viis suis, & viuat? Vitam ita-
que & salutem à Deo omni-
bus improbis etiam homini-
bus, qui tamen à viis suis con-
uersi fuerint, constare, pro-
missam diuina responsa sæpif-
simè confirmant; iis, inquam,
quibus à via mala conuersis,
& recta pœnitentia ductis, præ-
cepta Dei omnia, & iudicium,
& iustitiam faciendi studium
curaque fuerit; eiusmodi enim
quicumque fuerint & animi
& studij, non in otio suo, aut
innuda & ieiuna fide tantum,
quæ

quæ aliàs mortua dicitur; sed
 in iustitia sua quam operati
 fuerint, viuent; vitam enim
 & salutem à Deo accipient sa-
 lutis auctore, quam promif-
 sam credentibus & obedien-
 tibus ille præstabit, cuius mi-
 sericordiã variis per omnia sa-
 cra scripta celebratur laudibus.

Psal. 144

Miserator & misericors Domi-
 nus, patiens & multum mise-
 ricors. Suavis Dominus vni-
 uersis, & misericordia eius su-
 per omnia opera eius, ideo-
 que dissimulat peccata homi-
 num propter pœnitentiam.

Sap. 11.

Diligit enim omnia quæ sunt,
 & nihil odit eorum quæ fecit;
 neque enim odiosè aliquid
 constituit aut fecit: quamob-
 rem ipse vltro misericordiam
 suam

suam omnibus offert, proponit & promittit: qui verò corde atque puro studio ad ipsum conuerti redireque voluerint, sicut scriptum est, *Viuo ego,* ^{Ezec. 33.} *dicit Dominus Deus, nolo* ^{cc} *mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & uiuat; Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israël? benignissimus quippe est Deus, salutisq. nostræ amantissimus, qui cùm homines ad se atque adeò ad vitam petendam & quæredam integro corde omniq. studio conuerti optet, ipsorum pœnitentiam patientissimè expectat. idque nobis sacra oracula testatur apertissimè. Propterea* ^{Isai. 30.} *expectat Dominus, vt misereatur* ^{cc} *tur*

3. Pet. 3. tur vestri. & Apostolus Petrus:
 „ Patienter, inquit, agit Dominus
 „ propter vos, nolens aliquos per-
 „ ire, sed omnes ad pœnitenti-
 „ reuerti. Gratissimam verò esse
 „ Deo improborum hominum
 conuersionem & veram pœni-
 tentiam, gratissimam inquam
 & optatissimam ipsius filius no-
 bis ostendit illa saluberrima cõ-
 cione, quam tribus parabolis
 propositis habuit de filij prodi-
 gi restitutione, de oue atque
 drachma perditis, quibus om-
 nes homines exhortatus est, vt
 patrem ipsum celestẽ omnem-
 que cœlorum aulam huiusmodi
 gaudio afficere diligentissimè
 studerent, experirenturque in
 se admirandam illam benigni-
 tatem Dei, qui diues est in mi-
 sericordia.

Rom. 10

fericordia in omnes qui vero at-
 que simplici animo inuocant il-
 lum: quibus ad se conuersis at-
 que viuasi de probatis, poeni-
 tentia vera ac obedientia exer-
 citatis, maxima dona imperti-
 tur, illumque largitur sanctifi-
 cationis spiritum cum cæteris
 donis & gratiis à se promissum,
 quem omnibus obedientibus
 illi datum esse Petrus affirmat, ^{Actor. 5.} “
 & Christus dandum esse polli-
 cebatur, dicens: Si diligitis me, ^{Ioan. 14.} “
 mandata mea seruate: & ego “
 rogabo patrem, & alium pa-
 ractetum dabit vobis, vt ma-
 neat vobiscum in æternū; Spi-
 ritum veritatis quem mundus “
 non potest accipere. mundum “
 autem Ioānes eos esse interpre- ^{1. Ioan. 2.} “
 tatur qui secundum concupi-
 scentiam oculorum, vel concu-
 M   piscentiam

piscentiã carnis, vël superbiam
vitæ viuunt; hoc est qui libidi-
nibus, cupiditatibus, deliciis,
aut ambitioni inseruiunt: Hi e-
nim spiritus illius virtutem in se
manentem & constantẽ mini-

Gen. 6. mẽ experiẽtur. Non enim per-
„ manẽbit spiritus meus in ho-
„ mine, quia caro est (ait Deus) in
homine qui caro est, & non pu-
gnat, cõtẽdit, studet, & omnino
fat agit vt carnis facta mortifi-

Rom. 8. cet, sicut Apostolus ait: Si enim
„ secundũ carnẽ vixeritis, morie-
„ mini. Quòd si spiritu facta car-
„ nis mortificaueritis; viuetis spi-
ritu Dei videlicet vobis donato

Isai. 66. & cõmunicato; s. s. E. Super quẽ
„ requiescet Spiritus meus, nisi
„ super humilem & contritum
„ corde, & tementem sermones
„ meos? Huiusmodi diuinorum
dono

donorum, quibus homines in terra in viros alios mutantur, & planè cœlestes fiunt, fugientes eius quæ in mundo est cōcupiscentiæ corruptionem, & conuersationem suam in cælis habentes; huiusmodi, inquam, donorum exempla, quæ frequen-
 Philip. 3
 tia olim fuere, rara admodū in terris nunc spectantur: eo quòd neq. eā diuinis promissis, quam oportet, magnam & præstātem adhibemus fidem, neq. diuinis præceptis purè, sincerè atq. studiosè paremus, neq. timore illo Dei sanctissimo penitus imbuti instructique sumus, sed duplici corde atque improbis studiis nobis ipsis & benignitati Dei erga nos desumus: Dei, inquam, qui corda atq. renes scrutatur
 Psalm. 7.
 & inspicit, nosque huius mundi
 M 2   inanibus

inanibus & impuris curis, carnisq. deliciis, cupiditatibus, ambitionique deditos vider, atque adulterarum more aduersum legitimos viros infido animo agentes; huiusmodi corda ab amore illo summo sibi maxime debito abalienata aut certe diuisa non amat aut probat. Magnam enim, feruentem, simplicem, atq. omnino puram mentem esse eam oportet, quae huius sponsi admirabile coniugium optat, cupit, & sibi ratum, confirmatumque postulat. quod quidem obseruare & curare quantum expediat, per diuinam sapientiam aperte docemur: Fili mi, ne sis incredulus timori Domini, & ne accesseris ad eum duplici corde. Vae duplici corde, & labiis sceleratis, & manibus male facientibus,

Eccli 1.
& 2.

„
„
„
„
„

tibus, & peccatori ingredienti
 terram duabus viis. Certissimis
 etiam & apertissimis Dei ipsius
 verbis per prophetas pronūtia-
 tis monemur, vanis huius mūdi
 rebus, peccatis, turpitudinibus,
 & vitiis ex animo renūtiare,
 atque omni studio abalienari.

Lava à malitia cor tuum Hie- Hier. 4.

rufalem, vt salua fias: vsquequo

morabuntur in te cogitationes

noxiae? Quicumq. huiusmodi

instructus ornamentis Deum

quæsiuerit; propitium & sui a-

mantem inueniet, & beneficē-

tissimum experietur. Quæretis Hier. 13.

me & inuenietis, cum quæsi-

eritis me in toto corde vestro, &

inueniar à vobis, ait Dominus:

cuius filius etiam dixit: Beati Matth. 5

mundo corde, quoniã ipsi Deū

videbunt. Deū à mundis corde

M 3 vidē-

videndum ait Christus; videndum autem in ipsis habitantē, ex quibus ille templū sibi gratū

Isai. 57. sanctum faciat, s. s. E. Hæc dicit

» Dominus excelsus & sublimis

» habitans æternitatem; & sanctū

» nomē eius; in excelso & in san-

» cto habitans, & cum cōtrito &

» humili spiritu, vt viuificet spiri-

» tum humilium, & viuificet cor

Psal. 146 contritorum. Qui sanat contri-

» tos corde, & alligat cōtritiones

» eorum. Commendatissima hæc

in sacris libris, atque gratissima

Deo cordis cōtritio, vnā cum

cupiditate rerū humanarum, &

huius sæculi ambitione atque

gloria, quæ Deo ingratiſſima

est, non habitat aut cōmoratur:

neq. quispiam sibi persuadeat

posse vtriq. parti satisfacere aut

placere, Deo videlicet, atque

mundi

mundi huius ambitioni, gloriae,
 & consuetudini carnalis huius
 sapiētiae morem gerere. id quod
 diuus Iacobus apertissimè ob- Iacobi 4
 testatus denūtiat: Adulteri ne- cc
 scitis, quia amicitia huius mun- cc
 di inimica est Dei? Quicumq. cc
 ergo voluerit amicus esse saeculi cc
 huius, inimicus Dei cōstituitur. cc

An putatis quòd inaniter dicat cc
 scriptura: Ad inuidiam cōcupi- cc
 scit spiritus qui habitat in vo- cc
 bis? Quamobrem diligētissimè
 & studiosissimè à D. Ioanne A-
 postolo monemur, ne vanis ar-
 gumentis, aut inani aliqua spe
 opinionēve delusi, mūdi huius
 amorem retineamus, sed repu-
 diemus omnino, si Deo, quem
 amare debemus, in nostram sa-
 lutem velimus probari. Nolite 1. Ioan. 2
 diligere mundum, neq. ea quæ

in mundo sunt. Si quis diligit
mundū, nō est charitas patris in
eo. Quoniam omne quod est
in mundo, concupiscētia carnis
est, & concupiscētia oculorum,
& superbia vitæ; quæ non est ex
patre, sed ex mundo est. Et mū-
dus trāsit & cōcupiscentia eius.
qui autē facit voluntatem Dei,
manet in æternū. Quibus om-
nibus diuinis sentētiis discimus
& intelligimus, eos, qui summo
studio à morum vitæ atque car-
nis corruptela & turpitudine
non discesserint, atq. omni cu-
ra & contentione, quæ fugiēda
sunt, non fugerint, vnà cum a-
ctis, operibus & oblationibus
suis, Deo purissimo & simplicif-
simo ingratos atq. adeò inimi-
cos esse, asserente etiam hoc di-
uina sapientia, atque ideò mo-
nente,

nente, ne bonorum operum fru-
 ctum nostro vitio & culpa amit-
 tamus. Impiorum quippe victi-
 mae abominabiles Domino; & Prouer.
15.
Eccli. 34.
 immolantis ex iniquo oblatio,
 est maculata, & non sunt bene-
 placitae sublationes iniusto-
 rum. Dominus solus sustinenti-
 bus se in via veritatis & iustitiae.
 Dona iniquorum non probat al-
 tissimus, nec respicit in oblatio-
 nes iniquorum, nec in multitu-
 dine sacrificiorum ipsorum pro-
 pitius peccatis: cuius rei
 obtestationem manifestam apud
 prophetam legimus, aduersus
 eos factam qui peruersis actio-
 nibus & factis publicis & priua-
 tis sacrificia a se frequentata co-
 taminabant, Deoque ipsi veluti
 inuisa reddebant. Ne offeratis Isai. 1.
 ultra sacrificium frustra; incen-
 sum

„ sum abominatio est mihi, neo-
„ meniam & sabbatum, & festi-
„ uitates alias non feram: iniqui
„ sunt coetus vestri. calendas ve-
„ stras, & solennitates vestras odi-
„ uit anima mea; facta sunt mihi
„ molesta: laboraui sustinens, &
„ cum extēderitis manus vestras,
„ auertam oculos meos à vobis;
„ & cum multiplicaueritis ora-
„ tionem, nō exaudiam: manus e-
„ nim vestre sanguine plene sunt.
„ Lauamini, mundi estote, aufer-
„ te malum cogitationum vestra-
„ rū ab oculis meis; quiescite per-
„ uersè agere, discite bene facere,
„ quærite iudiciū, subuenite op-
„ presso, iudicate pupillo, defen-
„ dite viduā; & venite & arguite
„ me, dicit Dominus. Si fuerint
„ peccata vestra vt coccinū, quasi
„ nix dealbabuntur; & si fuerint
„ rubra

rubra sicut vermiculus, velut
 lana alba erunt. Si volueritis,
 & audieritis me, bona terræ
 comedetis. Quod si nolueri-
 tis, & me ad iracundiam pro-
 uocaueritis, gladius deuorabit
 vos, quia os Domini loquu-
 tum est. Hæc Dei obtestatio
 est promissis & minis constans
 vtrisque certissimis aduersus
 eos vel qui obtemperarint, vel
 qui obtemperare noluerint:
 quamobrem ab eodem hu-
 ius obtestationis auctore spiri-
 tu inuitamur & excitamur ad
 salubrem illam alteram par-
 tem promissorum & miseri-
 cordiæ certis & iam sæpius re-
 petitis rationibus petendam &
 quærendam. Derelinquat im-
 pius viam suam, & vir iniquus
 cogitationes suas, & reuertatur
 tur

[Isai. 55.]

” tur ad Dominum, & misere-
” bitur eius; & ad Deum no-
” strum, quoniam multus est ad
” ignoscendum. Igitur cum mul-
tis & variis, iisdemque manife-
stissimis vtriusque testamenti
sententiis, responsis ac testimo-
niis ostensum nobis fuerit, tria
hæc capita, videlicet Timo-
rem Domini, Pœnitentiam,
& Charitatem fraternam, pia-
rum omnium actionum se-
cundum fidem instar purissi-
morum quorundam fontium
Deo esse gratissima, & quæ ex
diuina benignitate plurimum
conferant, non tantum ad
declinandam atque euitandam
Dei iram & indignationem, ve-
rum etiam ad inueniendâ gra-
tiam atque misericordiam: at-
que ad eò quoque necessaria
ad

CHRISTIANVM. 189
ad salutem, vt sine his Deo
placere non possimus, nec ob-
tinere Dei promissa, ad immor-
talitatem nostram, atque cæle-
stem hereditatem nobis Iesu
Christi morte ac resurrectione
partam pertinentia. cumque
ex diuinæ liberalitatis pacto ac
fœdere fidelibus cunctis con-
stet, harum trium rerum stu-
dio, atque diligenti puroque
cultu, illius obligationis & pro-
missionis, quam Deus ipse vl-
trò ac benignissimè in salutem
nostram proposuit, suam vni-
cuique partem contingere pos-
se; Christiano, ardentisque cha-
ritatis studio atque animo per-
motus, officij mei esse duxi, nō
modò his quæ protulimus, sed
omnibus à diuino spiritu pro-
nuntiatis, & in factorum libro-
rum

rum thesauro repositis oraculis,
 sententiis, consiliis, præceptis,
 monitis & hortamentis condi-
 scipulos omnes meos monere,
 hortari & exhortari ad pieta-
 tis negotium studiosissime in-
 eundum, diligentissimeque ef-
 ficiendum harum trium pro-
 batissimarum partium, Timor-
 ris diuini, Pœnitentiæ, atque
 Charitatis assidua atque con-
 stanti exercitatione. Nemo
 enim mittens manum suam
 ad aratrum, & aspiciens re-
 tro, aptus est regno Dei; sed
 qui perseverauerit vsque in
 finem, hic saluus erit. Hæc
 autem vt rectè sancteque a-
 gantur, carnales omnes affe-
 ctiones, quæ aduersus animam
 militant, exuere expedierit;
 eas inquam quæ gratiæ aduer-
 santur

Luc. 9.

Matth.

10. & 24

”

”

”

6

fantur diuinæ, amorisq̄ue illius
 effectus retardant atque deti-
 nent, quo sic Deus dilexit ^{Ioan. 3.}
 mundum, vt filium suum vni-
 genitum daret, vt omnis qui
 credit in eum, non pereat,
 sed habeat vitam æternam. Si
 quis ergo emundauerit se ab ^{2. Tim. 2}
 istis, erit vas in honorem san-
 ctificatum & vtile Domino,
 ad omne opus bonum para-
 rum. Idemq̄ue diuinæ gra-
 tiæ beneficiis auctus, in hac
 etiam vita incipiet sentire &
 gustare, quàm suavis est Do-
 minus diligentibus & colen- ^{Psal. 33.}
 tibus ipsum. Igitur vt de-
 cantati à nobis Dictati in sum-
 mam redigatur oratio, breui
 testimonio Dei verbis confir-
 mato, Prophetarum oraculis
 exposito, Apostolorum sen-
 ten-

tentiis, omnibusque sacris scriptis comprobato asserimus; Tria hæc pietatis capita omnibus omnium ordinum & conditionum Christianis apprimè utilia, immò etiam necessaria ad salutem animarum obtinendam, regnumque caelorum possidendum: atque hanc esse communem cunctis normam, regulam, & viam vivendi ex divini consilij sententiis, præceptis, & institutis; capita verò illa esse iam sæpius commemorata, Dei timorem, pœnitentiam, & charitatem, siue dilectionem fraternam; quæ cuncti in univèrsam, qui Christianæ disciplinæ studium & nomen profiteamur, non tantùm cognoscere ac tenere, sed rectè exercere
atque

atque exequi debemus, præcunte, & adiuuante diuina gratia, quam nemini purè postulanti negari aut subduci iam ostēdimus; atque ipse præceptor noster apertè confirmauit: Ego autem dico ^{LUC. 11.} vobis; Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: omnis enim qui petit, accipit; & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem; nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester de cælo, dabit spiritum bonum petentibus se?

Illud etiam verè testamur, atq.

N ex

Dictati
usus &
exercita-
tio.

ex sacrorum librorum lectione obseruatum pronuntiamus, & exponimus omnem morum & actionum atque exemplorum corruptelam, peruersitatem, & malignitatem, quæ in omni hominum genere in terris deprehenditur, ex harum trium Christianæ disciplinæ partium defectu proficisci, quæ pietatis exercendæ quædam veluti principia prima esse ostendebamus, nulli Christianorum ignota, qui rationis cõpos fuerit. omnibus enim Christianis vel ex illa diuina luce cunctis per Deum adhibita & adhærente, atque ex similitudine imaginèq; Dei in ipsis impressa, etiam indoctis, & legem scriptam ignorantibus tria hæc principia, timor videlicet Dei, poenitentia, & dilectionis fraternæ necessitas, manifesta sunt; quâquam,

quam, vti diximus, tot diuinę scri-
pturę oraculis & sententiis com-
probata & confirmata illis non
sint: quod fortassis ipsorum culpa
euenit, qui nihil minus curāt aut
cogitāt quàm ea seriò doceri quę
ad animorum suorum salutē fa-
ciunt & conferunt, atque cū hęc
negligenter vel perfunctoriè tra-
ctant, ea quę his opposita sunt,
diligenter & cognoscere & agere
atque exequi student. Sed quan-
quam omnino legem vel nō edo-
cti fuerint, vel edoceri neglexe-
rint, ipsi tamen sibi sunt lex, qui ^{Rom. 2.}
ostendunt opus legis scriptum in ^{cc}
cordibus suis, testimonium red- ^{cc}
dente illis conscientia ipsorum, et ^{cc}
inter se inuicem cogitationū ac- ^{cc}
cusantium, aut etiam defenden- ^{cc}
tium. Quòd si tria hęc Christia- ^u
næ vitę instituendę capita & pro-

bè à singulis tenerentur & studiosè colerentur; aliam profectò experiremur diuinę in nobis gratiæ efficiētiam, aliam sentiremus animorum iucunditatem, alia etiam fidei testimonia; aliæ probationes tum in priuatis tum in publicis rebus extarent & viferētur; neque tam multis, tamq̃; manifestis ac detestandis vitiorum atque criminum exemplis ciuitates, oppida, pagi, atque cætera Christianorum collegia plena viferentur, nec tam frequentibus & assiduis flagitiorum atque scele- rum monstris feruerent: quorum genus in primis est diuinarum legum violatio & contemptio: formæ verò contentiones cruentæ, inimicitia, odia, inuidia, simulationes, calumnia, doli, fraudes, iracundæ & perpetuæ dissension-
nes,

nes, direptiones, furta, grassationes, extorsiones & pauperiorum defraudationes, iniuriarum præterea & violentiæ innumerabiles artes, lenocinia, adulteria, supra, incestus, scortationes, ac nefandæ aliæ abominations. nõ abundant ebrietatibus, deliciisque vitiis, & corruptissima luxurie tot in Christiano orbe loca; neq; tantæ essent fastus, tot immodici & inutilis sumptus, tantus superbię furor, aliorumq; peccatorum infinitus numerus, & turpitudinũ flagitiosa monstra. Quin potius his tribus, timoris, pœnitentiæ, atque charitatis capitibus propositis, omnis Christiani hominis actio rectè institueretur. singulorum cura esset primùm timere & cauere, ne in Dei viuētis manus incideretur: deinde vt illius in sin-

gulos misericordia conciliaretur,
 atque ita vnusquisque ea diligen-
 ter prestare studeret que in sacro-
 sancto baptismi sacramento pol-
 licitus est, foedere sancito coram
 mortali quidem sacerdote, tamē
 cum immortalī Deo iustissimo
 iudice, exercituumque principe,
 scelerum vltore constantissimo,
 qui non Deus volens iniquitatem
 est, neque habitabit iuxta illum
 ,, malignus, neque permanebūt in-
 ,, iusti ante oculos eius. Qui odit
 ,, omnes qui operatur iniquitatem,
 ,, perdet omnes qui loquuntur mē-
 ,, dacium, & virum sanguinum ac
 ,, dolosum abominatur; cuius pro-
 ,, missionis summa fuit, satanę om-
 ,, nibusq; satanę operibus, ac pom-
 ,, pis omnibus renuntiare, & vitam
 ex eius cui se filium adscribi vo-
 luit, legibus & voluntate institue-
 re; at-

re; atque ita diuino timore imbutus, vitæ correctionis per pœnitentiam studio inconfusus, & fraterna dilectione affectus vnusquisque non tantum ad priuatæ ac singularis, verum etiam ad communis pacis, fidei, iustitiæ, æquitatis, honestatis, misericordiæ ac modestiæ, denique ad publicæ etiã sanctitudinis structuram operas suas conferret; officiumque diligenter faceret, mercedem suam ab eo, quem impossibile est mentiri, recepturus.

DE SINGVLIS ORDINUM ac personarum partibus, & officiis ad dictatum examinandis.

IAM verò si pietatis atque reli- ^{PARS}
gionis mundæ & immaculatæ ^{V. IAC. I.}
apud Deum patrem, tria hæc ab

N 4 omni-

omnibus obseruarentur capita,
multa passim huius exercitatio-
nis & pulcherrima spectarentur
exempla, quorū summa illa est,
visitare pupillos & viduas in tri-
bulatione eorum, & immaculatū
se præbere ab hoc sæculo; atq; ex
his actionum omniū veluti fon-
tibus, hoc est ex Dei timore, pœ-
nitentiæ studio, & charitatis cura
singulorum ordinum ac persona-
rum omnium officia facilè ac re-
ctè constarent; totum Christianæ
reipub. corpus à planta pedis vsq;
ad caput rectius, quàm nūc vide-
mus, valeret, & per singula mem-
bra suis muneribus & commodi-
tatibus egregiè fungeretur, nihil-
que profecto laboris, nihil discor-
diæ inter varios hominum ordi-
nes, sed verè ac mutue commodi-
tatis plurimus vsus esset: nō enim
ordi-

ordinum aut ministeriorum aut
 munerum varietas in Christiano
 populo improbat, immò maxi-
 mè commendatur & probatur,
 vtilitatisq; plurimum habere co-
 gnoscitur, vbi ex Dei præceptis et
 institutis instructa exercitaq; fue-
 rit. Namque, vt Paulus admonet, ^{1 Cor. 12}
 corpus nõ est vnum membrum,
 sed multa. Si dixerit pes, quoniam
 non sum manus, non sum de cor-
 pore; num ideo non est de corpo-
 re? & si dixerit auris, quoniam nõ
 sum oculus, non sum de corpore;
 num ideo non est de corpore? Si
 totum corpus oculus, vbi audi-
 tus? si totum auditus, vbi odora-
 tus? Nunc autem posuit Deus
 membra, vnumquodq; eorum in
 corpore sicut voluit. & paulò post
 subiungit: Vt non sit schisma in
 corpore, sed id ipsum pro inuicem

N s. solli-

„sollicita sint membra. Et si quid
 „patitur vnum membrum, com-
 „patiuntur omnia membra. siue
 „gloriatur vnum membrum, con-
 „gaudent omnia membra. Vos au-
 „tem estis corpus Christi, & mem-
 „bra de membro. Hanc quidē rem
 vbi singula membra sibi persua-
 serint, & timore Domini imbu-
 ta, poenitentiq̄ue studio incitata,
 atque dilectionis fraternæ ardore
 incensa, suas partes cognouerint;
 non dubium est, quin & sanctè &
 diligēter actura expleturaq̄; sint.

Pastorū
 & rectorū
 officium.

Atque vt à primis Christiane rei-
 pub. ordinibus incipiamus, mani-
 festum est rectorum & gubernato-
 rum, atque eorum à quibus ceteri
 ducuntur, officium esse, &
 Dei imprimis honorem, & Chri-
 stianorum eam quæ ad animos
 pertinet, salutem, quæq̄; ad cor-
 pora

pora etiam spectat honestā com-
 moditatem curare, suamq; mu-
 neris & sollicitudinis partē, quam
 vnusquisque susceperit, fideliter
 ac sedulò exercere: neque otio, se-
 gnitiei, aut delitiis aut voluptati-
 bus, luxuiq; vacare: sed nocte at-
 que die, quamuis esurientes ac si-
 tientes, quamuis damnis affectos
 grauibus sui ipsorū periculis sub-
 itis & aditis, etiam cum vitæ di-
 scrimine; tamen vti bonos, pro-
 batos & fideles ministros ac ser-
 uos decet: & sicut ille probus a-
 lieni gregis custos de pecoribus in
 custodiam susceptis à se curatum
 affirmabat. Viginti annis fui te-
 cum, oues tuæ & caprę steriles nō
 fuerunt; arietes gregis tui non co-
 medi: nec captum à bestia ostēdi
 tibi: ego damnum omne redde-
 bam; quidquid furtim peribat, à
 me

Gen. 32

me

„ me exigebas : die noctuque æstu
 „ vrebam, & gelu; fugiebatque som-
 nus ab oculis meis . & ille etiam
 optimus pastor non leuiores aut
 minus difficilia sibi subita officia
 significabat. Pascebat seruus tuus
 17 Reg. 17 patris sui gregem, & veniebat leo
 „ vel ursus, & tollebat arietem de
 „ medio gregis, & persequebar eos,
 „ & percutiebam, eruebamque de
 „ ore eorum; & illi consurgebant
 „ aduersum me, & apprehēdebam
 „ mentum eorum, & suffocabam,
 „ interficiebamque eos. Huiusmo-
 di curam, diligentiam, fidem &
 sedulitatem pro susceptis ouibus
 & capris mutis & brutis animan-
 tibus, ne damnum domino dare-
 tur, sancti illi pastores cum subie-
 rint, quodnam officij genus exhi-
 bere oportuerit eos qui populum
 Domini Iacob pascunt, & Israël
 heredi-

hereditatem Dei custodiunt? vt ^{Pfal. 77.}
 pascant eos in innocentia cordis ^{cc}
 sui, & in intellectibus manuum ^{cc}
 suarum deducant eos: quos non
 terreni aut mortalis, sed æterni &
 immortalis Domini greges esse
 sciunt, non corruptilibus auro ^{1 Pet. 2.}
 & argento, sed pretioso sanguine ^{cc}
 quasi agni immaculati Christi & ^{cc}
 incontaminati redemptos. Oportet
 autem eos non in alienis, verum
 in ipsis Domini pratis ac pascuis
 deduci atq. pasci, quæadmodum
 & Christus ipse curauit, & pasto-
 ribus, quorum munere hi legiti-
 mè funguntur, curandù summo
 studio, non semel, sed iterum at-
 que tertio commendauit, rogās:
 Simon Iohannis diligis me plus ^{Iohā. 21.}
 his? cui cum ille respondisset, etiā ^{cc}
 Domine, tu scis quia amo te: dicit ^{cc}
 ei, Pisce agnos meos. Dicit ei ite- ^{cc}
 rum:

„ rum: Simon Iohannis, diligis me?
 „ aienti que etiam Domine, tu scis
 „ quia amo te, dixit: Pasce agnos
 „ meos. Dixit que ei tertio: Simon
 „ Iohannis, amas me? cum que ille
 „ tertio respondisset: Domine, tu
 „ omnia scis, tu scis quia amo te: di-
 „ cit ei, Pasce oves meas: tanto stu-
 „ dio, tanto que affectu hanc curam
 „ pastoribus commendavit Chri-
 „ stus, quam antiqui illi à se reli-
 „ giosissime suscepta, studiosissime
 „ adhibitam, fidelissime que exerci-
 „ tam fuisse gloriantur, atque hoc
 „ nomine sibi placent. In laboribus
 „ plurimis, in carceribus abundan-
 „ tius, in plagis supra modum, in
 „ mortibus frequenter, à Iudæis
 „ quinquies quadragenas vna mi-
 „ nus accepi. Ter virgis cæsus sum,
 „ semel lapidatus sum, ter naufra-
 „ giu feci, nocte & die in profundu
 „ maris

2 COR. 11.

maris fui, in itineribus sæpe, peri-
 culis fluminũ, periculis latronum,
 periculis ex genere, periculis ex
 gētibus, periculis in ciuitate, peri-
 culis in solitudine, periculis in ma-
 ri, periculis in falsis fratribus, in
 labore & erũna, in vigilijs multis,
 in fame & siti, in ieiunijs multis,
 in frigore & nuditate: præter illa
 quę extrinsecº sunt, instãtia mea,
 & quotidiana sollicitudo omniũ
 Ecclesiarum. Quis infirmatur, &
 ego non infirmor? quis scandali-
 zatur, & ego nõ vror? Hęc omnia
 sibi commissarum animarum sa-
 lutis causa perlata, non solũ gra-
 tulabatur Apostolus, sed, vt iam
 significauimus, vehementer gau-
 debat his curis & laboribus sub-
 cundis Domino suo probari, quã-
 obrem subiunxit, Libenter igitur
 gloriabor in infirmitatibus meis,

vt

„ vt inhabitet in me virtus Christi.
 „ propter quod placeo mihi in in-
 firmitatibus, hoc est in contume-
 liis, in necessitatibus, in persecu-
 tionibus, in angustiis pro Christo.
 Simili animo atq; pari studio ce-
 teri etiam sancti Euangelij mini-
 stri acti atque ducti ibant, gauden-
 tes à conspectu concilij, quoniam
 digni habiti sunt pro nomine Ie-
 su contumeliam pati. Omni au-
 tem die non cessabant in templo
 & circa domos docētes & euāge-
 lizātes Christū Iesum. Huiusmodi
 studia atq; facta, huiusmodi exē-
 pla semper Deus, à ministris suis,
 atq; à pastoribus exigit, cū opus
 fuerit, edēda. Quando autē opus
 nō est? quodnam tēpus ministerij
 strenuè exercendi occasione &
 commoditate vacat? qua ratione,
 quōue colore otiosi aut oues ne-
 gligere

Acor. 5.

gligere licet? Quòd si nulla sint pericula, si omnia pacata, omnia quieta maximè fuerint; nūquam tamen ea quæ ad animarum salutem pertinent, agendi aut occasio aut commoditas deest, nunquam deest facultas Domini gratiæ atque dilectionis conciliandæ ac sibi augendæ causa, atq. etiam huiusmodi querelæ & reprehensionis vitandæ. Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipfos; nōne greges à pastoribus pascūtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis; gregem autem meū non pascebatis: quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotū non sanastis; quod confractum est non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis; & quod perierat non quælistis: sed cū austeri-

Ezech. 34

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

O . . . . . tate

„tate imperabatis eis; & cum po-
„tencia. Et dispersæ sunt oues meæ,
„eo quòd non esset pastor, & factæ
„sunt in deuorationem omnium
„bestiarum agri, & dispersæ sunt.
„Errauerunt greges mei in cunctis
„môtibus, & in vniuerso colle ex-
„celso, & super omnem facië terræ
„dispersi sunt greges mei; & non
„erat qui requireret, non erat in-
„quam qui requireret. Propterea
„pastores audite verbum Domini;
„vivo ego, dicit Dominus Deus,
„quia pro eo quòd facti sunt gre-
„ges mei in rapinam, & oues meæ
„in deuorationem omniũ bestiarũ
„agri, eo quòd non esset pastor; ne-
„que enim quæsierũt pastores mei
„gregem meum, sed pascebant pa-
„stores semetipsos, & greges meos
„non pascebât: propterea pastores
„audite verbum Domini: hæc dicit
„Domi-

Dominus Deus. Ecce ego ipse su-
 per pastores, requiram gregem
 meum de manu eorum. His que-
 relis & minis horrendis Domini
 Dei, similes illæ etiam reprehē-
 siones sunt à Christo pronuntiatę
 aduersus desides, ambitiosos, aua-
 ros, atque negligentes populi gre-
 gisq̄ue sui ministros & pastores.
 Væ vobis legisperitis, quia onera-
 tis homines oneribus quæ porta-
 re non possunt; & ipsi vno digito
 vestro non tangitis sarcinas. Væ
 vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
 tæ, quia similes estis sepulchris
 dealbatis, quæ à foris parent ho-
 minibus speciosa, intus verò ple-
 na sunt ossibus mortuorum &
 omni spurcitia. Huiusmodi Spiri-
 tus sancti reprehēsiones & minas
 qui formidauerint pastores & mi-
 nistri, negotiis aliis quæ ipforum

munus non spectant, vel etiã im-
pediunt, relictis, omni diligentia
ac sedulitate in eam curam incũ-
bent, quam sibi diuinitus mãda-
tam commissamque cognouere:
neque satis esse ducet aliis eccle-
sias suas gubernãdas tradere, qui-
bus mercẽs diligenter, officium
verò leuiter curetur, aut aliis, à
quibus pueri nihil aliud quã pre-
cationes memoriter ediscendas
doceantur, aliud præterea vel a-
gere vel intelligere per ætatem
nondum valentes: Immo ipsimet
nullis neque laboribus fatigati,
neque periculis tægriti, neque dif-
ficultatibus consternati, Dei gre-
gem inuisere, reuisere, recensere,
agnoscere, ad veram & solidam
pietatem instituere, omniũ æta-
tum atque ordinum rationem
curamque habere nunquam de-
sinent.

finent. Græue quidem munus,
hoc est, & sudoris laborisque
plenum, verum domino ipsi gre-
gum, gratissimum, qui animam
suam posuit pro ouibus suis: &
auxilium iis qui rectè ministrare
studuerint, pollicitus, nunquam
subducet. Ecce ego, inquit, vo-
biscum sum vsque ad cõsumma-
tionem sæculi.

MAGNA verò religione, ma-
gnoque metu cauere oportet
vnumquemque, ac sibi prospice-
re, ne ad huiusmodi præclara
ministeria, vel ambitione, vel
auaritia, vel largitionibus, am-
bitu, prensationibus, aut aliis
artibus adductus deprehendatur
à iusto illo iudice, quem neque
acta neque humana latent cogi-
tata, neque quisquam hoc sua
voluntate, opera, atque indu-

O 3. . stria

stria petere aut postulare, neque nisi legitimè electus adire, imò neque etiam suscipere tutò possit, qui virtutibus atque artibus iis instructus non fuerit; quas à Spiritu sancto descriptas & expressas legere & cognoscere est.

Tit. I. Oportet enim episcopum sine
 ” crimine esse, sicut Dei dispensa-
 ” torem: non superbum, non ira-
 ” cundum, non vinolentum, non
 ” percussorem, non turpis lucri cu-
 ” pidum: sed hospitem, beni-
 ” gnum, sobrium, iustum, sanctum,
 ” continentem, amplectentē eum
 ” qui secundum doctrinam est, fi-
 ” delem sermonem, vt potens sit
 ” exhortari in doctrina sana, & eos
 ” qui contradicunt arguere. Hu-
 ” iusmodi virtutibus atque artibus
 instructus pastor vbi contigerit,
 optimè cum grege agetur, mi-
 nus

nus profectō morborum, veterni
 minus, putridique vlceris mul-
 to minus in singulis pecudibus
 visetur, non tantum erroris, fal-
 sitatis, deceptionis, superstitionis
 deprehendetur. Denique non
 insueta graues tentabunt pabu-
 la foetas, nec mala vicini peco-
 ris contagia lædent. Imò contrà
 potius quo tempore supremus
 Dominus gregem suum opti-
 mis pastoribus curatum visita-
 bit, & purum & mundum in-
 ueniet, ab omni falsa impiaque
 doctrina alienum, erroribus ca-
 rentem, vera disciplina solida-
 que institutione instructum, sa-
 num, pinguem, decoris & ho-
 nestatis plenum, vtpote veris &
 saluberrimis diuinæ doctrine pa-
 bulis enutritum: quæ res & ipsi
 imprimis Domino gratissima fue-

rit, & certissimum atque præstantissimum præmium pastoribus comparabit: quale quantumque suis in Euangelio coadiutoribus sperandum, Apostolorum primus Petrus proponebat. Seniores ergo quæ in vobis sunt obsecro consenior ego & testis Christi passionum, qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator: Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes, non coactè, sed spontaneè secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque dominantes in clericis, sed formæ facti gregi ex animo; & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Ministrom
rum eccle
siasticorum
singulorum
officium.

IN publicis etiam atque priuatis aliorum prælatorum & præposito-

positorum atque antistitum, tam clericorum, quos sæculares vocant, quàm monachorum, & monialium, denique omnium huiusmodi ordinum moribus, illa tria, quæ iam exposita sunt, capita si diligenter obseruentur, magnam & apertissimam utilitatem allatura esse non dubitamus ad diuinam gratiam conciliandam, & ad eos qui apud huiusmodi ordines in Ecclesia Christiana militant: Vbi enim timor Domini, vbi pœnitentiæ studium, vbi fraternæ charitatis incensa virtus vigent, ibidem neque superbia, neque ambitio, neque odium, neque iniquitas, neque detractio, neque pompa & fastus, neque cætera vitia, quæ aduersus animam atque contra vitæ honestatem bellum gerere

O s. so.

solent, locum habēt: quin potius
 honestas, modestia, æquitas, pax,
 concordia, clementia, misericor-
 dia & continentia, vrbanita^s, gra-
 uitas, atque harum virtutum co-
 mites ac sociæ omnes versantur,
 quæ ex illis tribus capitibus tan-
 quam ex fontibus promanant.
 Inferiores à superioribus pater-
 no studio atque affectu regun-
 tur, curantur, & corriguntur.
 Superiores ab inferioribus ac sub-
 ditis tanquam Iesu redempto-
 ris & communis magistri atque
 præsidis & Domini ministri, &
 vicarij, amantur & obseruantur.
 Atque ab vtrisque illud memoria
 recolitur, & exemplo ipso expli-
 catur & exercetur. Reges gen-
 tium dominantur eorum, & qui
 potestatem exercent super eos,
 benefici vocâtur: vos autem non
 sic;

Luc. 12.

fic; sed qui maior est in vobis, fiat
 sicut iunior: & qui præcessor est,
 sicut ministrator.

ATQVE in his omnibus quæ
 à nobis dicta sunt, quæque post-
 hac dicentur, non quid à singulis
 aut ab omnibus fiat notare, sed
 quid ab vnoquoq; fieri oporteat,
 admonere & exponere animus
 nobis est, vti iam in huius Dictati
 initio prædicebamus. Illud enim
 perpetuum nobis studium & cō-
 stans consilium est præter vllius
 mortalis offensionem quid à no-
 bis & à fratribus nostris com-
 munis omnium præceptor Chri-
 stus, communis omnium & su-
 premus pater cælestis exigat, cō-
 memorare.

IAM verò vt singulorum or-
 dinum officia, quæ significare in-
 cepimus, vltèrius exponèdo pro-
 mouea-

Regum,
 principū
 & magi-
 stratuū
 officia.

mouea-

moueamus ; quantum tria illa
summa Dictati nostri capita , ti-
mor Domini , pœnitentia , &
fraterna dilectio , regibus , princi-
pibus , & magistratibus ad res ge-
rendas prudentiæ & sapientiæ ,
dexteritatisque ; ad efficiendas ve-
rò & absoluendas , felicitatis , at-
que ad eò ad suam ipsorù salutem
utilitatis afferat , ipsa eorum mu-
nia atque ministeria declarât. Si-
quidẽ huiusmodi ministri à Deo
instituti sunt ; non qui sibi ipsis
tantum consulant & indulgeant ,
sed qui populis Dei ea prospici-
ant & curent , atque omni studio
quærant quęcunque ad veram &
sanctã pietatis culturã , ad publi-
cam honestatẽ , ad pacẽ & tran-
quillitatẽ , ad innocentia & mode-
stia iuxta diuinę sapiẽtię præcepta
& instituta conferre posse intelli-
gantur.

gantur : Eos autem qui talia curare & agere studeant , verè principes sese præbere oportet: neque superbix, ambitionis, contentionis, odij, doli, fraudum, auaritiæq; seruos esse, nec præter verũ & honestum quicquam probare, aut quærere, aut admittere; neq. vllius fictionis, simulationis, aut calliditatis humanæ artes exemplæue sequi : neq; priuatarum offensionum, aut etiam suarum cupiditatũ explèdarum causa auctores esse, direptionum, exspoliationũ, atque ruinx urbium, ciuitatum & oppidorũ : neq; miseros Christianos nimis impositionibus & exactionibus vexare: sed publicæ æquitatis, innocentix, atque iustitiæ tanquam exemplaria cæteris hominibus sese ostendere; atq; continentix, modestix, pietatisq;

om-

omnis normam priuatis etiam
ipſorum moribus exhibere ; atq;
non minus quàm cæteros omnes
Christianos illi fœderi adſtrictos
ſeſe exiſtimare quod in ſacroſan-
cto baptiſmo ſubierint ; neceſſa-
riamq; illam abrenuntiationem
ſatanæ pompis & operibus factã
diligenter ac ſanctè obſeruare.
Quæ ſi rectè obſeruentur, neque
quiſquam aliorum Christianorũ
regna, vrbes, oppida & iura inua-
det aut occupabit, neque iniuſtè
occupata retinebit. Atque hoc
pacto non ipſos tãtũ principes,
ſed cæteros omnes à principibus
gubernatos Christianos mutua
charitas & admirabilis pax in of-
ficio contineret ; honeſtas eximia
decoraret ; grauitas & auctoritas
ornaret ; iuſtitia in populis vige-
ret; diuini honoris ſtudio omnia
fer-

feruerent, sanctorumque præceptorum atque institutorum exemplis complerentur: denique sanctissimum illud promissum communibus votis, consiliis, operibus & moribus præstaretur, quod ab omnibus, nullo excepto, Christianis in baptismo factum est. Nam si ipsa simplex & recta ratio regiae atque imperatoriae, principisq; auctoritatis diligenter spectetur, illud manifestum fiet: huiusmodi summas & amplissimas dignitates à Deo propter eam causam institutas, ut qui iis funguntur, sanctarum legum curatores, assertores & vindices, populorumque patres appellentur & sint, iuraque rectissime dent, atq; diuina iudicia aduersus nocentes, legumque transgressores exercent, manifestarios malefactores è medio tollant,

tollant,

tollant, pauperiores & inopes ab opulentorum & potentiorum atque ditiorum iniusta oppressione, innocentes ab improborum audacia defendat, pupillos atque viduas tueantur: denique omnia totius reipublicæ membra, & prima & postrema, & summa & infima in magna pace atque concordia, in tranquillitate & securitate continere & conseruare studeant. Hæc, inquam, verissima causa est: quam obrem regū, principum, summorumque gubernatorum dignitas auctore Deo constat, ex qua consequitur pompæ & fastus, vel deliciarū vsum, libidinose dominationis facultatem, affectatæ ambitionis studia, & quæ hinc proficiscuntur sumptuosissima rerum & animarum atque capitum dispendia & pericula,

cula, nimiosque subditorum labores & sumptus, & Deo ipsi ingratiſſima, & populis eſſe grauiſſima.

N^o E Q^u E verò regum aut principum munus eſſe dicimus tantum, ceteros homines in religione, pietate, honeſtate, atque Dei timore instituendos, continendos & conſeruandos curare, miniſtrosque ſeſe præbere voluntatis diuinæ, & Eccleſiaſticae diſciplinæ; ſed etiam proprium ipſorum, quatenus principes ſunt, officium eſt, diuinam legem cognoſcere atque diligenter attendere, obſeruare & colere, Dominiq; timore illo ſancto in omni actione, atque adminiſtratione duci. Quemadmodum ſingulari illo præcepto ſancitum eſt: Poſtquam ſederit rex in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in

Deut. 17

P

volu-

volumine, accipiens exemplar à
 sacerdotibus Leuiticæ tribus, &
 habebit secum, legetque illum
 omnibus diebus vitæ suæ, vt di-
 scat timere Dominum Deum
 suum, & custodire verba & sta-
 tuta eius quæ in lege præcepta
 sunt. Neque eleuetur cor eius in
 superbiam super fratres suos, ne-
 que declinet in partem dexteram
 vel sinistram, non habebit vxores
 plurimas quæ alliciant animum
 eius, neque argenti & auri immen-
 sa pondera; ne his rebus fisus, in
 auaritiam & cupiditatem rapiat-
 ur, quam omnium malorum ra-
 dicem & idolorum seruitutem
 Apostolus esse ait. Non respiciet
 personam in iudicio, neque dona;
 xenia enim & dona excæcant o-
 culos iudicum; atq; in illam hor-
 rendam detestationis sententiam
 intru-

1 Tim. 6.

Ecl. 10.

intrudunt, quæ aduersus eos qui Deu. 25.
 iudicium peruerterint, est pronũ-
 ciata. Maledictus qui peruertit
 iudiciũ. Cuius execrabilis exẽpli
 illi iudices & magistratus dñati 1 Sam. 8
 sunt, de quibus scriptum est: De-
 clinauerunt post auaritiam; acce-
 perunt munera, & peruerterunt
 iudicium.

Cum verò fieri omnino ne- Magi-
stratus
par. 166a
 queat, vt vnus tantum Principis
 cura, studio & opera tot regiones,
 vrbes & oppida gubernetur, quot
 in Christiano regno esse contige-
 rit; diuina prouidentia constitutũ
 est, vt iudices, magistratus, aliique
 rerum publicarum ministri assu-
 mantur, quibus illius curæ partes
 demandatæ, creditæ atque susce-
 ptæ, sedulò ac diligenter agantur.
 s. s. e. Iudices & magistros consti- Deu. 16.
 tues in omnibus portis tuis quas

„ Dominus Deus tuus dederit tibi
 „ per singulas tribus tuas, vt iudi-
 „ cent populum iusto iudicio, nec
 „ in alteram partem declinet. Non
 „ accipies personam nec munera,
 „ quia munera excæcant oculos sa-
 „ pientum, & mutant verba iusto-
 „ rum: iuste quod iustum est perfe-
 „ queris. Et aliq̄ in loco: Prouide, in-
 „ quit spiritus sanctus, de omni ple-
 „ be viros sapientes, & timentes
 „ Deum, in quibus sit veritas, &
 „ qui oderint auaritiam, & consti-
 „ tue ex eis tribunos & centurio-
 „ nes, & quinquagenarios & deca-
 „ nos, qui iudicent populum omni
 „ tempore, &c. Cuiusmodi viros
 „ cum delegisset Iosaphat, sic ex-
 „ hortatus monebat, Videte quid
 „ faciatis: non enim hominis exer-
 „ cetis iudicium, sed Domini: &
 „ quodcunque iudicaueritis, in vos
 „ redun-

Exodi 18

1 Par. 19.

redundabit. Sit timor Domini
 vobiscum, & cū diligentia cuncta
 facite. Non est enim apud Do-
 minum Deum nostrum iniqui-
 tas, nec personarum acceptio, nec
 cupido munerum. Sic agetis in
 timore Domini fideliter & in cor-
 de perfecto. Atque hāc rationem
 ab iis qui Deo probati sunt prin-
 cipibus & magistratibus obser-
 uatam fuisse, sacræ nobis testan-
 tur historiæ.

Tanto verò sanctiores oportet
 esse Christianos principes & ma-
 gistratus, tātō maiore studio iuris
 atque æquitatis calere, quāto per-
 fectius testamentum quā illi an-
 tiqui sortiti sunt, tū propter ma-
 nifestam diuinorum præceptorū
 expositionem à Christo Aposto-
 lisque Christi editam, tum etiam
 propter abundantio rem gratiam

huius ætatis cultoribus promiffam & paratam. Valde enim alienum ab horum officio est, diuinorum præceptorum obseruantiam atq; sanctitatem vel exemplo vel neglectione violare, atque eos qui diuinam legem perpetuò legere, euoluere, & meditari iubentur, neque ad dexteram neq; ad sinistram à iure ipso declinare permiffos, in deliciarum, fastus, ambitionis, atque auaritiæ studiis & inuentionibus perpetuò versari, condereque velle aut obtrudere leges quæ ad ipsorum dominantium libidinem, amplitudinem, cupiditatem, & maiestatem, quam vocat, atque ad varias auctoritatis, præminentiarum, reputationumque appellatas formas quotidie excogitatas magis, quam ad verum Dei cultum populo-

pulorumque salutem, faciât. Pre-
 terea illa vel maxima peruersitas
 atque Dei iudicio improbatissi-
 ma est, vt vel principes vel magi-
 stratus principe minores, ex mi-
 nisteriorum publicorum præmiis
 diuitias patrimoniaque amplissi-
 ma hæredibus relinquenda com-
 parare sibi velint: & non contēti
 honesta laborū mercede, hoc est
 victus modesti vsu, cupiditate a-
 gantur nunquam explēda opum
 atque pecuniæ, vel ex principum
 donis, vel ex publico ærario cor-
 rogandæ, atque in eam rem ani-
 mum, ingeniū, & neruos omnes
 intendere, vt domus atq; familiæ
 propriæ amplificentur, & nomina
 in terris perpetua relinquantur,
 longa hæredum posteritate stabi-
 liēda magis quàm virtutis, inno-
 centiæ, sanctitatis, & fortitudinis

monumentis & exemplis celebranda.

Samuel Ramatha, paruo oppido eodemque montano ortus, ab infantia in tēpli sacris ministeriis exercitatus, à parētibus suis vestimentum singulis annis ex patrimonij nimirū tenuitate habebat. Idem vir adultus & maturus rēpublicam gerendam ex Dei consilio capessit, & summum in bello imperium, & maximū reipublicę omnis duodecim tribuū populis frequentissimæ, opibus florentissimæ, rerum copia refertissimæ clauum princeps, iudex, gubernatorq; totos ferè quadraginta annos tenuit, laboribus, curis, vigiliis atque perpetuis actionibus, vt si quispiam alius, maximè intentus; neque tamen toto hoc tempore aut patrimonium auxit, aut patriæ

patrię locum exiguum illustriori
 ciuitate, in sua saltē tribu, muta-
 uit; vel otio, aut delitiis, aut variis
 variorū locorum cōmoditatibus
 voluptatis causa vsus est: sed resti-
 tuta & recuperata bello omni Is-
 raëlitarum re, pace per omnē re-
 gionem composita, ad ius dicen-
 dum certis conuentionibus per oportu-
 na tempora frequētatis, ne cui-
 quam vel ciuitati, vel familię, vel
 homini molestus aut grauis esset,
 domum ad suam tenuitatem re-
 dibat, vbi neq; à negotiis vacabat,
 neque diuini cultus promouendi
 vllam oportunitatem prætermitt-
 tebat. S. S. E. Facta est itaq; manus i Reg. 7.
 Domini super Philisthæos cūctis “
 diebus Samuelis; & redditæ sunt “
 vrbes quas tulerāt Philisthiim ab “
 Israël, Israëli, ab Accaron vsque “
 Geth, & terminos suos, liberauit- “

que Israël de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israël & Amorrhæum; iudicabat quoque Samuel Israëlem cunctis diebus vitæ suæ; & ibat per singulos annos circuiens Bethel, & Galgala, & Masphath; & iudicabat Israëlem in supradictis locis. Reuertebaturq; in Ramatha; ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israëlem, edificauit etiam ibi altare Domino. Huius exēpī breui descriptione manifestè nobis spiritus sanctus indicat quanta diligentia, sedulitate, innocentia, pietate, continentia & abstinentia vir ille & summum in bello imperiū & principem in pace magistratum peregerit. Qui cū postea abdicatus esset, regi que delecto partes suas cōcessisset, neque ditior, neq; locupletior, neque familiæ splendore

dore aut comoditate auctior euasit, sed ad eandem in qua natus fuerat conditionem rediit. Abiit autem Samuel in Ramatha, vbi reliquum vitæ tēpus transegit: neque enim aut palatia, aut magnificas ædes, vel in Ramatha, vel in alio illustriori loco cōstruxerat, neque etiam magnificentissimū sepulchrum morituro sibi parauerat, quo vel apud Hierosolymos, vel apud aliā aliquā ex vrbibus bello receptis titulis exornato famā suā posteritati cōmendaret. Sed mortuus est Samuel, & congregatus est vniuersus Israhel, & planxerūt cum, & sepelierūt eum in domo sua in Ramatha.

Nam qui ex magistratuū stipēdiis diuites opulentiq; fieri volūt, vel regium vel publicū ærarium exhauriāt necesse est, atq; ea tollant.

1 Reg. 25

,,

,,

,,

,,

lant

lant quæ in alios publicos vsus
 vtiliùs expenderentur, & hone-
 stiùs; publico autẽ erario exhausto
 populũ nouis & grauibus tributis
 vexari cõsequetur; atq; ita pauco-
 rum diuitiæ & opes cumulatae
 multorũ paupertatem & inopiã
 efficiunt. Quàm verò huiusmodi
 cupida studia Deũ offendat, aper-
 te declarat propheta. Væ qui con-
 iungitis domũ ad domũ, & agrũ
 agro copulatis vsq; ad terminum
 loci. Nũquid habitabitis vos soli
 in medio terræ? In auribus meis,
 hæc dicit Dñs exercituũ, nisi do-
 mus multæ deserto fuerint, gran-
 des & pulchræ absq; habitatore.
 Quòd si minus decet Christianũ
 magistratum ex ministerij sui au-
 ctioribus stipendiis diuitias sibi cu-
 mulare, nedũ execrandũ detesta-
 bileq; apud Deũ sit, ex personarũ
 acce-

acceptione, ex iniuria, rapina, frau-
 de, muneribus, direptionibus, ca-
 lumniis ac dolis rem, opes & di-
 gnitatē augere. Aurū, argētumq;
 multiplicare reges, principes &
 magistratus vetat Deus. Quippe
 auri argentiq; fames ad scelus at-
 que nefas quodcumq; quos inua-
 sit, animos impellit: populorū di-
 reptionibus, grauissimis vectigali-
 bus, atq; aded inimicitiiis, bellis &
 pugnis inter ipsos principes & po-
 tentiores viros cōmittendis, sub-
 ditorū cladibus ac necibus, & ab-
 ominādis aliis sceleribus, quæ per
 milites patrantur; demū multarū
 animarū exitio causam affert, sic-
 ut ipse diuinus spiritus declarat:
 Vnde bella & lites in vobis? Nōne Iacob. 4.
 hinc, ex cōcupiscentiis vestris que
 militant in mēbris vestris? Cōcu-
 piscitis, & nō habetis: occiditis, &
 zelatis,

» zelatis, & nõ potestis adipisci: liti-
» gatis & belligeratis, & nõ habetis
» propter quod nõ postulatis: peti-
» tis, & non accipitis, eo quòd malè
» petatis, vt in concupiscētis vestris
infumatis. Dumq; hoc modo in-
ter eos qui fidē profitētur & pieta-
tē colere se existimāt, res gerūtur:
Christiana respub. & pietas vera
atteritur, & imminuitur; barbara
& impia hostiū Christi imperia &
regna augētur & crescunt, hereses
& perditissimarū sectarū errores
indies magis pullulant & inuale-
scunt. Summū & illustre castita-
tis & continentix exemplum in
suis Deus principibus statuit: Nõ
habebit, inquiēs, vxores plurimas,
quæ alliciant animū eius. Hoc Is-
raëlitici illius populi antiquis re-
gibus non licuit: licebit ne ergo
Christianis principibus earū fœ-
mina-

minarum quas vitiauerint, violauerint, honore & fama priuauerint, atq; ad turpitudinē & vitiū pellexerint, earū etiā quas ad idē scelus vel animo & voto concipiendum turpi exemplo induxerint, nescire numerū? vetitum est diuino præcepto regibus ac principibus Deo probandis cor in superbia super fratres suos tollere. immane ergo nefas fuerit erga subditos Christianos inhumanitate, superbia, ambitione, fastu, arrogantia, insolentia, crudelitate ac tyrannide vti, perindeque ipsis abuti atq; seruis barbarissimis ere proprio ad voluptatum, libidinū, deliciarum, luxus & fastus cōmoditatem & facultatem cōemptis. vetat Deus quemquā principatū, summamq; rerū aut ambire, aut sibi arrogare, aut alia ratione querere;

rere;

rere; neq; quemquam populi sui
Dominum esse vult, præter eos
quos vel gratia auctoritateq; sua
delectos, vel iusto hereditatis iure
declaratos esse cõstet. Quamob-
rem minimè licere affirmamus
cuiquã Christiano & Dei iudiciũ
metuenti, atq; discipulũ professo
homini, vel gratia & populari ca-
ptatione ac p̄sentatione, vel vi,
fraude, dolo, vel precio & mune-
ribus aut promissis aliorũ princi-
pum loca vel iura inuadere, oc-
cupare, aut occupata iniuste reti-
nere. Barbarũ enim & inhumana-
num, atque à Christiana doctrina
prorsus alienum hoc est, genti-
liumq; tyrannorum atq; peruer-
forum infideliũ instar habet, po-
tentissimisq; tormētis & grauissi-
mis obnoxiiũ iudicium expectat.
Iam verò cum regũ atq; prin-
cipum

cipum coadiutores ministros ex
 optimis & maximè idoneis, atq;
 ab auaritia ambitioneque procul
 remotis deligi Deus iubeat; per-
 uersi apud Christianos moris fue-
 rit, si ad Ecclesiastica & laica mi-
 nisteria obeunda ij constituentur
 qui vel ambitu vel largitionibus
 vel arrogantia & ostentationibus,
 vel aliis huiusmodi artibus ad
 munia obeunda sese ingesserint;
 atq; illud etiam longè pessimum
 iudicabitur, si gratia tantum princi-
 pum, præter omnem dignitatem &
 facultatem, aut aliorum ministeriorum
 mercedis nomine, aut prece aut
 precio aut fœminarum commen-
 datione aut alia rerum humanarum
 ratione, indigni aliàs vel minus
 idonei, vel etiam impuri, auari, &
 ambitiosi magistratum assequantur. Quod si principes & magi-

Q stratus

stratus omnes quotquot in repub.
versantur, tribus illis Christiani
dictati capitibus instructi suis
muneribus atq; ministeriis præ-
standis diligētia ac sedulo officio
vacauerint; nullā profectò occa-
sionē iuris ac iudicij summa inte-
gritate exercendi prætermittent,
nullum petulantia, inobediētia,
licentia, proteſua, atq; turpitu-
dini improborū ac sceleratorum
hominū, in ciuitatibus, nullū in
pagis, nullum etiā in agris & soli-
tudinibus locū relinquet: ex quo
illud eueniet, vt Christianorū re-
gna, regiones, vrbes & oppida de-
litiis, voluptatibus, luxuriæ tur-
pissimis exēplis, fastu, violentia,
fraude, atque aliis sceleribus flagi-
tiisq; brutalibus, deniq; diuinarū
legum neglectione & contēptio-
ne minimē flagrent, neq; illarum
cui-

ciuitatum instar habeant quas ob
 iniustitiã in reprobũ sensum da-
 tas esse Paulus; neq. apud Deũ
 Sodomis & Gomorris deteriora
 iudicẽtur, neq; notam illam sub-
 eant, quã iis qui iudicia neglexe-
 rant, propheta apposuit. Omnes Jerem. 7.
 adulteri & ceterus prauaricatorum
 à minimo vsq; ad maximum; om-
 nes auaritiã sequuntur, & à pro-
 pheta vsq; ad sacerdotẽ cuncti fa-
 ciunt mendaciũ, & extenderunt
 linguã suam quasi arcũ mendacij
 & non veritatis; cõfortati sunt in
 terra, quia de malo ad malum e-
 gressi sunt, & orẽ nõ cognouerũt,
 dicit Dominus; vnusquisque se à
 proximo suo custodiat, & in om-
 ni fratre suo nõ habeat fiduciam,
 quia omnis frater supplantã sup-
 plantabit, & omnis amicus frau-
 dulenter incedet, & vir fratrem
 suum

suum deridebit, & veritatem non loquetur; docuerunt enim linguam suam loqui mendacium, ut inique agerent, laborauerunt. Hæc omnia eueniunt vbi timoris diuini, pietatis veræ, ac sanctæ iustitiæ & iudicij ratio à principibus & magistratibus negligitur: ex quo malo furta, latrocinia, homicidia, adulteria, scortationes, blasphemix: periuria, vsuræ, discipline paternæ contemptio, & irreuerentia aduersum superiores, diuinorum deniq; præceptorum obliuio vel neglectio, cæteraq; vitiorum ac flagitiorum horrenda monstra oriuntur & existunt; quorum exempla præter æternum exitium, in quod præcipites homines rapiuntur, in causa sunt, vt Christus, Christi q; purissima ac sanctissima religio à barbaris infidelibusq; nationibus, atque à perfidis

perfidis Iudæis non solū contem-
ptui ac despectioni habeatur, sed
crebris probris & maledictis im-
petatur, videntibus nimirum ac
notantibus illis Christianorū ci-
uitates & resp. homicidis, fœne-
ratoribus, vsurariis, dolosis, insi-
diatoribus, calumniatoribus, la-
tronibus, furibus, fraudulētis, le-
nonibus, meretricibus, scortis, a-
dulteris, aliisq; nefandis flagitiis
plenas, odio, inuidia, suspicione,
offensioneq; refertas, pacis ac sin-
ceræ fidei vsu carētes: deniq; om-
ni iniuria & carnali licentia, om-
niq; fraudis & calliditatis com-
mento feruētes. Quæ omnia sce-
lera ac vitia illinc exulant, vbi de-
coris & honesti Christiani, vbi di-
uinorum præceptorū studium &
cura apud principes & magistra-
tus viget, vbi iniuriæ, facinora, vl-

Q 3 tiones,

potest, tollantur, vel eiiciatur, non modò ne suis maleficiis & sceleribus alios lædant, sed ne rempublicam omnē atq; iuuetutem imprimis turpi consuetudine corruptentes in similia scelera impellat, discipulosq; magistris ipsis deteriores producant. Quoniã dociles imitandis turpibus ac prauis omnes sumus, & vt diuinum oraculũ ait; Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Gen. 8.
cc

Neq; verò vlla ratio patietur, si timor Domini, pœnitentia, & fraterna dilectio, ita vt oportet in principibus vigeant, vt, qui diuinarum legum & sanctionum auctoritate à Christiano prorsus imperio expellendi essent, manifestarij malefactores, & rerum publicarum turbatores, atq; innocen-

Q 4 tium

tium simpliciumq; læsores & corruptores, vel in propriis regionibus & patriis viuere permittantur, vel ab aliis etiam principibus excipiantur, foueantur, ac defendantur; aut saluis conductis priuilegiisve muniantur. demũ non alantur in pernitiem eorũ principum & magistratuũ, vel à quibus aufugerint, vel à quibus recepti fuerint; atq; ita maior legũ reuerentia, minor licẽtia, minor petulantia, rarior temeritas inter Christianos notaretur.

Neq; enim diuina iustitia diuisa est; neq; maleficus, aut impurus, aut perditus quispiã vsquam terrarũ translatus Deo placet aut probatur; neq; bonis & piis principibus placere aut admitti ad consilia, acta aut facta quecunque debet. Scriptum est enim: Quoniam

niam non Deus volens iniquitatē ^{psalm. 3}
 tu es; neq; habitabit iuxta te ma-
 lignus, neq; permanebunt iniusti
 ante oculos tuos. Odisti omnes
 qui operantur iniquitatē; perdes
 omnes qui loquuntur mendaciū.
 Virum sanguinum & dolosum a-
 bominabitur Dominus. Huiusmo-
 di verò Dei iudiciū & consilium
 eos principes sequi debere qui
 Domino ipsi omniumq; principi
 probari cupiunt & student, illa
 sacra optimi principis professio
 manifestè docet. Perambulabā in ^{psal. 100}
 innocentia cordis mei, in medio
 domus meæ. Nō proponebā ante
 oculos meos rem iniustā: faciētes
 preuaricationes odiui. Nō adhefit
 mihi cor prauū, declinantē à me,
 malignū non cognoscebam. De-
 trahentem secretò proximo suo,
 hūc persequebar. Superbo oculo,

Qs & in-

„ & infatiabili corde, cum hoc non
„ edebã. Oculi mei ad fideles terre,
„ vt sedeant mecũ: ambulans in via
„ immaculata, hic mihi ministra-
„ bat. Non habitabit in medio do-
„ mus meę qui facit superbiam; qui
„ loquitur iniqua, non direxit in cõ-
„ spectu oculorum meorũ. In ma-
„ tutino interficiebã omnes pecca-
„ tores terræ, vt disperderẽ de ciui-
„ tate Domini omnes operãtes ini-
„ quitatẽ. Vna quippe atq; simplex
„ diuinæ iustitiæ auctoritas, eadẽq;
„ perpetua est: cuius vnã eandemq;
„ à principibus omnibus Christia-
„ nis rationẽ haberi oportuerit: ne-
„ que vt diuisam existimari aut ex-
„ erceri fas est, sed simplicem inte-
„ gramq; obseruari, & ad cõmunis
„ omnium imperatoris voluntatẽ,
„ normam & præscriptionẽ referri:
„ qui cum in populo suo perfugij
vrbes

vrbes siue aſyla conſtituiſſet, qui-
 bus ij qui non ex malitia aut in-
 ueterato vel confirmato odio de-
 liberatōue conſilio quemquā oc-
 cidiffent, euadere ultionē poſſent;
 de cęteris, qui certo animo & pro-
 poſito ſcelus ſulcepiffent, ita ſta-
 tuit. Si quis autē odio habēs pro-
 ximum ſuū inſidiatus fuerit vitæ Deu. 19. “
 eius, ſurgensq; percuſſerit illū, & “
 mortuus fuerit, fugeritq; ad vnā “
 de ſupradictis vrbibus, mittēt ſe- “
 niores ciuitatis illius, & arripient “
 eum de loco effugij, tradētque in “
 manu proximi, cuius ſanguis ef- “
 fuſus eſt, & morietur. Non miſe- “
 reberis eius, & auferes noxiū ſan- “
 gainem de Iſraël, vt bene ſit tibi. “
 Idemq; iudicium eſſe exerceriq; “
 iubet aduerſus latrones, fraudu- Deu. 17. “
 lentos, prædones, raptores, adulte- 19. 22. “
 ros, cęterosq; maſtarios male- & 24. “
 facto-

factores, & iustitię, veritatis atque honestatis violatores publicos, quos omnes sublato vult, vt auferatur malū de medio Israël; atq; in singulorum sententiis addit: & auferes malum de medio tui.

Eadem verò Christiana disciplina cū cæteros rerum publicarū ministros, iudices, aduocatos, notarios, scribas, procuratores, aliosque magistratuū & iudiciorū ad ministros religiosè subditos ad Dei timorē, ad pœnitentiam, fraternamq; dilectionē instruxerit: ex fraude, dolo, captione, calūnia, malitiosa iuris interpretatione, & causarum protractione, discordiæ & litiū inuentione, superuacanea actorum adinuentione, falsa innocentum delatione, vel nocentum iniusta defensione quicquā agere, aut sibi parare non permittet.

Quippe

Quippe doctrina hæc omnē fa-
 ctum, luxum & superbiam, am-
 bitionemq; omnē, omnia deniq;
 vitia etiā ex rebus innocēter par-
 tis nutrita & fota damnat, nedū
 eadem seuerissimè condēnet, vbi
 ex Christianorum fratrum sudore
 & sanguine ali, nutriri amplifica-
 riq; deprēhēderit, fraudibus, astu-
 tiis, & ingenii callidioribus ac-
 quisita & cōparata, quęq; peruer-
 sitatē & iniquitatē illam superēt,
 de qua Deus grauissimè apud
 prophetā cōquestus & cōminatus
 ait. Inuenti sunt in populo meo Ierem. 5
 impij, insidiantes, quasi aucupes,
 laqueos ponentes & pedicas ad
 capiendos viros. Sicut decipula
 plena auibus, sic domus eorū ple-
 nā dolo: ideò magnificati sunt, &
 ditati, [nimirum ex alieno labore
 & malo] incrassati sunt & impin-
 guati;

„gnati; & præterierunt sermones
 „meos pessimè. Causam viduæ nõ
 „iudicauerunt, causam pupilli non
 „direxerunt, & iudiciũ pauperum
 „non iudicauerunt. Nũquid super
 „his non visitabo, dicit Dominus,
 „aut super gentẽ huiusmodi non
 „vltiscetur anima mea? His omni-
 „bus criminibus longè abesse oportet
 „eos re. um publicarũ ministros
 „qui salutis suæ prospicientes, piẽ
 „atq; iustè, innocenterq; viuere in-
 „stituerint; omni rursus consilio,
 „omniq; studio curare vt publicis
 „tum cum priuatis singulorum re-
 „bus quã iustissimè, modestissimè,
 „æquissimeque agatur; cauereq; ne
 „quid vel à potentioribus, vel à di-
 „tioribus, vel à callidioribus aduer-
 „sus tenues, inopes, atq; simplici-
 „res mali aut dani iniustè paretur,
 „cũ manifestũ sit hoc à Domino
 „dili-

diligētissimè & studiosissimè fuif-^{Isa. 2.}
 se illis commendatū. Querite iu-^{cc}
 dicitum, subuenite oppresso, iudi-^{cc}
 cate pupillo, defendite viduam.

Iam verò ij qui diuitiis opibusq; ^{Diuitum}
 valēt aut valere studēt, si promissi ^{officiū.}
 à se in sacro baptisinate suscepti,
 & iureiurādo apud Deū cōfirmati
 memores esse, sanctitatemq; cole-
 re suæ salutis causā cupierint, atq;
 trium repetitorū capitū summā
 tenentes exorcere & præstare vo-
 luerint, quanto aliter vel diuitiis
 opibusq; comparandis operā da-
 turi vel insumendis & expendē-
 dis vsuri sint quàm vulgus diuitū
 opulētorumq; solet; manifestum
 est ex præceptoris nostri disciplina
 tribus illis capitibus contenta. Si
 quidē timor Domini, poenitētiæ
 studium, fraterna Christianorum
 dilectio, neq; iniustū, neq; auarū,
 aut

aut insatiabilem diuiciarũ appetitum, neq; vanum & superuacaneũ, aut ambitiosum, aut priuatũ valde probat vsũ: neq; eas commoditates cõmendat quas pecuniæ copia ad delitias & luxuriam affert: imò contra magis improbat; & iis qui salui esse cupiũt reiciendas esse affirmat, quibus honestatẽ, modestiam, tẽperantiam, innocentiam, continentia, misericordiam, benignitatẽ & liberalitatem, atq; cetera Christiane pietatis officia suadet, omniaq; his contraria vitia detestatur & dissuadet, fastũ, luxum, delitias, voluptates, iniurias, direptiones, oppressiones pauperũ, operarũ iniquas redẽptiones, mercedum dilationes, retẽtionem aut fraudationes, fenora, vsuras, monopolia, preciorum nimias taxationes, & cætera

cætera omnia quę vel ipsi agenti turpia, vel fratribus Christianis damnosa, atq; etiam publicæ utilitati incõmoda Deo iudice consentur. Nã qui populi Christiani homines fratres suos esse existimarit, atq; eiusdẽ patris cõmunis, Dei videlicet iustissimi, misericordissimi, & benignissimi filios agnouerit, & sua opẽ egere intellexerit, partim donãdo, partim mutuando iuuẽt oportet, nulla spe vel lucri vel fœnoris vel muneris ductus; sed ob eam rem Deo patri gratulatus, cuius beneficio hanc beneficentię erga fratres facultatem fuerit adeptus, quã certissimo, optimo, incomparabiliq; premio ex diuina liberalitate promisso cariturã nõ esse speret. s. s. e.

Benefacite, & mutuũ date, nihil Luci inde sperãtes, & erit merces vestra

R multa,

„ multa, & eritis filij altissimi, quia
 „ ipse benignus est super ingratos
 „ & malos. Estote ergo misericor-
 „ des, sicut & pater vester miseri-
 „ cors est. Ad hanc autem benefa-
 „ ciendi citra discipulis suis à Chri-
 „ sto imposita, illud grauissimū pre-
 „ ceptum pertinet: Si vnus de fra-
 „ tribus tuis qui moratur intra por-
 „ tas ciuitatis tuæ in terra quā Dñs
 „ Deus tuus daturus est tibi, ad pau-
 „ pertatē deuenit; non obdurabis
 „ cor tuū, nec contrahes manū, sed
 „ aperies eam pauperi, & dabis mu-
 „ tuum quo eū indigere perspex-
 „ ris. Caue ne forte subrepat tibi
 „ impia cogitatio, & dicas in corde
 „ tuo: Appropinquat septimus an-
 „ nus remissionis, & auertas oculos
 „ tuos à fratre tuo, nolens ei quod
 „ postulat mutuum cōmodare, ne
 „ clamet cōtra te ad Dominum, &
 fiat

fiat tibi in peccatū, sed dabis ei: ^{ce}
 nec ages quicquā callidē in eius ^{ce}
 necessitatibus subleuandis, vt be- ^{ce}
 nedicat tibi Dominus Deus tuus ^{ce}
 in omni tempore, & in cunctis ad ^{ce}
 quæ manū miseris. Non deerunt ^{ce}
 pauperes in terra habitationis tuę: ^{ce}
 iccirco ego precipio tibi vt aperiās ^{ce}
 manum fratri tuo egeno & pau- ^{ce}
 peri qui tecum versatur in terra. ^{ce}
 Hoc Dei præceptū tantis æquita-
 tis rationibus illustre, tantis pro-
 missis cōmendatum, tantis minis
 aduersus negligentes munitū sibi
 ante oculos proponere & cogitare
 studiosi discipuli Christi debēt, &
 iis rebus præstare quibus per fa-
 cultatē possint, atque illud rursus
 cauere quod in eos qui in Deum
 diuites non sunt, hoc est in sæculū
 huius diuites à spiritu sancto est
 pronuntiatū. Agite nunc diuites, *Jacob.*

R 2 . plo-

„ plorate ululátes in miseriis vestris
 „ quæ aduenient vobis. Diuitiæ ve-
 „ stræ putrefactæ sunt, & vestiméta
 „ vestra à tineis comesta sunt. Aurú
 „ & argentum vestrú æruginauit; &
 „ ærugō eorum in testimoniú vobis
 „ erit, & máducábit carnes vestras
 „ sicut ignis: thesaurizastis vobis
 „ iram in nouissimis diebus. Ecce
 „ merces operariorú qui messuerút
 „ regiones vestras; quæ fraudata est
 „ à vobis, clamat, & clamor eorú in
 „ aures Domini Sabaoth introiuit.
 „ Epulati estis super terrá, & in lu-
 „ xuriis enutristis corda vestra.
 Luc. 6. Huic sententię illa horréda Chri-
 „ sti cōminatio accedit: Vę vobis di-
 „ uitibus, qui habetis cōsolationem
 „ vestrá: vę vobis qui saturati estis,
 „ quia esurietis: vę vobis qui ridetis
 „ nūc, quia lugebitis & flebitis. An
 „ ne illud non etiá valde metuen-
 dum

dum horrendumque existimetur
 quod de diuitibus à magistro no-
 stro bis affirmatum; & affeueratione
 addita confirmatū est? Amē Mat. 19.
 dico vobis, quia diues difficilè in-
 trabit in regnum cælorū: & iterū
 dico vobis: facilius est camelū per
 foramē acus transire, quàm diui-
 tem intrare in regnum cælorum.
 Hæc difficultatem ex eo oriri spi-
 ritus sanctus docet, quòd diuitia-
 rum appetitio & cura homines
 fallat, atq; ab æquitatis & iustitiæ
 via per sæpe trāsuersos agat. Nam
 diues qui fieri vult, & citò vult
 fieri: sed quæ reuerentia legū? quis
 metus aut pudor est semper pro-
 perantis auari? at verò ipsa facul-
 tas, professio & copia, tam viros
 quàm fœminas à quieto, innocē-
 ti & modesto atque honesto vitæ
 vsu ad luxum, vanitatē, pompam,

ad superbiam & cōtentionem, ad aliasq; diuinorum præceptorum violationes, & ad simplicitatis Christianæ despectionē transportat, & magna vitia laudabilibus etiam nominibus decorare ac defendere contēdit, tantū humanus appetitus ad peccandum ipsa rerum terrenarum cōmoditate & oportunitate abuti solet. id quod vehementer cauendū Apostolus ¹Tim. admonēbat: Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tētationem & in laqueū diaboli & desyderia multa, inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitū & perditionem. Radix enim omnium malorum, est cupiditas: quā quidam appetentes errauerūt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Quamobrē, vt ab huiusmodi fallaciis diuitiarum pij homines

caueant, spiritus sanctus per prophetam monet. Diuitiæ si affluat, ^{Psal. 61}
 nolite cor apponere. ₅₆

Neq; verò aut legniùs aut obscurius hæc sacra præceptoris nostri doctrina eos informat omnes qui ex mercatura aut artificio viuunt, & rē sibi comparare student. Hos enim Dñi timor & pœnitentiæ studium, atq; fraternā dilectio neminem hominem fallere docet: neque mercēs aut artificia adulterare aut aliàs immutare, imminuere, augere, aut minus diligēter quàm ratio naturaque rerum postulat, curare permittit, neq; precia auarè mutare & augere, neq; ponderum & mensurarum iura fraudare patitur. quippe huius generis dolosa flagitia omnia diuinę iustitiæ, simplicitatis & rectitudinis contēptu arguere, iudicem-

R 4 que

Mercatorum & artificum officia

que illum omnium communem &
 supremum vehementer offendere
 Prou. 11 sacra sapientia testatur. Statera
 dolosa abominatio est apud Deum,
 & pondus æquum voluntas eius:
 Prou. 20 & iterum, Pondus & pondus, men-
 sura & mensura, vtrumq; abomi-
 nabile est apud Deum: neq; mi-
 nus abominabilis est illa consue-
 tudo rerum æstimationibus ini-
 quis, periuris & compositis verbis
 fratres circumueniendi & fallendi,
 Amos 8 sicut scriptum est. Audite hæc, qui
 conteritis pauperem, & deficere
 facitis egenos terræ, dicentes: Quā-
 do transibit messis, & venūdabi-
 mus merces; & sabbathum, & ape-
 riemus frumentum, vt imminua-
 mus mensuram & augeamus siclum,
 & supponamus stateras dolosas,
 vt possideamus in argēto egenos
 & pauperes pro calciamentis, &
 quis-

quisquilias frumenti vendamus? ^{cc}
 Iuravit Dominus in superbia Ia- ^{cc}
 cob si oblitus fuero vsq; ad finem ^{cc}
 omnia opera eorum. Nūquid su- ^{cc}
 per isto non cōmouebitur terra, ^{cc}
 & lugebit omnis habitator eius? ^{cc}
 Huiusmodi Dei offensionem atq;
 minas quicumque timēbūt & ve-
 rebuntur discipuli Christi, quam-
 cunque exercuerint artē, summa
 diligentia, fidelitate & sedulitate
 expediēt, modestissimosq; sese &
 æquissimos tum in opere tum in
 operis mercede & merciū precio
 fratribus suis præbebūt, charitati
 magis & aliorum cōmodis quàm
 auaritiæ studentes, turpeq; lucrū
 omne cane & angue peius dete-
 stati, atq; suis artibus & partibus
 contenti, superbiā vitæ tāquam à
 sui muneris simplicitate alienissi-
 mam reiicient & contemnent.

R 5 . Iam

Iam verò vt à publicâ hominũ
 consuetudine & societate, ad pri-
 uatas & familiares necessitudines
 deducti, Christianorum domos
 subeamus, cuiusmodi singulorũ
 in familia partes esse oporteat a-
 nimaduertendum est; & quemad-
 modum hæc à Christianis Deo te-
 ste & spectatore peragantur, est
 obseruandum.

Femi-
 narum
 officiũ.

Apud Christianas foeminas,
 quibus breuis hæc & communis
 disciplina constiterit, nulla super-
 bix, arrogantiæ, iactantiæ, inuidiæ,
 fastus, detractiõis & maledicen-
 tiæ, nulla deliciarũ, voluptatũ, im-
 pudicæ, libidinosæ, aut otiosæ, cu-
 riosæq; cõsuetudinis cura, nullum
 iræ, odij, discordiæ & maleuolen-
 tiæ exemplũ notabitur: imò cõtrà
 potius magnum honestatis, mo-
 destiæ, pacis, veritatis, charitatis,
 & sim-

& simplicitatis studiū : magnum
fidei & obedientiæ erga viros cō-
fortesq; suos testimoniū cōstabit.

Quippe omnia hæc virtutis veræ
ornamenta & certissima argumē-
ta, Dei timor, pœnitentiæ exerci-
tatio, & sancta illa ac fraterna di-
lectio in Christianis fœminis con-
stituunt & firmant : quibus certa
& sancta præcepta à spiritu diui-
no proposita sunt cū significatio-
ne apertissima consilij, volūtatis-
que Dei, & notissimæ illius indi-
gnationis aduersus eas quæ officiū
suum prætermiserint vel neglexe-
rint. Mulieres viris suis subditæ Ephel. 5
sint, sicut Domino : quoniam vir
caput est mulieris, sicut Christus
caput est Ecclesiæ : ipse saluator
corporis eius : sed sicut ecclesia
subiecta est Christo, ita & mulie-
res viris suis in omnibus. Huius-
modi

modi fœminas, quæ pietatem ex
 animo sincerè colunt, cultus nõ is
 esse debet quẽ exquisita materiæ
 & artis, atq; sumptuosa luxuries,
 atque adeò inhonesta parumque
 grauis forma spectabilem reddat,
 sed quem virtus ipsa & paret &
 ad Dei laudem, probitatisq; testi-
 monium commendet, solamque
 Dei & virorũ priorum gratiã
 spectet. Is enim maximus, gratis-
 simus, probatissimus, ac perpe-
 tuus mundus muliebris erit, qui
 animum ornent, amabilemque Deo
 atq; viro proprio, cæteris verò ve-
 nerabilẽ fœminã præbeat: quippe
 hunc piis fœminis diuinus spiri-
 tus Christiana muliere dignũ cõ-
 stituit & præscribit. Considerãtes
 in timore castam cõuersationem
 vestram, quarum non sit extrinse-
 cus capillatura aut circundatio
 auri,

1. Pet. 3.

auri, aut indumenti, vestimento^{cc}
 rum cultus: sed qui absconditus est^{cc}
 cordis homo in incorruptibilita^{cc}
 te, quieti & modesti spiritus, qui^{cc}
 est in conspectu Dei locuples. Sic^{te}
 enim aliquando & sanctæ mulie^{cc}
 res sperantes in Deo ornabant, se^{cc}
 subiectæ propriis viris. Has verò
 quanquam proprii officij ratione
 nec ignorare neq; negligere Deus
 vult: non tamen aut garrulas, aut
 disputatrices, aut sapientiam &
 scientiam sibi arrogantes, neque
 etiam avidas pluriù magistorù,
 aut variæ doctrinæ appetentes
 probat, sed veræ pietatis, atq; can-
 didæ simplicitatis cognitione cõ-
 tentas, exercitatione ipsa occupa-
 tas esse iubet. Mulieres in eccle-^{1 Cor. 14}
 siis taceant, nõ enim permittitur^{cc}
 eis loqui, sed subditas esse, sicut &^{cc}
 lex dicit. Si quid autem volunt^{cc}
 discere-

disce-

discere, domi viros suos interro-
 gent: & iterum alio loco, Mulier
 in silentio discat cū omni subie-
 ctione: docere autem mulieri non
 permitto, neq; dominari in virū,
 sed esse in silentio. Adā enim pri-
 mus formatus est, deinde Eua: &
 Adam non est seductus, mulier
 autem seducta in præuaricatione
 fuit. Saluabitur autē per filiorum
 generationem, si permanserint in
 fide & dilectione & sanctificatio-
 ne cum sobrietate.

Coniugū
 officia.

Eadem etiā doctrinæ & disci-
 plinæ ratio tribus illis capitibus
 comprehensa, timoris Domini,
 poenitentiæ, atq; dilectionis frater-
 næ Christianos viros in officio at-
 que matrimonij casti fide conti-
 net, vbi rectè ac legitimè cognita
 susceptaq; fuerit, vxorū præterea
 suarum amantes, atque adeo tan-
 quam

quam sui ipsorum curatores & studiosos esse iubet: atque id potissimum in matrimonio excolendo negotium agendum suadet, ut uxoris æternæ salutis cōsulatur & prospiciatur tum monitis ad eam rem frequentandis, tum moribus propriis perpetuò uxori probandis, atq; si opus fuerit quibusuis discriminibus rerū damnis & vitæ etiā periculis ea causa subeūdis: cuius ad summam redactæ sententiæ illud à Spiritu sancto traditū præceptū est. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundas eam lauacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nō habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Ita & viri debent

Ephes. 5

debent

debet diligere uxores suas ut cor-
 pora sua. Qui suam uxorem diligit,
 se ipsum diligit. Nemo enim un-
 quam carnem suam odio habet, sed
 nutrit & fouet eam, sicut & Chri-
 stus ecclesiam; quia membra sumus
 corporis eius, de carne eius, & de
 ossibus eius. Propter hoc relin-
 quet homo patrem & matrem suam,
 & adhærebit uxori suæ, & erunt
 duo in carne una. Sacramentum
 hoc magnum est. Ego autem dico
 in Christo & ecclesia. Verumtamen
 & vos singuli unusquisque uxorem
 suam sicut seipsum diligat. Qui
 vero ita diligit uxorem suam, ab
 omni alieno amore impudicoque
 continet, atque ab adulteriis quæ
 impurissime aliàs per viros cõiu-
 gio infidos excitari & committi
 solent, prorsus abstinet.

Dome-
 stica di-
 sciplina.

Ex iisdem vero timoris diuini,
 poeni-

pœnitentiæ & dilectionis frater-
 næ fundamentis, quibusq; con-
 struuntur domus ac familiæ Deo
 probatissimæ sunt, filiorum etiam
 educatio existit. virtutum omnium
 ac pietatis veræ institutis & ex-
 emplis domesticis cõstructa, quæ
 filios ac seruos, familiamq; om-
 nem in Christiano officio exercet
 & cõtinet, patres atque dominos
 timere ac reuereri sanctè pureq;
 docet, atque auctoritatem patris
 familiæ Dei legibus stabilitã con-
 firmat. Quamobrem utrorumq;
 videlicet tam patrum familiarum,
 quàm filiorum & seruorum, cura
 studiumq; fuerit, ut suas singuli
 partes, hi præcipiendo, hi obtem-
 perando, atque alij alios iuuando
 diligenter expediant, omnesq; que
 in vniuersum cõmunibus com-
 modis ad pietatis cultum animo-

S rum-

rumque salutem consulant. Ita enim familiae à Spiritu sancto suū officium cognoscere & curare iubentur. Filij, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim iustum est. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longæuus super terram. Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Serui, obedite dominis carnalibus cū timore & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, nō ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes sicut Domino & non hominibus. Sciētes quoniam vnusquis-

quisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Et vos domini eadem facite illis, remittētes minas, sciētes quia & illorum & vester Dominus est in cælis, & personarum acceptio non est apud eum.

Neque verò Christianæ disciplinæ & veritatis est, vt filij, quos diuino timore imbutos pietatis cognitione & exercitatione institui nutririq; à parentibus oportet, peruerſæ atque corruptæ doctrinæ elementis instituantur, atque lata via ad perditionem tendente ducantur nutriti ab infantia in pompa, fastu, luxu, mundanisq; delitiis, impudicis voluptatibus dediti, lusus, cantusq; & sonos edocti turpissimos: factionū, inimicitiarum & dissensionū pa-

ternarum studia iam inde à primis annis cognoscētes & promoventes: ex quibus rebus euenit, vt Christianorum liberi, qui religionis, honestatis, reuerentiæ atque pietatis in Deum & parētes sanctissima & omni orbi expositissima exempla esse deberent, ipsa inhonestas, impudicitia, irreuerētia, atque aduersus Deum & proprios parentes ipsa impietas esse deprehendantur. Serui etiam & familiares propter frequentissima publicæ ac priuatæ improbitatis in ciuitatibus & familiis exempla, propter eorum negligentiam qui vindicare vlcisci que legitimè deberent, infidelitatis, inobediētiæ, latrociniorum, furtorū, spoliationumque, & domesticorum opprobriorum vasa capacissima sint, adeò vt omnia ferè familiaria

ria

ria officia, aliàs pura ac legitima atque turbata corruptaque arguantur. Huiusmodi verò proditiones ac peruersitates ibi nasci manifestum est, vbi Christiani populi veram, simplicem, puram & seueram euangelij disciplinã non docentur: vel si docentur, propter corruptam & inueteratã peccandi consuetudinem, vel omnino negligunt & contemnunt, vel si maximè laudant & probant; non tamen ita necessariam existimãt, vt cæteris omnibus quæ cum ipsa pugnant, rebus anteponãt, atque verbum Dei ab agricola rectè seminatum, tanquam viæ vel petreæ vel senticosa & spinosa loca excipiunt. Metui autem atque caueli maximè oportuerit ne in nos illa Domini querela pronunciata videatur. Stupor & mirabilia facta Jerem. 50.

S 3 sunt

„ sunt in terra; Prophetę propheta-
 „ bant mendacium, & sacerdotes
 „ plaudebant manibus: & populus
 „ meus dilexit talia, quid igitur fiet
 „ in nouissimo eius?

Porro denique quicumque ex
 peccatorum numero diuino ti-
 more inductus, iram atque indi-
 gnationem diuinam in se excita-
 tam, atque grauissimum & seue-
 rissimum mortis iudicium, quod
 ipse sibi molitur, attentę cogita-
 uerit, rursus verò gratiam, miseri-
 cordiam, cęlestemque benedi-
 ctionem sibi, dum modò his tri-
 bus ornamentis coli & nitere cu-
 ra studiumque fuerit, paratam ac
 promptam animo menteque ex-
 pederit, nisi idem plusquam im-
 pius, nisi reprobo omnino sit sen-
 su præditus; nihil dubiũ est quin
 toto corde deliberatoque cõsilio
 à vitiis

à vitiis ad virtutem, à corruptio-
 ne ad integritatem, ab infania ad
 sanitatem, denique à diaboli ser-
 nitute conuertatur ad clementif-
 simum illum Dominum, qui se-
 riam & studiosam peccatorum
 pœnitentiam adeò probat, vti-
 ramento addito sibi hanc optari
 confirmet magna voluntate &
 cupiditate promissa sua præstan-
 di & beneficia sua exhibendi iis
 qui sperant in misericordia eius
 & conuertuntur ad cor. Per me^{ce}
 metipsum iuravi, inquit, nolo^{ce}
 mortem morientis, sed magis vt^{ce}
 conuertatur à via sua mala & vi-^{ce}
 uat. Qui habet aures audiendi^{ce}
 audiat, atque ad pœnitentiam re-^{ce}
 deat, si clementiam ab altissimo^{ce}
 obtinere cupit: qui sanat contri-^{ce}
 tos corde, & alligat contritiones^{ce}
 eorum: cuius gratia, voluntate at-

que munere Christianum dictatum hoc ad condiscipulorum instructionem exceptum conscribamus: cuius meditationem & exercitationem idoneam fore existimamus & oportunam ducimus, necessariamque credimus ad gratiam & salutem obtinendam ex benignitate Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Non fuit nobis cura hanc instructionem Christianam vel abundantiori orationis flumine amplificandi vel exquisito, ac vario verborum & ornamentorum genere excolendi, contentis communem salutis ac pietatis doctrinam neque longo nimis, neque etiam obscuro atque difficili sermone explicare, quam omnibus Christianorum ingeniis ad cognoscen-

gnosendum atque adeò ad tenendum habilem parare & exhibere exoptauimus, cupiètes magis res ipsas docere & exponere, quàm verba componere & expolire. Huius autem dictati summa si subducatur, illa fuerit: Maxima & altissima dona, eademq; spiritualia ac diuina, cunctis hominibus qui credere & accipere uoluerint, esse promissa cum in hac uita, tum maxime in futura obtinenda, quorù arcana admirabilis que ratio iam acta, tractata atque expedita fuerit Iesu Christi filij illius mortis atque resurrectionis uirtute & efficientia: eadem uerò omnibus parari in promptuq; esse quicumque ipsius timore sancto imbuti & acti, legi ac præceptis obtemperauerint immaculatis & sacris, atque in fraterna dilectione

S 5 exer-

exercēda studium operamq; de-
bitam posuerint . Siquidem sui
timorem, obedientiam, cultū, at-
que seruitutem Deus vult & po-
stulat, atq; his conditionibus pro-
missa sua edidit, quibus ex pro-
pria gratia & benignitate seip-
sum obligauit. Atq; hoc est quod
vnumquemq; Christianum, siue
summo siue infimo constitutum
loco, siue doctum siue indoctum
& scire & præstare oportet.

Cætera verò quæ quæri, cogno-
sci, & sciri poterat ad priuatas sin-
gulorum vel ordinum vel homi-
num rationes pertinentia, in qui-
bus falli, labi & errari aliquando
accidit, eum non omniū iudicare
aut præstare interfit, cōsulto præ-
termisimus, illud singulos atque
vniuersos hortati, vt his tribus ca-
pitibus diligenter consideratis at-

que obseruatis eum locū singuli
tueantur, quem pro tēpore, etate,
vel electione, vel iure fuerint for-
titi, non declinantes ad dexteram
vel sinistram harum trium ratio-
num; quibus diligenter obtentis,
reliqua etiam quæ oportuna fue-
rint unicuique Deus secundum
gradum ordinemque propriū co-
gnoscenda curandaque suggeret.
Quòd si quid interim accidat aut
extet quod decorum minusque
quàm par erat probādum in aliis
spectetur, ea non cuiusuis fuerit
vel iudicare vel damnare vel mu-
tare in aliorum muneribus & of-
ficiis, sed eam curam legitimis
ministris & magistratibus pro-
priis relinquere atque vineæ Do-
minum rogare vt operarios ido-
neos, in vineam suam mittat, &
messem ipse suam foueat, prote-
gat,

284 DICT. CHRIST.

gat, & promoueat. Miserebitur enim dubio procul Deus hæreditati suæ, atque illius prosperitati & fœlicitati cõsulet, idque apprimè probabit, vt nemo propter alterius cuiuspiam aut errati aut peccati exemplum à publica societate & concordia Catholicęq; Ecclesiæ Romanæ communionē & obedientia diicedat; sed vnusquisque non quid alius agat, sed quid ipse agere præstareq; debet, diligenter attendat, summoque studio obseruet.

Antuerpiæ Nonis Octob. 1574.

Sc. J. J. Paderb.

FINIS.